

D a i l ė | M u z i k a | T e a t r a s | K i n a s | F o t o g r a f i j a

Sveiki sulaukę šventų Kalėdų!

3

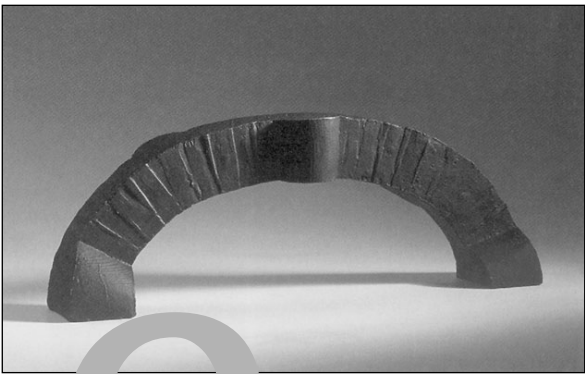
Pokalbis su pianiste Aldona Radvilaite

6

Barbaros Skargos Vilnius

8

VEKS programai besibaigiant

Vladas Urbanavičius. „Arka-2“. 1993 m.

Skulptoriaus dosjė: Vladas Urbanavičius

11

Nobelio literatūros premija Hertai Müller

Romualdas Rakauskas. Iš ciklo „Vilniaus šiokiadieniai“. 1960–1965 m.

Kalėdų istorijos

Apie Saint-Exupéry, socialinį intelektą ir Londoną

Agnė Narušytė

Iki Kalėdų likus kokioms dviem savaitėms, vienas fizikos profesorius man priminė garsiąją Antoinne'o de Saint-Exupéry sentenciją: „Yra tik viena tikra vertybė – tai žmogaus ryšys su kitu žmogumi.“ Iš pradžių ją norėjau saugiai padėti atgal į praeities tikėjimų lentyną. Bet ji niekaip ten nebetilpo, nebenorėjo užsikloti dulkėmis, prašėsi nuvaloma ir apžiūrima, primygtinai įrodinėjo, kad, girdi, labai tinkama Kalėdoms. Ką darysi, paklausau.

Kai ją pirmą kartą perskaičiau kokiais 1984 metais, ji atrodė kaip tiesos siūlas, kurio nusičiupus gal ir galima rasti kelią iš melo, abejingumo ir tuščių žodžių labirinto, kurį buvo pastačiusi „tarybų“ valdžia. Ironiškas skepticizmas tuomet dar nebuvo privalomas. Tik vėliau paaiškėjo, kad neabejoti kokia nors vertybe yra klaida, tad teko Saint-Exupéry mintį užkišti kuo giliau ir naudotis tik slapta. Ir štai dabar ji vėl ant mano stalo, lyg nostalgijos prieuolis, privertęs raustis atmintyje, o gal parodęs, kad kai kurie dabarties supratimai jau buvo žinomi seniai. Kaip dažnai būna galvoje su-

kirbėjus naujam (ar gerai užmirštam senam) žodžiui ar minčiai, iš visur ima lįsti įrodymai, pamokymai ir pavyzdžiai. Ima atrodyti, kad visas pasaulis vien apie tai ir tešneka, kad visada vien apie tai šnekėjo, tik aš buvau įsijungusi kitą gyvenimo radijo stotį.

Taigi tas dvi savaites visi ženklai ir nuogirdos tarsi kokie likimo pirštai badė į Saint-Exupéry paminėtą ryšį su kitu žmogumi. Pavyzdžiui, lėktuvai, skraidantys tarp Londono ir Vilniaus ar Kauno – juose paprastai tenka sėdėti šalia žmonių, kuriems tik ir knieti papasakoti savo istorijas. Yra tekę skristi su būsima Lietuvos policininke, „Vėtros“ komanda, raudonplaukiu anglų detektyvu, tiriančiu tarptautinius nusikaltėlių tinklus (sakė, tikrai vienas veikia Kaune), su baisiomis ligomis sirgusio, bet išgelbėto vaiko mama ir su savo antrininke iš paralelinio Lietuvos gyvenimo (to, kuriame nematyti šviesos). O štai paskutinį kartą skrisdama iš Londono į Kauną, kai jau galvojau apie šį straipsnį, susipažinau su protestantų kunige, kurią prieš septynerius metus iš Vilniaus į Londoną pašaukęs Dievas. „Mane išsiuntė į dykumą“, – sa-

kė ji. Prieš trejus metus tokį pasakymą tiesiog būčiau nuleidusi negirdomis. Nes kaip galima vieną dinamiškiausių pasaulio miestų, kuriame taip tanku žmonių, taip tiršta verslų, veiksmų ir idėjų, pavadinti dykuma? Tačiau dabar, kai jau pati pagyvenau Londone trejus metus, o dar kelyje pasipainiojo Saint-Exupéry, man dykumos metafora pasirodė labai tiksli, nors galbūt ir reiškė ką kita, nei kunigei, kuri turėjo omenyje biblines asociacijas. Gyvenimas tarp nepažįstamų, nors ir palankių žmonių gali būti panašus į klajojimą smėlynuose, nes visi čia užsimezgę santykiai lengvai užpustomi mandagumo frazėmis, kurias paskui visi lengvai nusipurto, o tavo siela ūkauja vėjais begalinėje tuštumoje.

Londono priemiestyje vedžiodama vaikus į mokyklą ir atgal, kasdien prasilenkdavau su koku tūkstančiu žmonių, visokiausių rasių ir sluoksnių, profesijų ir pomėgių, barančių savo storulius vaikus, lėtai stumiančių trirates vaikštytynės ar skuodžiančių į stotį su popieriniais kavos puodeliais rankose. Paben-

NUKELTA Į 5 PSL.

Valstybės podukra kultūra

arba Atgal į komandinį vadovavimą

Linas Vildžiūnas

Vilniuje, Pamėnkalnio gatvėje, kur kadaise buvo vaikų kavinė „Nykštukas“ (jei atmintis nemeluoja, įtraukta į kultūros paminklų sąvadą) „jau dirba“ restoranas „Kaukazo belaisvė“. Eidamas pro šalį, gali net šastelėti, netikėtai išvydęs languose du grėsmingos išvaizdos natūralistinius manekenus – Vicino su gauruota papacha ant galvos ir Nikulino, vilkinčio čerkesę ir tiesiančio lankytojui muliažinį vaisių padėklą. „V kavkazskich operach lezginka dolžna byt tolko nastojaščej!“ Restorano sienos nukabinėtos kilimais, kinžalais ir vyno ragais, salės viduryje, tarsi primindama „Nykštuko“ gyvąjį kampelį, ganosi čriuko iškamša (būsimas šašlykas). O pasakišką Birutės Žilytės ir Algirdo Steponavičiaus freską, praskraidinusią daugelio vilniečių vaikystę, užklojo nauja sienų tapyba – raitas ant asilo Šurikas.

Vaikų kavinių seniai nėra visuose Lietuvos miestuose. Nebėra daugybės ankstesnių interjerų, ir „Nykštukas“ – ne pirmas ir ne paskutinis vandalizmo atvejis. Prie to galėjome priprasti. Tik kažkodėl stebeilijantis į tuos langus apima visiško bejėgiškumo jausmas. Tarsi tai būtų paskutinė riba, iškalbinga dvide-

šimtmečio kultūrinių ir visuomeninių pokyčių metafora. Tarkime, tai „atskiras atvejis“, ekscesas, privačios nuosavybės skonių ir neliečiamybės demonstracija. Gal ir taip, jei valandėlei užmirštume „nurašytą“ paveldą. Arba kryžiaus kelius, kuriuos tenka pereiti ciliniam piliečiui, norinčiam įteisinti daugiabučio lodžijos įstiklinimą (gal todėl ir stiklinamės neteisėtai). Turime tai, ko nusipelnėme, šiuo atveju – agresyvų sovietinį kičą, su kuriuo Gaidžiaus filmas susijęs kaip nekalts pretekstas.

Kultūra, kaip ir žmogus, nėra regeneratyvus organizmas. Ją reikia nesavanaudiškai prižiūrėti ir puoselėti. Kitaip jos erdvę užims pop-, sub-, telekultūra ar dar koks nors surogatas. Arba akultūracija. Deja, šie elementarūs dalykai mūsų valstybės praktikoje buvo sistemškai ignoruojami, jie lig šiol nesuprantami valdininkams ir politikams. Maža to, buvusi podukros vietoje, Europos kultūros sostinės metais kultūra atsidūrė politikų dėmesio lauke ir tapo politinių interesų objektu. Šį dėmesį pritraukė VEKS programai numatyti pinigai, pirmąsyk kultūros srity tokie nemaži ir, regis, taip laisvai skirstomi bei perskirstomi. Manau, kad VEKS sužlugdė politikos įsikišimas, kitaip

tariant, pastangos kontroliuoti šiuos srautus. Visa kita – vyriausybių kaita, netikėtai užgriuvęs deficitas, „aritmetinės“ biudžeto klaidos ir dvigubai sumažintas finansavimas – tebuvo perskirstymą sunkinančios aplinkybės.

Ekonominė krizė gilina šizofrenijos simptomus visuomenėje. Dabar jau sunku pasakyti, kas – politikai ar geltonoji spauda – pirmieji pradėję skaičiuoti į orą paleistus mokesčių mokėtojų pinigus, svarbiau tai, kad ir politikai, ir „Respublikos“ grupė čia veikė išvien, darydami neabejotiną poveikį mokesčių mokėtojams. VEKS buvo apkaltintas lėšų iššvaistymu, o vagių bei parazitų reputacija prikabinta projektų vykdytojams. Per labai trumpą laiką toks požiūris įsitvirtino kaip neginčijama viešoji nuomonė, kuriai net nebedrąsu oponuoti. VEKS administracija buvo nušalinta, pakeista tiesioginiu vadovavimu, o projektų vykdytojus iki šiol purto įvairių žinybų kontrolieriai. Uoliai tikrinama, ar, pavyzdžiui, spektakliui tikrai buvo reikalingos tokios dekoracijos, rekvizitas, kiek tai kainavo ir kiek galėjo nubyrėti į kišenę. Kompetencijos klausimus čia kukliai palikime nuošalyje. Nenuostabu, kad paraškovai, kurių projektai buvo patvirtinti, o vėliau atimti,

dėkoja apvaizdai už tokią malonę.

Nesakyčiau, kad visi Europos kultūros sostinės užmojai nuėjo perniek. Kažin, ar be šios programos jau turėtume išsvajotąją Nacionalinę dailės galeriją. Tačiau gero-kai nusveria negatyvūs padariniai. VEKS politizavimas išryškino destruktvyviasias mūsų visuomenės tendencijas, diskreditavo pačią idėją ir pakenkė Lietuvos prestižui, uždarė apgenėtą projektą į parodų bei koncertų sales ir atėmė iš žmonių (mokesčių mokėtojų) šventę. O kad ji reikalinga, ir ypač nelengvu metu, parodė Naujųjų metų sutikimas. Prisiminkime, kiek žmonių suvažiaavo Vilniun iš visos Lietuvos, kantriai šalo prie Sporto rūmų, tenkinosi fejerverkų atšvaitais ir džiaugėsi nors tuo, ką pamatė. Tik vėliau buvo paskatinti suabejoti – kas ir už kiek ten pašaudė?

Bet didžiausią nerimą kelia liekamieji šios bylos reiškiniai. Viešajame diskurse, o iš paskos – ir politinėje leksikoje bei praktikoje, vis labiau įsigali negatyvus požiūris į nevalstybinį kultūros sektorių kaip į parazituojančią visuomeninio gyvenimo sferą. Kultūrai taikomi vulgariai interpretuojami liberalios ekonomikos dėsniai. Negaunantieji pelno ešą išlaikytiniai ir nenusipelnę valstybės paramos. Kitaip ta-

riant, kvestionuojamas vienintelis kuklus dvidešimtmečio pokytis reformos nepaliestoje kultūros sistemoje – projektinio finansavimo prioritetas. Ką tai reiškia praktiškai, nesunku įsivaizduoti: tai, kas iniciatyvu, nauja, talentinga ir meniškai konkurencinga eina uždariauti / šunims šėko pjauti, o valstybinis kultūros finansavimas po senovei padalijamas biudžetinėms kultūros įstaigoms. Dėl muziejų ir bibliotekų abejonių nekyla, tik jos irgi stokoja ir reformų, ir prideramos globos. Tuo tarpu meno institucijų reikalai painesni. Garantuota dotacija – tai garantuota stagnacija, net be andainykščio ideologinio atodirbio. Tiesiog šiaip, iš inercijos ar dėl meno vadovo sinekūros.

Kad ir kaip būtų, kultūros sistemoje tai grįžimas dviem dešimtmečiais atgal. Dešimtmečiais čia netgi nepamatuosi, jei pasigirsta visiškai rimtų ketinimų likviduoti tai Mokslų akademijos biblioteką, tai muzikos mokyklų tinklą. Krizė nevalingai priminė mūsų išrinktiesiems komandinio vadovavimo privalumus. Marksistinės dialektikos ironija – kad tai dešiniųjų-centro koalicija.

Su Naujaisiais metais, kultūros fronto darbuotojai, su nauja laime!

Sveiki, išgyvenę 2009–uosius

Kas kenkia kultūrai

Jūratė Katinaitė

Nieko naujo nepasakysiu, pareikšdama, kad laikas lekia šuoliais. Kuo daugiau metų nuteka, tuo sunkiau atminty atkurti įstrigusių įvykių datas. Tačiau 2009-ųjų niekada nepamiršime ir nesupainiosime tais metais besiklosčiusio kultūros gyvenimo su kitais laikais. Šie metai atcityje turbūt taps vieni svarbesnių Lietuvos istorijoje nuo Nepriklausomybės atkūrimo, jų ilgai laukėme ir, matyt, ilgai dar aptarinėsime. „Vilnius – Europos kultūros sostinė“ – didžiausias lig šiolei tarptautinis Lietuvos įvaizdžio ir kultūros projektas, ir vargu ar kas nors panašaus pasikartos bent mūsų kartai. Lietuvos tūkstantmečio minėjimo renginiai uždėjo dar vieną iškilmių sluoksnį, o ekonominė krizė kirto per tikrus ir tariamus laimėjimus. Iš tikrųjų ši krizė ir yra labiausiai mūsų sąmonę perskrodęs dalykas. Burnodavome prieš valdžią, fragmentišką, be prioritetų ir nuoskzlumo kultūros politiką, bet tai pačiai valdžiai kyštelėjus apdžiūvusį riestainėlį, nuolankiai jį priimdavome, užkulisuose pakeiksnodami. Vis geriau negu nieko.

Ir štai, atsėlinus ekonomikos nuosmukiui, atsidūrėme prieš nuogą tiesą – valdžia ne tik nederamai rū-

pinasi kultūra, jį ją tiesiog niekina! Ir čia galima išskleisti visą „Vilniaus – Europos kultūros sostinės“ skandalą su atviru politikų cinizmu, arogantiška retorika ir panieka kultūros ir meno žmonėms, sulygintiems su sukčiais. Prisiminkime, kaip pasitikome 2009-uosius: nežinioje dėl nacionalinės VEKS programos, apimti panikos dėl tolesnio pradėtų vykdyti projektų likimo ir įsipareigojimų partneriams. Virš Katedros skraidė efektingi saliotai, o galvo-se – niūrios mintys ir tuščios viltys, kad tuoj tuoj viskas susitvarkys. Nesusitvarkė. Finansavimas vėlavo, projektai griuvo, jų rengėjai kovėsi su baime ir nemiga. Vilnius tapo tarptautiniu pavyzdžiu, kokia neturėtų būti Europos kultūros sostinė.

Taip, mielieji, mes sumokėjome už konformizmą. Seniai, labai seniai reikėjo meno žmonėms streikuoti, protestuoti ir, svarbiausia, vienytis, ieškoti bendro kelio ir reikalauti atsakingo valdžios požiūrio. Nereikėjo laukti, kol nevalstybiniai teatrai atsidurs ties bankroto riba, kol knygų leidyba taps pasmerktu verslu, kol Lietuvos muzikos ir teatro akademija virs muzikantų Europai eksporto kalve, kol pavojus iškilis bibliotekoms ir muzikos mokykloms.

Tačiau siauras žvilgsnis ir į save

lenkti nagučiai diktavo kitokius veiksmus. Prispauti neįveikiamų rūpesčių menininkai varstydavo Kultūros ministerijos, savivaldybių duris, prašėsi „audiencijų“, aiškino, įrodinėjo, meldė pagalbos. Kiekvienas sau. Kai kuriems pavykdavo, kai kuriuos valdžia pamalonindavo: jei prirėikdavo kur nors paramstyti klie-bantį Lietuvos įvaizdį, prisimin-davo iškilius menininkus ir iškišdavo juos į priešakines eiles. Dar kitiems pasiūlydavo postus, kitus užganė-dindavo smulkesnėmis dovanėlėmis. Visai kaip jau pasibaigusiais, bet vis dar mūsų sąmonėje ir elgsenoje garsiai ataidinčiais laikais.

Menininkai – irgi piliečiai. Ir taip pat atsakingi už pilietinę visuome-nę. Nickas nebenori kurti Lietuvos, ieškome progų, kaip išsisukti ir nusiderėti kokį nors trupinėlį (kai kas – ir kepaliuką) nuo valdžios stalo. Tačiau jeigu išlįstume iš savo apkasų ir pradėtume drauge aiškintis, kokios kultūros politikos mums rei-kia, ledai pajudėtų.

Vienas toks bandymas jau buvo, kai pavasarį sukilo VEKS projektų vadovai, stoję išvien reikalauti valdžios pažadų vykdymo. Įsprauti į kampą vadovai nebeturėjo pasirin-kimo, kaip tik derinti savo veiksmus ir laikytis išvien.

Europos kultūros sostinės metai,

aciū Dievui, baigėsi. Juos ne turingai pragyvenome, o ištvrėme. Tad geriausia, ką jie mums davė – nuogą tiesą apie mus pačius. Ne apie valdžią – kur link suka kultūros politikos vežimas, jau seniai aki-vaizdu. Kur? Bet kur, kur pūsteli politikos skersvėjis.

Pripažinkime, kad VEKS progra-ma anaip tol nebuvo tobula. Net jei 2009-ųjų išvakarėse jai nebūtų ženkliai nurėžtas biudžetas ir visi su-manyti projektai būtų vykę sklan-džiai, vis tiek jį būtų eklektiška ir bestuburė. Labai daug projektų bu-vo parašyti tik tam, kad jų autoriai kaip nors „paimtų“ pinigų, nes me-nami milijonai daug kam nedavė ra-mybės. Nemaža projektų dalis buvo tiesiog tradiciniai renginiai ir festi-valiai, VEKS titulą prisivilioję tik kaip papildomų pajamų galimybę.

Valdžios ir žiniasklaidos kaltini-mas, kad kultūros ir meno žmonės yra tiesiog sukčiai – labai skaudus ir kiršinantis visuomenę. Jį būtų ga-lima drąsiai, pakelta galva užprotes-tuoti, jeigu... šiame kaltinime nebū-tų tiesos krislo. Tačiau jis yra. Kuo miglotesnis buvo kuris nors VEKS projektas, tuo jo sąmatoje labiau gviešiamasi milijonų. Ir atvirkščiai, daugelis originalių idėjų buvo įgy-vendintos su kukliais ir abejonių ne-keliančiais biudžetais.

Šiek tiek juokinga klausytis, kaip, vardindami nuopelnus, VEKS va-dovai prie didžiųjų sėkmių priski-ria Pirmąjį tarptautinį Vilniaus ope-ros festivalį. Taip, tai buvo didelis įvykis. Tačiau jį galima pavadinti kur kas paprasčiau ir taikliau – Sankt Peterburgo Marijos teatro gastro-lėmis. Ir tuomet viskas pasirodytų kiek kitaip. Netgi galėtume retoriš-kai paklausti: kas čia bendra su VEKS idėja? Taip nuvainikuoti ga-lėtume ne vieną šios programos vir-šukalnę. O jei dar atmetume men-kaverčius projektus, kas tuomet liktų? Nedaug, bet tikrai vertingų dalykų.

Nuo pat savo kelio pradžios VEKS traukinys buvo pastatytas ant kreivų bėgių. Iš vienos pusės paga-lius nuolat kaišiojo valdžia, iš kitos – mūsų pačių nekollegiškumas, pilie-tiškumo ir dažnai net sveiko proto stoka, įtarinėjimai, pavydas. Viso šio šiupinio grimas tapo *ekspertai.eu*.

Ir čia labai tiktų kompozitoriaus Giedriaus Kuprevičiaus mintis, iš-sakyta Kultūros kongrese: nickas nepadaro kultūrai tiek žalos, kiek patys kultūrininkai.

Tad ar jau išmokome valdžios flir-to pamoką? Ar šis laikotarpis subran-dino mūsų pilietiškumą ir atsakomy-bę? Ar vėl tik adysime savo skylėtus marškinėlius, nes jie arčiau kūno?

Ties metų slenksčiu

Pokalbis su pianiste Aldona Eleonora Radvilaite

Ištikimą „7md“ bičiulę, tekstų muzikos temomis autorę Aldoną Eleonorą Radvilaitę kalbiname ne šiaip sau – kalendorinių metų virsmą ji pasitiks gruodžio 31-ąją minėdama savo jubiliejinį, 70-ą gimtadienį. Šia proga ir susitikome ramiam Kalėdų pokalbiui.

Kokių nuotaikų, svajonių lydimą šiemet laukiate švenčių?

Nelabai ir laukiu, nes ne tiek džiugu, kiek liūdna, kad jau tiek metų. Tokia proga prisimenu mūsų mielo profesoriaus Stasio Vainiūno žodžius: „Nors jau virš 70-ies, bet jaučiuosi lygiai taip pat, kaip jaunystėj, tik kūnas nebe tas.“ Gali tik pasidžiaugti, kad dar žmogus judi kruti, o svajoti?.. Labiausiai galbūt – kad turėčiau darbo, veiklos.

Esat iš muzikalios šeimos – Jūsų seserys Marija, Kristina ir Halina taip pat pianistės, senelis Juozapas Radavičius – garsus Lietuvos vargonininkas ir vargonų meistras. Ar polinkis į muziką Jūsų šeimoje paveldimas?

Galima ir taip pasakyti. Mat ir tėvelis studijų metais dainavo chore, o mamytė visą gyvenimą mėgo dainuoti, pati kūrė dainas, abu buvo labai meniškos prigimties. Tėvelis mums net padėjo kurti lėlių teatrą. Vyriausia sesuo Marytė jį sugalvojo ir mes visos vaidinom. Marytė pati siuvo lėles, o tėvelis padarė labai gražias dekoracijas, su piešiniais. Gatvės vaikai susirinkdavo ir žiūrėdavo mūsų vaidinimus.

Dažną stebina ne tik Jūsų šeimos muzikalumas, bet ir išskirtinė inteligencija, provokuojanti spėjimus, ar nebus tai didikų Radvilų giminės palikimas? Kiek pateisinti tokie spėjimai?

Žinau tik, kad Radvilų giminės šaknų turim ir iš tėvelio, ir iš mamos pusės. Mamos prosenelė buvo dvarininkaitė Radvilaitė, ji ištėkėjo už Skirgailos. O jų dukra Skirgailaitė ištėkėjo už Radavičiaus, to paties vargonininkų meistro.

Nuolatinis Jūsų gyvenimo palydovas – fortepijonas. Kodėl būtent jį pasirinkote?

Tai buvo mamytės noras. Iki šiol atsimenu, kaip vieną tamsų vakarą atsidarė durys ir į mūsų namus buvo įneštas pianinas. Iš karto prie jo puolėm ir jau nepasidavėm jokiems įkalbinėjimams, esą gal kuri iš seserų pasirinktų kitą kokį instrumentą, mums reikėjo pianino. Pradėjom lankyti muzikos mokyklą (Kauno 10-metę), tik, išskyrus Haliną, visos jau buvom peraugusios, tad teko labai stengtis ir daug dirbti, kad pasivytume savo bendraamžius. Laimė, mūsų mokytoja Birutė Strolienė buvo labai stipri, niekad nesiskundė, kantriai su mumis dirbo.

Pasirinkusi fortepijoną profesinio išsilavinimo siekėte Rusijoje – Maskvos konservatorijoje. Soviet-

mečiu tai buvo bene aukščiausias studijų Olimpas. Ar sunku buvo į jį įkopti?

Man pačiai į galvą nebūtų šovę ten važiuot. Tai Marytės klasės draugas Romualdas Kulikauskas, jau studijavęs Maskvoje ir vasarą grįžęs atostogų į Kauną, mane pastūmėjo važiuoti į Maskvą, o mamytė įkalbėjo išeisti. Viskas vyko taip staigiai. Nemokėjau nei rusų kalbos, neturėjau nei rekomendacijos respublikinei vietai. Pavėluotai kreipiausi į ministeriją, tad jokių garantijų būti priimta į Maskvos konservatoriją neturėjau, ministerija tik pasisiūlė išsiųsti į Maskvą reikalingus dokumentus. Pirmą kartą viena važiavau traukiniu. Taip jaudinausi ir išgyvenau, kad visą kelionę silpna darėsi... Atvykus Maskvon paaiškėjo, kad mano dokumentai pasimetė, galop juos suradusi paskutinę sekundę padaviau priėmimo komisijai. Paskui sekė konsultacijos pas profesorių V. Natonsoną ir stojamieji. Su savo istorijom... Galiausiai įstojau ir fortepijoną studijavau pas dekanę, profesorę Niną Jemeljanovą.

Studijos Maskvoje tapo mano mąstymė ir viso gyvenimo perver-smu. Pirmą kartą bendrabytyje, baisingomis sąlygomis, po 7 žmones kambary, visiškai nėra kur groti. Profesorė jau pirmą susitikimą parinko kūrinius ir liepė po savaitės juos mokėti atmintinai. Mes mokyklą buvom įpratę ilgai krapštytis. Viskas apsisvertė aukštyn kojom, dar ir pragyvenimui reikėjo pačiai užsidirbti, važinėjavu pas mokinius iš vieno miesto galo į kitą. O sveikatos nebuvo tiek, kiek norėjosi. Kiekvienas egzaminas tapdavo ir profesinių igūdžių, ir stiprybės išbandymu. Ne kartą alpau, o dar teko galynėtis su po vieno peršalimo atsiradusiu rankų sąnarių uždegimu. Ir dabar dar jį, vos neprivertusį keisti profesiją, kartais jaučiu. Sunku patikėti, kad su tokia liga sėkmingai baigiau ir pagrindines studijas, ir aspirantūrą. Stiprino ir daugybę gerų emocijų teikė tuo metu Maskvoje tvyrojusi meno ir kultūros aplinka – tikras pakilimas: kiek menininkų iš užsienio atvažiuodavo, kokios parodos, kokie spektakliai! Ir visko taip norėjosi, juk Lietuvoje tokių atlikėjų nebuvom girdėję. O bilietus gauti nebuvo lengva. Laimė, čia padėdavo Leopoldas Digrys ir R. Kulikauskas. L. Digrys spėdavo visus užrašytį į eilę, tada pakaitom vis bėgdavom atsižymėti, tekdavo ir naktį eilėje pastovėti, bet savo pasiekdavom.

Turėjote savo atlikėjo ar mokytojo pavyzdį, kuriuo sekėte?

Niekados nesilaikiau standartų, buvau savarankiška, viską norėjau daryti ir atrasti pati. Pamenu, net pyktelėdavau, kai prof. N. Jemeljanova sakydavo: „Aldonačka, pagalvokit, kaip jūs norit, paieškokit.“ Manydavau – juk ir taip visą laiką pati viską darau, kaip man atrodo geriau. Antra vertus, juk net ir tų

ižmybių, kuriomis žavėjomės, muzikavimas ne visada patikdavo. Pamenu ypatingą išpūdį palikusį V. Sofronickio koncertą. Buvo labai dirgli ir jautri asmenybė ir pirmoje koncerto dalyje, matyt, dėl nervingo savo būdo nuolat klupo. Atrodė, kad tai, ką jis daro, – košmaras, o ne grojimas. O antroje dalyje įtampa atslūgo, jis grojo dieviškai. Buvo nuostabu, pamiršau visą nuovargį, pagavo polėkis. Tokį pagavų išpūdį atsimenu užplūdus ir po G. Gouldo koncerto. Po tokių patirčių suvoki, kad vien profesionalus grojimas dar nieko nereiškia, svarbiausia – tikra menininko įtanga. O vėliau, kai jau dirbau ir gyvenau Lietuvoje, neišdildomą išpūdį paliko pirmą kartą pamatyti M.K. Čiurlionio paveikslai Kaune.

Čiurlionį dažniausiai grojate ir savo koncertuose. Tiesa, dabar jau mažiau girdim Jus koncertuojant, bet savo metu suteikėt ne vieną tokią šventę. Kokie dar kompozitoriai Jums brangūs, artimi?

Patinka labai daug kas. Bet artimiausi man – S. Rachmaninovas, J. Brahmsas, R. Schumannas. Traukia ir A. Skriabinas. O štai J.S. Bachą ir klasikus labai mėgstu, bet scenoj jų nedrįstu groti, nes iš jaudulio imu karščiuotis ir neperteikiu taip, kaip norėčiau. Labiau savim pasitikiu grodama romantiškos krypties muziką.

Iš lietuvių kompozitorių visą laiką groju M.K. Čiurlionį. Ypač dabar, kai tapau muziejų pianiste. Groju Čiurlionio muziejuose Druskininkuose ir Vilniuje, anksčiau dažniau, dabar rečiau – Kaune, čia besilankantiems turistams. Šie – fantastiška publika! Dėmesingai klauso, po koncerto dalijasi išpūdžiais, klausinėja apie Čiurlionį ir jo muziką. Tada matau, kad mano misija pasiteisina ir stengiuosi palaikyti formą, nes jei niekur kitur neteks koncertuoti, tai bent tiems turistams, kurie visada labai entuziastingai išklauso, priima.

Kokius esminius jau nueito kūrybinio kelio įvykius išskirtumėte?

Debiutą Vilniuje, kai su Nacionaliniu simfoniniu orkestru atlikau S. Rachmaninovo Trečiąjį koncertą. Nesitikėjau, kad jis bus toks sėkmingas, sulaukiau labai gerų atsiliepimų. Vėliau kurį laiką drąsiai cildavau į Filharmoniją, prašydavau koncertų. Važinėjavu koncertuoti po Lietuvą, tas buvo svarbu. Didelį išpūdį paliko visi koncertai su Nacionaliniu simfoniniu ir Lietuvos kameriniu orkestrais. Nes teko muzikuoti su įvairiais žymiais dirigentais (A. Klenickiu, J. Domarku, M. Dvarionaite, I. Musinu, K. Eliasbergu, J. Aleksa, S. Sondeckiu), tik gaila, kad tie pasirodymai likdavo vienietiniai – tau suteikia galimybę pagroti, išmoksti per mėnesį ar porą koncertą, nespėji kūrinio nė subrandinti, vieną kartą pagroji ir viskas, visam gyvenimui.

Su dirigentu Ilja Musinu

Koncertavot ir su įvairiais kameriniais ansambliais. Kas Jums paliko ryškiausią išpūdį?

Grojimas su Timofejumi Dokšicriu. Jis – ypač ryški asmenybė ir jo trimitas skamba fantastiškai. Nors mums bendraujant jis jau buvo senynvas žmogus, paklausius jo įrašų – neįtikėtinas virtuozas. Grojom tik kelis kartus ir tą daryti nebuvo lengva, bet repeticijos su juo man buvo labai svarbios. Iš studijų Maskvoje laikų niekad nepamiršiu įžymiojo smuikininko Viktoro Gvozdeckio. Su juo ir violončelininku Eriku Pozdejevu gastroliavom po Rusiją, Kaukazą, Sibirą. Abu buvo labai patyrę ansamblio partneriai, įdomu buvo kartu groti, ypač sudėtingą P. Čaikovskio Trio. Gražiai draugavom ir su dainininke Jelena Jegorova, jai akompanuodavau.

Nesate entuziastinga konkursų garbintoja, bet pati jų neišvengėte. Kurie iš jų Jums dabar atrodo svarbiausi?

Konkursai man buvo kaip avantiūra. Dar mokykloje mokytoja B. Strolienė mane kreipdavo į visokių konkursus. Bet tada tai dar nebuvo taip atsakinga. O kai 1954 m. dalyvavau respublikiniame konkurse Vilniuje, visi buvo nustebę, kad jį laimėjau, juk virtuozų ir gerai grojančių visais laikais netrūko. Čia pirmą kartą pamačiau ir įsiminiau S. Vainiūną. Prieš eidama į sceną sušalusi drebėjau, o jis priėjo, paglostė rankas ir nuramino: „Vai, kiuk, ko dabar jaudinies?“

Vėliau Maskvoje (1961) dalyvavau sąjunginiame konkurse, rengiamame prieš Tarptautinį P. Čaikovskio konkursą. Jis užgriuvo netikėtai, kai profesorei šovė į galvą mintis – po mėnesio konkursas, ruoškis, dalyvausi. Vos spėjau sukrapštyt didžiulę I ir II turų programą. O III turui nebuvau pasirengusi. Profesorė šurpo – kas bus, jei praleis į III turą, katastrofa! O ką galima per mėnesį paruošti šitaip blaškantis po darbus? I turą įveikiau sėkmingai, gavau pagyrimo raštą. Į III turą nepatekau ir buvau laiminga, juk išvengiau katastrofos.

Tokia pat avantiūra buvo ir Respublikinis M.K. Čiurlionio pianistų konkursas (1968). Tuomet jau dirbau Vilniaus konservatorijoje (dabar LMTA), turėjau didžiulį pedagoginį krūvį ir dar septynis visuomeninius darbus. O čia konkursui reikėjo ruoštis, be jokių išlygų, nes senato buvo pasakyta – neturite teisės praleisti nė vienos pamokos. Pervargusi, kovodama su rankų skausmu, vos spėjau konkursui pasirengti. Kai III ture grojau S. Rachmaninovo koncertą, maniau, ran-

kos nulūš, taip įsisiautėjo sąnarių uždegimas. O kad pavyko laimėti, tai ir pati labai stebiuosi. Tokia tad sėkmė, ir vis per tą avantiūrizmą.

Beje, nedaug trūko, kad išvažiuočiau į R. Schumanno konkursą Cvikau. Tada dirbau D. Baškirovo klasės asistente. Irgi per trumpą laiką paruošiau labai sudėtingą programą ir sėkmingai įveikiau tris atrankas. Bet paaiškėjus, kad valstybė iš penkių atrinktųjų finansuos tik trijų pianisčių dalyvavimą, po dar vienos atrankos iškritau.

Ar minėtas avantiūrizmas nebus susijęs su vienu iš Jūsų laisvalaikio pomėgių? Mažai kas įtartų, kad domitės automobilių sportu.

Į tai mane įtraukė mano vyras (Arvidas Baronas, – *red. past.*). Imponavo jo automobilių sporto pomėgis. Jis pats dalyvaudavo varžybose. Tik po vieno lemtingo įvykio nusprendė daugiau nebevažinėti. Tada abu pradėjom teisėjauti, daug metų tą darėm. Buvau net I kategorijos teisėja, turiu ir R. Kurtinaičio įteiktą medalį bei padėkos raštą už teisėjavimą. Pamėgau ne tik sportą. Jaučiu nenumaldomą norą fotografuoti. Ypač kelionėsc. Fiksuoju įvairiausius dalykus, viską, kas man įdomu ar gražu.

Dėstydama LMTA išugdėte ne vieną pianistų kartą. Ar kada skaičiavote, kiek jų baigė Jūsų klasę?

Taip. Iki šiol – aštuoniasdešimt du.

Ką Jums reiškia teksto spaudai kūryba, koncertų recenzavimas?

Darau tą tikrai ne dėl azarto ar noro būtinai kam nors išsakyti savo nuomonę, o vedina dar mamytės įskiepyto pareigos jausmo. Pagalvoju – toks geras koncertas, negi liks be jokio atgarsio? Ir imuosi rašyti. Nors ir labai gaila tam skirti laiko. Jo sugaištu nemažai, nes kiekvienu atveju rūpi surasti savotišką raktą, atverti, kas vienam ar kitam atlikėjui svarbiausia, kuo jis ypatingas. O padaryt tą turiu greitai, nespėju visko gerai apmąstyti, „nušlifuoti“. Kai pasirodo laikraštis, skaitau ir galvoju, ar labai „kreivai“ parašiau, ar vis dėlto pakenčiamai...

Ko palinkėtumėt sau ir savaitraščio „7md“ skaitytojams Kalėdų ir artėjančių Naujųjų proga?

Linkiu nepasiduoti neigiamam aplinkos poveikiui ir labiau įsiklausyti į save. Džiaugtis savo artimaisiais, darbais, siekti kuo daugiau nuveikti, būti kažkuo naudingiems. O svarbiausia – sveikatos ir geros nuotaikos!

KALBINO IR TEKSTĄ PARENGĖ SKIRMANTĖ VALIULYTĖ

Džiugios ir liūdnos prieššventinės žinios

Kovojančio teatro belaukiant

Rasa Vasinauskaitė

Pradėti norisi nuo gražių žodžių. Baigiant vienus ir pradėdant kitus metus norisi turėti vilties, kad jie bus geresni ar bent ne blogesni. Šiandien, visiems ir viskam gresiant dar kažkam blogesnio, išties norisi linkėti: „Tegul tik niekas nesikeičia.“ Tegul bent vienus metus viskas išlieka taip, kad paskui pasakytum: „Stabilūs metai buvo, gerai.“ Nes stabilumo – kaip užuovėjos, ramybės, natūralios būsenos – trūksta visiems. Visai mūsų šaliai, ką jau kalbėti apie jos įkaitais tapusius žmones, šiais metais bene kiekvieną mėnesį, savaitę girdėjusius vis naujas, anaipol ne džiaugsmingas žinias. Žinoma, jos užgrūdino, daug sykių kartojamos ėmė slysti pro ausis, o kartu atėjo abejingumas – irgi viskam, pradėdant politinėmis, baigiant kultūrinėmis žiniomis, kurios šimet kaip niekad ėmė ir susipynė. Tad stabilumo – politikai savo, o menui – savo. Tai sakydama žvelgiu į tikros žiemos sustingdytas medžių šakas, puriu sniegu padengtą kiemo aikštelę, kurios dar nesužaukė žaisti išbėgę vaikai, ir galvoju apie tęstinumą. Jei bent vienus metus turėtume progą, šansą viską pradėti ir tęsti taip, kaip gamtos įsakyta, galbūt šitai taptų norma. Gyvenimas nustotų būti bėgimu šokinėjant per vis naujas kliūtis, o įgytų užtikrin-tumo.

Šimet maloniai nustebino 2009-ųjų Nacionalinių kultūros ir meno premijų laureatų sąrašas. Iš teatro žmonių jame du – režisierius Jonas Jurašas ir aktorius Rolandas Kazlas. Sveikindama abu, labiausiai noriu pasidžiaugti už aktorių. Tarp ankstesniais metais apdovanotųjų šios profesijos menininkų itin mažai. Tad Rolandui teko garbė „ginti“ ne tik savo septynerių metų, kurie įrašyti premijos nuostatose, darbo vaisius, bet apskritai aktory-tės meną. Be aktoriaus teatro nebūtų, tačiau vaidybos menas ir akto-riaus asmenybė šiandien labiausiai pažeidžiami – retas kuris, vyresnis ar jaunesnis, per pastaruosius kelerius metus galėjo išpildyti tai, dėl ko šią profesiją rinkosi. Ar ji nuvertėjo? Iš dalies taip, jei kūrybos džiaugs-mą teatro scenoje tenka keisti į mir-gėjimą televizijos ekranuose, filmuo-se, serialuose. Žinomumas ekrane ėmė „dirbti“ žinomumui teatre, ir anonsuodami spektaklius teatrai vis dažniau pristato aktorių kaip kitos, „ekrano žvaigždės“ profesijos atsto-vą. Taigi sprendimą apdovanoti Na-cionaline premija tą, kuris išėjo iš televizijos – šios greičiausiai ir leng-viausiu būdu kepančios vis naujus „aktorius“, vertinčiau ir kaip simbo-linį gestą. Ne veltui prie premijos parašyta: „Už tragiškąsias ir komiškąsias dermes, už kūrybinį princi-pingumą“.

Premija – žemiškas džiaugsmas. Bet Rolandui Kazlui, pastaraisiais metais įrašytam ir į „Auksinių sce-

nos kryžių“ laureatus, ji iš tikrųjų svarbi. Kažin ar vien ambicijų ve-damas aktorius ryžosi išeiti ir iš Jau-nimo teatro. Palikti „etatinį“ gyve-nimą tuomet, kai jam vaidinant spektakliuose netrūko žiūrovų, o ir pats jis buvo reikalingas ne vienam režisieriui. Likimo ironija: buvę partneriai „Patriotuose“, Kazlas ir Asta Baukutė kiekvienas su savo „Auksiniu kryžium“ pasuko tokiais skirtingais keliais, kurie bent jau at-einančius kelerius metus tikrai nesu-veis abiejų teatro scenoje. Maža to: po „Patriotų“ vienas nuėjo me-no, o kita – valdžios link. Ką gi, vals-tybė/valdžia ir šitaip gali būti dosni savo tarnautojams.

Anaipol ne tokios džiugios kitos, visus šiuos metus kultūrą, meną, te-atrą lydėjusios žinios. Mano per-nykštė Kalėdų istorija, įsivaizduota kaip „Vilniaus – Europos kultūros sostinės“ renginių sklandus finiša-vimas, mokesčių kultūros rengi-niams ir spaudai protinga politika, meno projektų palaikymas ir pan., patyrė fiasko. Ją pervaziavo krizi-nis valstybės buldozeris, sukėlęs kasdienę įtampą ir paskui save pa-galiau atsitempęs ne tik kiliųjų gri-pą, bet dar gilesnę krizę. Pastarąją – ateičiai, kad net ir įveikė šiuos me-tus nesijaustume ramūs. Pamatau: gal ši neramybė, skatinama pačios valdžios/valstybės, yra vienas slap-tų būdų įžiebtį kūrybinę kibirkštį? Gražinti tokį nuolatinės kovos, priešinimosi, įveikimo kliūtis būvį, koks įsivaizduojamas buvus prieš dvidešimt, trisdešimt metų? Tik ko-dėl jis dabar dvigubai privalomas tiems, kurie ir anuomet jį išgyveno? Matydama Rūtą Vanagaitę, anon-suojančią naują „Išgyvenimo dra-mos“ seriją „Tremties diena“ apie Stalino laikų gulagus, kuriuose „pa-buvoti“ jau pareiškė norą nemažas būrys užsieniečių, nevalingai prisi-menu ir anų, sovietinių laikų teatrą su „špyga kišenėje“. Tuomet turė-jęs vienintelį kūrybines aspiracijas žadinantį priešą – sistemą, šiandien teatras turbūt tik tokiomis „išgyve-nimo dramomis“ galėtų susigrąžinti savo simbolinį turinį ir moralinę vertę. Simbolinį ta prasme, kad už spektaklio „vaizdo“, kad ir kokio-mis tradicinėmis ar netradicinėmis priemonėmis jis būtų kurtas, atsi-rastų išgyvenamos tikrovės erdvė. Žinoma, anų laikų sugrąžinti neįmanoma, gulago potyris dabar irgi bus tik ekstremalus teatrinis poty-ris, bet menui, kuris siekia būti ne vien pramoga, tai ne pats blogiau-sias kelias.

Štai ir kristalizavosi svarbiausias šio straipsnio, skirto susumuoti pra-ėjusių metų išpūdžius, klausimas: koks šiandien yra teatras? Kas jis šiandien yra man? Tai, kad pasta-ruoju metu daugelio teatrų, trupių aktoriai, tegul net ieškodami geres-nės, saugesnės ar šiltesnės vietos, persikėlė į televizijos ekraną, perša savo atsakymus. Vadinasi, teatre ne-beliko dvasios, neliko to, kas juos

laikytų. Nors juk nepasakysi, kad kai kurie išdavė teatro idėją ar pa-šaukimą. Prisiverčiau iki galo pasi-žiūrėti vieną laidų „Be grimo“, ku-rioje postringaujant apie lietuvišką humorą nuoširdžiai palaikiau tarp „humoristų“ atsidūrusį Vilniaus mažojo teatro aktorių Ramūną Ci-cėną – susigūžusį ir liūdėsio per-smelktą taip, kad laida įgijo visai ki-tą dramaturgiją. Aktoriaus laikysena (tegul sąmoningai pasirinkta, savaip teatrališka) buvo iškalingesnė už isteriškus vedančiųjų kvatojimus, pakviestų pasidalyti patirtimi juo-kintojų išmonę. Ir juk neatsitiktinai vienai vedėjų, pristatinėjusiai hu-moro grupės vadovę, išsprūdo: jūs sutraukiat tūkstančius gerbėjų, o aš jūsų nežinau... Vienų aktorių gru-pelė televizijos ekrane parodijuoja įvairias televizijos laidas ir, pasiro-do, visos jos nė skatiko nevertos, nes užtvindytos ne žmonių, o kau-kių, dirbtinių situacijų ir šabloniškų problemų; kitų grupelė mieliau dedasi tas kaukes, simuliuodami te-leviziškai tuščią žmogišką turinį. Gal tai yra aktorių protestas prieš teatrą, kuris pats tapo televizijos įkaitu, į sceną perkeldamas jos dirbtines situacijas, jos neva socialines problemas, juolab jos kaukes? Jei teatras tampa televizijos antrinin-ku, jei jame scenos personažo ne-beatskirsi nuo televizinės žvaigždės, tai gal tikrai geriau jame nebebūti? Vytautas Rumšas jaunesnysis vaidi-na Eimunto Nekrošiaus spektaklyje „Idiotas“ – be prieraso progra-mėlėje aktoriaus nepažinsi, bet, pamatau, jei tai būtų kuris kitas re-žisierius, kažin ar aktorius būtų au-kojęs televizinį įvaizdį dėl tokio vaid-mens. Nacionalinio dramos teatro vadovas, staiga tapęs geidžiama TV laidų ir serialų figūra, neseniai tei-gė: „Izraelyje teatrų finansavimą le-mia ne meno analizė, o teatro paja-mos – būtent nuo pajamų priklauso teatro biudžetas kitiems metams. Sistema paprasta: jeigu teatras už-dirba, tai jis turi ir gauti. Nes toks teatras atlieka tam tikrą misiją. Nie-kas nieko neteisia – tiesiog suran-damas vertinimo atspirties taškas.“ Kuo skiriasi vadovo samprotavimai nuo reitingų besivaikančių televizi-jų? Kuo jie skiriasi nuo neseniai se-riale vadovo vaidinto „boso“? Ne-bent tuo, kad teatrui, o ir pačiam vadovui, tai gali atsisukti bumeran-

gu. Kai jaunieji „Utopia“ teatro ak-toriai, pasivadinę „No Theatre“ ju-dėjimu, surengė pirmą savo akciją, jie nuėjo tiesiai į Nacionalinį – la-biausiai komercinį, per pastaruo-sius metus galutinai sužlugdžiusį nacionalinio teatro vardą. Nespėjo LNDT užbaigti „Versmės“, kai ir televizija „Paskutinės instancijos“ vardu ėmė belstis į privatų vadovo gyvenimą.

Galvodama apie dabartinį teat-rą – susiskaidžiusį, pabirusį į ma-žas grupes ir trupes, gyvuojantį trumpalaikiais projektais, vienus kūrėjus vejančią svetur, kitiems čia užveriantį duris, – turiu omenyje jo pasmerktumą konformizmui. Pa-smerktumą gyventi ir išgyventi žiū-rovų sąskaita, kas teatrui visad at-neša daugiau žalos, nei naudos. Tai, kad paskiros utopistų, idealistų gru-pelės formuoja savo menines ver-tybes ir žiūrovų ratą, yra greičiau iš-imtis, nei taisyklė. Kaip ir tai, kad savo poziciją, kad ir kokia neteisin-ga, nepopuliari ji būtų, turi tik vie-netai. Jų balsas populiariųjų minio-je darosi vis tylesnis.

Besibaigiančių VEKS metų ren-ginių programoje teatro dalis bent man pasirodė skurdžiausia. Žino-ma, įvyko numatytos premjeros, „Naujosios dramos akcija“ ir „Sire-nų“ festivalis, berods, per metus traukos vieta tapo „Menų spaustu-vė“, teko atrasti kelią ir į „Ūkio ban-ko teatro areną“. Bet kad mūsų te-atras tik krūvoje ir tik iš būtinybės gali sudominti užsienio svečius, įro-dė ir pirmą kartą vykęs tarptauti-nio teatro tinklo IETM susitikimas. Diskusijų reglamentas kvietė daly-vius pasisakyti pačiais įvairiausiais klausimais, o štai išpūdžiai apie di-džiulę lietuvių spektaklių programą liko tik kuluarams. Ir manę pačią į spektaklius dažniau gena inercija, nes nebėra porcikio dalyvauti teat-ro imituojamame dialoge apie svar-bius gyvenimo ar kūrybos klausimus. Mūsų teatras jų tiesiog nebekelia. O nekeldamas nebeįstengia konkuruo-ti su pastaruoju metu dominuojan-čias pozicijas užimančiais vaizduo-jamaisiais menais, reaguojančiais į tikrovę aktyviau ir drąsiau, meni-nius iššūkius paverčiančiais pilieti-nėmis akcijomis. Juk Nacionalinė dailės galerija savo renginiais atro-do gerokai reikalingesnė miesto ir kultūros erdvei nei Nacionalinis dramos teatras. Ką kalbėti apie tur-būt aktyviausias diskusijas šimet sukėlusį „vamzdį“ Nėries krantinė-jė – kad ir koks atrodytų nemielas, jis jau yra alternatyva, kritika to, kas populiariu ar palaikoma „valstybiš-kai“, pavyzdžiui, milžiniška verps-tė – negyvas „Vienybės medis“. Ar buvo spektaklis, kuris sukeltų šitiek diskusijų, padalytų žiūrovus į dvi stovyklas? Tik „Auksinių scenos kryžių“ apdovanojimai.

Kai kritikai grįžta iš užsienio fes-tivalių, pirmiausia savo straipsniuo-se akcentuoja matytų spektaklių ak-

tyvumą, dialogą su esama diena. Nedviprasmišką, nekompromisinę, net revoliucinę kūrėjų ir teatro po-ziciją tiek tikrovės, tiek ir pačios te-atro raiškos, vaidybos formų, me-ninės kūrybos galimybių atžvilgiu. Ši pozicija – tai skiriamasis teatro bruožas, jo vizitinė kortelė, vieni-janti pačius skirtingiausius kūrėjus tiek laiko, kiek gyvuoja pats teat-ras. Jis apskritai neįsivaizduojamas be kritiškos idėjos, opozicinės lai-kysenos, nes vienintelis turi galimy-bę metaforizuoti, simbolizuoti žmo-gaus prigimtį, visuomenės būtį prazūtingai veikiančius mecha-nizmus. Juolab šiandien, kai teatro kri-tiškumas vis dažniau įgyja politiškumo spalvą. Politiškumo kaip alternatyvos inertiskumui, prisitai-kymui, teatro spraudimui į nors ir pradėdančią blūkšti, bet vis dar ga-lingą vartojimo rinką. Būtent tokios laikysenos, tokios vienijančios idė-jos mūsų teatrui stinga. Jo stinga ne kuriam nors vienam menininkui, bet teatro kultūrai, kurioje atsidū-ręs menininkas tampa anaipol ne kūrybos įkaitu. Tad man šiandienis mūsų teatras yra joks. Be spalvos, skonio, gyvybės. Be vienijančios „iš-gyvenimo dramos“, be „špygos ki-šenėje“, be to, su kuo norėtųsi dis-kutuoti, be naujai atverto pasaulio ir tokio žmogaus jame, kurio iki šiol nežinojai. Nicko keista, kad svetur dirbantiems mūsų režisieriams ten ir kvėpuoti lengviau – juos palaiko deguonies prisotintas kitokios teat-ro erdvės oras, tuo tarpu kuo arčiau Lietuvos, savo miesto ir teatro pa-stato, tuo jis darosi retesnis, troš-kesnis. Vienus verčiantis bėgti į vie-natvės bokštus, kitus į televizijos dėka pagausėjusį gerbėjų ratą, dar kitus – į gatvę, kur, kaip „No The-atre“ akcionistai, įmanoma kitoniš-ko teatro pradžia.

Kažkada vokiečių režisierius Clausas Peymannas, vienas ryškiau-sių kritiško ir politiško teatro kūrė-jų, įvardijo jį paskutine galima ko-lektyvinės patirties ir išsilaisvinimo utopija: „Teatras suveda žiūrovus bendram išgyvenimui, kuris kartu yra ir bendras išsilaisvinimas, trans-formuojantis katarsis, utopinės se-kundės erdvė, kurioje visi be išim-ties tampa geri. Visi kvėpuoja šia šventa akimirka, per kurią salėje tvyro mirtina tyla.“ Ši bendra patir-tis leidžia nevilčiai tapti viltimi, o suskilusiam, fragmentiškam pasau-lio vaizdui ir žmogui suteikia visu-mos, tapatybės vaizdą...

Vis dėlto mūsų Nacionalinės pre-mijos „sistemoje“ yra kažkas ste-buklinga – žinia jos laureatui pasie-kia prieš Kalėdas. Ir nors premija teikiama vasario 16 dieną, sureikš-minant valstybės vaidmenį ir paryš-kinant premijos valstybiškumą, ži-nia jau būna įgijusi kitokią, galbūt dievišką prasmę. Nuraminančią šir-dį ir sąžinę, nes sakančią – pasirink-ta buvo teisingai.

Kalėdų istorijos

Atkelta iš 1 psl.

drauji tai šen, tai ten, pasidomi, kaip jie gyvena, jie paklausia, kaip tu gyveni (ir iš kur tu), viskas labai mandagu ir gražu, vyrai nepraleidžia progos pajuokauti, moterys – pasiskusti augančiais drabužių kalnais ant lyginimo lentos. Bet vakare atrodo, tarsi visą dieną nebūčiau ištarusi nė žodžio, lyg būčiau klajojusi dykumoje, užsidariusi skaidriame storasieniam burbule (taip, sakoma, vaikšto tie, kurie užsikemša ausis ausinėmis ir klausosi nešiojamuose aparatuose įrašytos muzikos). Kurį laiką tai, kad niekas tavęs nepažįsta ir tu gali būti bet kas, yra net smagu. Tačiau netrukus pajunti, kad lieki tik drabužis gatvėje – lyg kažkas iš tavęs būtų išsikraustęs. Po keturiasdešimties metų tas kažkas tikriausiai sugrįžtų, bet man jau būtų kiek per vėlu.

O štai kiekvieną kartą parvažiauvus į Vilnių tas kažkas vėl stebuklingai atsidurdavo savo vietoje, tarsi niekada ir nebūtų išėjęs – apsimetėlis. Staiga kiekvienas žvilgsnis ar gestas tampa reikšmingas, net liūdniausias gatvėje išgirstas keiksmazodis yra gražesnis už visus angliškus „please“ ir „thank you“. Gražesnis ne estetiniu ar etiniu požiūriu, bet tuo, kad „veikia“ – negali jo nuspurtyti kaip to smėlio dykumoje, jis visada skirtas tau, ir man pačiai būtų sunku paaiškinti, kodėl tai gerai.

Prieš trejus metus išleistoje knygoje „Socialinis intelektas“ psichologas Danielis Golemanas pasiūlo atsakymą. Pasiremdamas neuropsichologų atliekamais smegenų tyrimėjimais, jis daro išvadą, jog mes užprogramuoti bendrauti, visi esame smegenų impulsais sujungti į vieną tinklą. Mūsų smegenys mums nuolat imituoja sutiktų žmonių emocijas ir visa tai vyksta nepaprastai greitai, daug greičiau nei gali susigaudyti racionalusis protas, tad gera ar bloga nuotaika paplinta kaip nežinia iš kur atsiradęs gripas, o su ja – ir noras daryti gera ar bloga. Arba nieko nedaryti. Todėl jis rekomenduoja atkreipti dėmesį į „tas efemeriškas akimirkas, išryškėjančias mums bendraujant. Jų pasekmės gilios, kai suprantame, kaip per jų visumą mes kuriame vienas kitą.“ Labai paprasta, graži ir kartu siaubinga mintis – mes kuriame vienas kitą. Patvirtinimą nesunku rasti savo gyvenime.

Kai reikia papasakoti apie save, žmonės pradeda nuo vaidmenų: esu mama, žmona (ar jau nebe), dailės kritikė, parodų kuratorė, mokslininkė, lietuvė... Jie atrodo labai reikšmingi, jie žymi mūsų laimėjimus (arba nesėkmes), jie, regis, tiksliai nusako, kas mes iš tikrųjų esame. Bet visi šie vaidmenys tik išreiškia mūsų santykius su kitais. Dėl mamos ir žmonos (ar jau nebe) ir taip aišku. Bet ir mokslininkė esu tik todėl, kad, pirmiausia, pati iš įvairiausių žmonių gavau daugybę mokslo (žinių, kauptų tūkstančius metų), o paskui sužinojau, kad daug dar nežinoma, gavau laiko ir pinigų ieškoti atsakymo (nes kažkam jis

pakankamai rūpėjo), o paskui dar buvo sukurta įvairios procedūros, įvirtinančios ir įteisinančios šį mano vaidmenį. Tačiau svarbiausia, ir tai turbūt pirminė mano buvimo mokslininkė priežastis, yra tai, kad žmogus taip jau padarytas, kad bet kokia kaina stengiasi suprasti viską – visą visatą, visą save, ir todėl „pasigamino“ tokį įrankį kaip mokslas, įrankį, kuriuo aš galiu naudotis arba ne. Taigi net ir šis, regis, vien mano užsispyrimo dėka įsigytas vaidmuo yra įvairiausių ir baisiai senų santykių rezultatas. Mane, kaip mokslininkę, sukūrė kiti.

O kur dar prisiminimai ir pačios brangiausios patirtys, kurios, sako, formuoja mūsų asmenybes? Vasara su tėvais prie upės, visą dieną graužiant iš močiutės sodelio atneštus alyvinius obuolius, gimtadienio gėlės iš pievos, kurių priskindavo tėtė ryte bėgdamas maudytis, badmintonas su seseria iki nakties, kai jau dangaus fone nebesimatydavo kamuoliuko, nuotraukų ryškinimas penktadienio naktimis su draugėmis... Ir taip galima būtų be galo. Ką jau kalbėti apie tai, kad iki kokių trejų metų mama mane kūrė man nieko apie tai nenučiuokiant, ir apie tokius banalius ir visuotinius dalykus kaip pirmosios, antrosios ir trečiosios meilės bei išsiskyrimai? Visi tie dalykai priklauso ne tik man. Net tada, kai buvau visiškai viena, iš tikrųjų ėjau kitų įmintomis pėdomis, o jųros bangų ošimas vis plovė negerų santykių nuosėdas. Kiekviena mano detalė išmokta ar pasiskolinta, kiekviena patirtis – jau iš anksto pasidalinta. Savo pradžios

Romualdas Rakauskas. Iš ciklo „Mūsų Kaunas“. 1967–1976 m.

net negaliu atsekti. Ir ne veltui visos vienišos patirtys, kelionės ir pasivaikščiojimai vėliau (ne tik man) virsta knygomis ar straipsniais laikraštyje – juk tekstas yra ne kas kita, kaip būdas būti su kitais tada, kai objektyviai žiūrint esi vienas.

Ir dar tas atminties klausimas. Susidūrę su mirtimi ar tiesiog susimąstę apie tai, kas bus, kai jų pačių nebebus, žmonės ima kalbėti apie atmintį. Nes tokiomis akimirkomis būna visiškai aišku, kad nei nusipirktų butų skaičius, nei automobilis, nei pačios aukščiausios pareigos neturi jokios išliekamosios vertės. Ir nepadeda išlikti. Lieka tik atmintis: „Gal ir užmirši, bet leisk man pasakyti tau, kad kažkas ateityje mąstys apie mus“, – rašė Sapfo septyntame amžiuje prieš mūsų erą. Apie mus mąstys – ką padaryti, kad apie mus mąstytų? Nusifotografuoti? Parašyti „Romeo ir Džuljetą“? Pasistatyti paminklą? Ieškodama citatų apie atmintį, internete radau jau seniai pasibaigusio kažkoko universiteto studentų filosofijos seminaro blogą, kuriame diskutuojama štai tokiu klausimu: „Atrodo, labai sureikšminama tai, kad turi palikti žymę pasaulyje ir kad tave atsimintų. Kodėl? Kodėl žmonėms tai taip svarbu? Kodėl tai, kaip mes veikiamo ateities pasaulį, mus taip smarkiai veikia? Bet jei tavęs ten nebus ir tu to nepamatysi, tai kokia prasmė?“ Nereikia nė sakyti, tame bloge atsakymo nebuvo. Bet jis pats liko kaip minties pėdsakas virtualioje atmintyje, ir apskritai visas internetas dabar yra labiausiai mūsų pripėduota atminties saugykla – pri-

Romualdas Rakauskas. Iš ciklo „Vilniaus šiokiadieniai“. 1960–1965 m.

pėduota, sąmoningai ar nesąmoningai tikintis, kad „kažkas ateityje mąstys apie mus“.

Tad jau seniai žmogui žinoma, kad atmintis – tai vienintelis būdas išlikti, kad ir kaip menkai paguodžiantis. Nieko daugiau nėra, tik didesnio ar mažesnio žmonių tinklo sandūrose likęs tavo vardas. O lieka jis ten, anot Golemano, todėl, kad vienų žmonių patirties pamokos ir pagalba kitiems yra geriausias būdas rūšiai išlikti. Visi vienas kitą kuria. Tai lyg uždaras ratas, besisukantis tik tam, kad patvirtintų savo paties reikalingumą, vis tikintis, kad kažkur pavyks nuriedėti.

Tačiau jeigu mes esame vienas kito atspindžiai, jei visi vienas kitą kuriame, tuomet šiais metais gyvenimo pagrindus išklabinusi ekonomikos krizė ir jos sprendimo metodai ima atrodyti kitaip. Netgi mąstant vien apie pinigus, liberalizmo idėja, kurią, kaip suprantu, vadovaujasi Lietuvos politikai, neatlaiko kritikos. Pavyzdžiui, jei koks nors man visai nepažįstamas žmogus netenka darbo arba jam sumažinama alga ar pensija, man niekaip negali būti „geriau“, nes jis nebegali kažko nusipirkti, tuomet į valstybės biudžetą nepatenka pridėtinės vertės mokesčiai, tuomet jau ir man nebėra iš ko mokėti algos, o be to, tam žmogui nebereikia to, ką kuriu aš. O kur dar visos tos nepastebimai mus veikiančios nuotaikos ir labai pastebimai veikianti nusivylusiųjų agresija? Nėra tokio dalyko kaip ne tau skambinantis varpas (jei prisiminsime Hemingway'ų).

Kitaip nei skelbia liberalizmo ir individualizmo ideologija, netgi tau pačiam naudingesnis gali būti priešingas mąstymas ir elgesys. Ką tik perskaičiau įrodymą. Gruodžio 6 d. vieno svarbiausių Britanijos laikraščių „The Guardian“ kultūros priede „The Observer“ ir fotografijai skirtame žurnale „The British Jour-

nal of Photography“ išspausdintos Rinaldo Vikšraičio parodos Londone recenzijos. Žinoma, lietuviams gali nepatikti, kad būtent Vikšraičio „Pavargusio kaimo grimasos“ pateko britų spaudos akiratin, bet „The Observer“ straipsnio autorius Seanas O'Haganas labai aiškiai skiria menininko viziją nuo tikrovės ir neteigia, kad fotografijose matome tikrąją ar visą Lietuvą. Šiek tiek žinant, kaip veikia Britanijos kultūros virtuvė, pats faktas, kad tokiuose leidiniuose rašoma apie lietuvių parodą, priylgsta stebuklui. Paprastai net kukliausią informaciją apie Lietuvos kultūros reiškinius paskelbti kokiame nors bent kiek padoresniame Londono leidinyje yra labai sunku. Jie turi visko per daug, kad galėtų smulkintis. Tad recenzija apie Vikšraičio parodą yra didelis įvykis.

Tačiau netgi turint omenyje intriguojantį (bent jau britams) Vikšraičio fotografijų objektą, tai nebūtų įvykę, jei nebūtų prisidėję kiti (taip pat jei jis nebūtų pačiame svarbiausiame Arlio fotografijos festivalyje šiemet gavęs premijos). Reikėjo, kad šio neįgalaus fotografo darbų spausdinimu daug metų rūpintųsi Antanas Sutkus, reikėjo, kad juos kažkas rodytų užsienio kuratoriams ir fotografams, kad nuvežtų, kad eksponuotų. Ir štai dabar renginių ir vaizdų perpildytame Londone atsirado žmonių, sakančių, kad Lietuvoje irgi gali būti sukurta kažkas įdomaus.

Šis įvykis, kurį galima priskirti kalėdinių istorijų žanrui, sugrąžina tikėjimą ne tik pačia Antoine'o de Saint-Exupéry mintimi, bet ir joje užkoduota išvada: kad ir kiek būtume įsitikinę savo pačių unikalumu ir verte, viskas, ką darome, kas esame ir ką turime, yra prasminga tik tiek, kiek tai padaryta kitiems. Labai paprasta. Linkiu stebuklingų Kalėdų...

Mus jungia praeitis

Pokalbis su Barbara Skarga

Metams baigiantis prisimename išėjusius. Šiomet atsisveikinome su filosofe profesore Barbara Skarga. Gimusi 1919 m. Varšuvoje, ji studijavo Vilniaus Stepono Batoro universitete. Antrojo pasaulinio karo metais Skarga buvo „Armia Krajowa“ (AK) karė. 1944 m. sovietai ją suėmė, nuteisė ir išvežė į lagerį. Į Lenkiją Skarga grįžo 1955 metais. Filosofė redagavo žurnalą „Etyka“. Jos mokslinių darbų objektas – naujoji prancūzų filosofija, žmogaus filosofija ir metafizika. Skarga parašė daug knygų, viena jų „Istorikumo ribos“ 2007 m. pasirodė ir lietuviškai. Spausdiname vieną paskutinių profesorės interviu, duotą Lietuvos radiui, kuriame ji prisimena Vilniuje praleistus metus. 2008 m. Varšuvoje su Barbara Skarga kalbėjosi Tadeuszas Tomaszewskis.

Vaikystę praleidote tarp Varšuvos, Vilniaus ir dvaro dabartinėje Baltarusijoje. Kaip atrodė Vilnius iš sostinės Varšuvos perspektyvos? Žinoma, tai buvo provincijos miestas. Vaikystėje Vilniaus beveik nepažinojau. Pažinau jį vėliau, kai pradėjau lankyti ketvirtą ar penktą gimnazijos klasę, kai mano mama kartu su mumis, vaikais, apsigyveno Vilniuje. Čia baigiau gimnaziją.

Kuri tai gimnazija? Valstybinė kunigaikščio Adamo Jerzy Czartoryskio mergaičių gimnazija. Ji buvo Vilniaus centre. Šalia Mickevičiaus gatvės buvo Ožekienės skveras (dabar – Vinco Kudirkos aikštė, – *red. past.*), jo pakraštyje – Šv. Jurgio bažnyčia, šalia – gimnazija.

Dalyvavote „Broliškos pagalbos“ veikloje. Ką veikė ši organizacija?

Kiekvienoje valstybinėje mokykloje veikė savivaldos organizacijos. Į jas būdavome įtraukiami nuo pat mažens. Tai ir vadinosi „Broliška pagalba“. Svarbūs buvo trys dalykai. Diskretiškai padėdavome skurdžiau, vargingiau gyvenančioms mokinėms. Pabrėžiu, diskretiškai. Ne tiesiog duodavome kažką tokioms mokinėms, nes nenorėjome, kad jos pasijustų įžeistos. Pavyzdžiui, buvo galima paskatinti savo tėvus, kad jie padėtų per mokyklos tarybą, tėvų komitetą. Pateiksiu vieną pavyzdį. Pastebėjome, kad dvi mūsų klasės draugės per pertraukas sėda ant suoliuko ir snaudžia. Jos nebėgiojo koridoriais ar į kiemą pažaisti kamuoliu. Per didžiąją pertrauką mes dažniausiai eidavome į kiemą pažaisti kamuoliu, juk mums buvo penkiolika–septyniolika metų. O jos snausdavo. Mes pasakėme mokytojoms, kad kažkas ne taip. Pasirodė, kad tos mergaitės važinėja iš Nemenčinės, keliai penktą ryto, paskui vėlai grįžta autobusu namo ir neturi laiko išsimiegoti. Tada mokykla išnuomojo joms kambarį Vilniuje, kad nereikėtų kasdien važinėti. Buvo ir kitokia veikla – silpnesnės mokinės lankė labai gerai besimo-

kančiųjų pamokas. Tai – tokia vidinių korepetitorių sistema, „Broliška pagalba“. Likdavome po pamokų ir mokydavome silpnesnes. Dar „Broliška pagalba“ rengdavo įvairius mokyklos renginius – teatro pastatymus, pasirodymus ir t.t.

Kokie buvo Jūsų mėgstamiausi dalykai? Matematika ir fizika. Ir dar lotynų kalba.

Ar galima lyginti anuometinę ir dabartinę švietimo sistemas? Ar Jūsų laikais iš gimnazijos mokinių buvo reikalaujama daugiau?

Be abejo, buvo reikalaujama skaityti kūrinius. Skaitėme labai daug. Knygos buvo didžiausias turas. Mokymo lygis buvo aukštas ir kai kurie dalykai dėstyti puikiai. Vienas pavyzdys. Mūsų istorijos mokytoja paskutinėse klasėse duodavo tokio pobūdžio užduotis, pavyzdžiui, pristatyti visą Balkanų istoriją nuo Konstantinopolio žlugimo iki šių dienų: kas ten vyko, kokios buvo įtakos, kas valdė, kokie interesai susidurdavo ir pan. Arba kita tema – Liudviko XVI laikotarpis Prancūzijoje politiniu, geografiniu ir kultūriniu požiūriais: kas tada gyveno, kas kūrė, kas rašė.

Dabar pabandykite paklausti kokio nors jaunuolio, kas vyko Balkanuose. Jis visai nieko nežino. Paklauskite, kas kūrė Liudviko XVI laikais? Kokią pavarde išgirsite, ar išgirsite bent vieną? Mus mokė labai nuosekliai. Mokė temų, o ne atskirų įvykių. Jei mokėmės užsienio kalbos (mokykloje pagrindinė buvo prancūzų, bet mokėmės ir vokiečių), tai buvo ne tik kalba, bet ir tos tautos kultūra.

Ar domėjotės literatūros naujienomis, „Žagarų“ kūryba?

Buvau dar labai jauna, bet apie juos žinojau. Žinojau, kad yra toks poetas Miłoszas ir kiti. Bazilijonuose vykdavo literatūriniai trečiadieniai. Lankydavomės juose, jie buvo atviri ir visada mielai priimdavo mokinius. Pamenu ir Gałęczyńską, kaip jis atvyko iš Varšuvos ir skaitė savo garsųjį „Skumbrijos pomidorų padažę“.

Į kokius teatrus ir kinus dažniausiai eidavote?

Teatre Pohuliankos gatvėje visada būdavo įdomių pastatymų, į juos kartais eidavome su visa klase. O į kiną vaikščiojome kaip pasiutę, nes kinas tada atrodė labai šiuolaikiškas. Subėbdavau nueiti į kiną du kart per dieną, į popietinį ir vakarinį seansus. Didžiojoje gatvėje, jei gerai prisimenu, buvo kino teatras „Pan“. Arčiausiai buvo „Helios“, į jį dažnai eidavome. Buvo ir mažesnių kino teatrų. Apie kai kuriuos (iš tų Didžiojoje) net sakydavo, kad į juos neverta eiti, nes ten baisi publika ir gali kas nors atsitikti. Bet vaikščiojau daug metų ir nieko man neatsitiko.

Tai buvo taikos metai, bet, ko gero, nuolat prisimindavote kaimynę – Sovietų Sąjungą? Ar jutote nerimą, o gal nuojautą, kad gali atsitikti kažkas negera?

Tada dar tokio nerimo nebuvo. Tik 1937–1938 m., kai Hitlerio politika jau ėmė kelti nerimą, būtent iš ten ėmė skliti siaubas. Per radiją girdėjome Hitlerio kalbas, įvairiose prieš filmus rodomose kronikose matėme jo kariuomenės paradas ir pan. Įtampa buvo. Suaugę žmonės, žinoma, tai suprato geriau už mus, jaunimą. Mes kažkaip buvome įsitikinę, kad niekas nepasikeis, kad viskas praeis, kad tas siaubas netaps veiksmu. Bet tapo ir buvo nukreiptas prieš mus. 1939-ųjų pavasarį įtampa jau buvo tikrai didelė. Tik mes negalvojome, kad puls ir Sovietų Sąjungą, juk egzistavo Lenkijos ir Sovietų nepuolimo susitarimas. Rugsėjo 17-oji buvo tikras smūgis, dūris į nugarą.

Tada jau studijavote Stepono Batoro universitetą?

Taip, tada jau buvau Vilniaus universiteto studentė. Kai karas prasidėjo, studijavau pirmame kurse. Prieš tai mokiausi Varšuvoje, politechnikos universitete.

Papasakokite apie universitetą ir profesorius.

Tai buvo didžių tradicijų universitetas. Mickevičiaus ir Zano, filomatų, filaretų tradicijų, prisiminimų apie Bazilijonų vienuolyną ir Konrado celę universitetas. Visais požiūriais tradicinis universitetas. Kai įeidavome į pagrindinį pastatą ir lipdavome numintais laiptais, suvokdavome, kad juos numynė mūsų seneliai ir proseneliai. Tačiau universitetas nebuvo didelis. Juk tai buvo Vilniaus universitetas, o Vilnius nebuvo didelis miestas, prieš karą jame gyveno apie 200 tūkstančių gyventojų. Negalėčiau pasakyti, kiek buvo studentų. Tačiau buvo puikių profesorių, kurie išliko ir lenkų mokslo, ir kultūros atmintyje. Pirmiausiai teisininkai, tokie kaip profesorius Wróblewski ir kiti. Teisės fakultetas buvo didžiausias. Ten filosofiją kadaise dėstė Lutosławski, paskui Zdziechowski. Puikus dėstytojas buvo profesorius Elzenbergas, jį labai vertinu iki šiol. Karo metais jis buvo ne tik mano dėstytojas, bet ir draugas. Garsėjo ir medicinos fakultetas, žinomi profesoriai Michejda, Kirtiklis, Janowiczus, astronomai, kuriems vadovavo profesorius Dziewulskis. O kur dar Konradas Górkis ir nuostabus Aischilo bei Sofoklio vertėjas profesorius Srebrny! Tai tikrai buvo geras universitetas. Buvo iš ko mokytis.

Kaip prisimenate 1939-ųjų rugsėjo įvykius? Ar tada suvokėte, kas vyksta iš tikrųjų?

Prisimenu visiškos katastrofos pojūtį. Kai atėjo bolševikai, apėmė jausmas, kad Respublika baigėsi, kad viskas sugriuvo. Tik paskui, po

Barbara Skarga 4-ojo dešimtmečio pradžioje

kurio laiko, kai pradėjome organizuotis, kai pradėjo veikti pagrindinis universitetas, jaunimas atgavo pusiausvyros būseną. Pradėjome veikti, mokytis pagrindyje. Visais okupacijos metais išliko didžiulė edukacijos sistema.

Ar pamenate, kaip buvo uždarytas Stepono Batoro universitetas?

Toks buvo lietuvių valdžios nurodymas. Mes su universitetu iškilmingai atsisveikinome kiemelyje priešais įėjimą. Tada rektorius Ehrenkreutzas atidavė raktus lietuvių valdininkams ir niekas iš mūsų į tą universitetą nebegrižo. Valdžia skelbė, kad galima užsirašyti, tik reikia išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą. Niekas neužsirašė. Universitetas pasislėpė pagrindyje. Buvo savos paskaitos. Lankiau profesorių Górkio, Srebrny, Czeżowskio, Elzenbergo, Sukiennickio paskaitas.

Tada Vilniuje buvo daug karo pabėgėlių, tarp jų – meno žmonių, aktorių, dainininkų. Gal ką nors pažinojote?

Vilniaus lenkai gerai susiorganizavo ir globojo pabėgėlius, lietuviai tai leido. Kai kurios mokyklos buvo pavertos pabėgėlių bendrabučiais. Gerai prisimenu Hankos Ordonównos rečitalį Pohuliankos teatre. Buvo labai gražu. Atvyko Hanka Bielicka ir Jerzy Duszyński. Tada jie buvo pora. Pamenu, kaip kartu su Duszyńskiui pjevėme malkas. Tada „Helios“ tapo lenkų teatru, o teatras Pohuliankos gatvėje – lietuvių. Atsirado studentų teatras, jame vaidino ir profesionalūs aktoriai. Visa tai truko iki vokiečių laikų. 1941-aisiais atėjo vokiečiai ir viskas baigėsi.

O mokslai?

Mokslai truko visą laiką ir per vokiečių okupaciją. Ne tik universitete, pagrindyje taip pat veikė ir vidurinės mokyklos.

Kada įsijungėte į pagrindinę veiklą?

1941-aisiais, vokiečių laikais. Sovietmečiu veikė pagrindinė organi-

zacija, bet nenorėta į jos veiklą įtraukti jaunimo. Ją greitai susekė bolševikai, visus suėmė, tada daug žmonių atsidūrė kalėjime. Daugumą jų pavyko išvaduoti, kai atėjo vokiečiai. Kai puolė vokiečiai, bolševikai vežė kalinius, o geležinkelninkai atidarė vagonus. Dalis išsigelbėjo, bet dalis žuvo.

Ar vokiečių laikais pagrindinėms organizacijoms buvo lengviau?

Vokiečių žvalgyba buvo silpna. Sovietai turėjo dar prieškario kontaktus, agentų įvairiausiuose Vilniaus gyventojų sluoksniuose. Tad sovietai labai greitai išsifravo visą pagrindį. Šiuo požiūriu jie buvo labai veiksmingi.

Jūs buvote „Armia Krajowa“ ryšininkė?

Ryšininke buvau labai trumpai. Paskui tapau štabo ryšiu su aplinkinėmis teritorijomis viršininke, vadovavau daugiau kaip šimtui ryšininkų. Juos siuntinėjau po visą Vilniaus kraštą.

Kokie buvo santykiai su lietuviais?

Lietuvių ir lenkų santykiai buvo labai sudėtingi. Lietuviai atėjo ir užėmė miestą tada, kai Lenkija žlugo. Tad jie negalėjo būti sutikti kaip draugai. Šis žingsnis, be abejo, nulėmė tolesnius lietuvių ir lenkų santykius. Istorijos ir kraujo ryšiai buvo pamiršti, tarsi tai būtų dvi priešiškos bendruomenės. Deja, bet taip buvo. Reikės daug laiko, kad tos abipusės pretenzijos išnyktų, žaizdos visiškai užgytų. Tikiuosi, kad taip ir bus. Papasakosiu vieną atsitikimą. Tomui Venclovai suteikiant Torūnės universiteto garbės daktaro vardą. Prieš jį aš taip pat gavau šį titulą. Vakare mes sėdėjome viešbučio restorane ir kalbėjomės. Tai buvo labai mielas, draugiškas susitikimas. Užsiminėme, kad laikas pasirašyti naują lietuvių ir lenkų uniją. Pradėjome juoktis. Kas bus karalius? Tada aš sakau: „Kaip tai

Naujosios utopijos pradžia

Jameso Camerono „Įsikūnijimas“

Živilė Pipinytė

Kino kritikus sužavėti lengva: štai filmo pradžioje per visą didžiulį ekraną atsimerkia žmogaus akis. Užplūsta prisiminimai apie kitą akį, kurią Luiso Buñuelio sapne perrėžė skustuvas, ir tarsi savaime paklūsti komandai žiūrėti į viską kitaip, t.y. vidiniu žvilgsniu. Jamesas Cameronas į savo naują filmą „*Įsikūnijimas*“ („Avatar“, JAV, 2009) prismaigstė daug tokių užuominų į kino ir savo paties kūrybos istoriją. Apie ateivį, kuris bręsta tavo viduje, apie kosmoso odisejas, kitų planetų civilizacijas ir net Laukinių Vakarų užkariavimą. Tai užuominos saviems ir dar tiems, kuriems skirti reklaminiai šūkiai apie naujas kino galimybes ir iššūkius. Režisierius neslepia norįs įrodyti, kad kinas iš tikrųjų yra tik tai, ką galima pamatyti kino teatre, o ne patogiai išsidrėbus priešais televizorių. Bet vidinė akis nuo pat pradžių atsiremia į girdėtas mintis. Matyt, jos skirtos plačiosioms žiūrovų masėms, nes Cameronas iš tų režisierių, kurie orientuojasi ir į vienus, ir į kitus. Sąmoningesniems skirtos naujojo kino idėjos ir filosofiniai apmąstymai apie Žemės ateitį, patiklesniems – margos mokslinės fantastikos ir animacijos grožybės bei pasakiškas siužetas.

„Įsikūnijimas“ prasideda konstatavimu, kad Žemė dūsta ir žūsta, o žmonės užkariauja kitas planetas. Vienoje tokioje Pandoros planetoje jie aptiko labai brangų mineralą. Tačiau planetoje gyvenantiems naviams – maždaug trijų metrų mėlynoms uodeguotoms būtybėms su kačių ausimis – nerūpi jokia žemiška civilizacija, mokyklos ir medicina. Jie saugo savo šventas vietas ir nenori įsileisti ateivių. Ypatinga harmonija sieja visus laukinės gamtos grožybės gyvenančius gyvus su tvėrimus. Ateiviai iš Žemės nori su-

griauti tą gamtos ir gyvų būtybių pasauliusvyrą. Tik keli mokslininkai, tarp jų Sigourney Weaver suvaidinta Greis Ogustina, įsikūrė ateivių iš Žemės stovykloje ir bando suprasti navius, išmokti jų kalbos, įsijausti į jų būseną. Tam skirti ir avatarai – žemiečių įsikūnijimai. Išoriškai jie niekuo nesiskiria nuo navių, bet išsaugo savo pirmtakų – žmonių mintis ir atmintį, yra jų valdomi. Avatarai (nežinau, kam prirėkė lietuviškų „įsikūnijimų“, nes Cameronui šis sanskrito žodis, kurį vartoja ir budistai, ir internautai, padeda formuluoti filmo idėją) – tai, žinoma, klonai. Antrinio motyvas „Įsikūnijime“ skamba nuo pat pradžių, kai paralyžiuotas karcivis Džekas Salis (Sam Worthington) turi užimti savo dvynio brolio mokslininko vietą. Plėšikų auka tapęs brolis turėjo skristi į Pandorą ir kartu su savo avataru tyrinėti planetą. Kad projektas nežlugtų, tokį pat genomą turintis Džekas vyksta vietoj jo. Netrukus Džeką sužavės lengvas kaip pūkas antrininkas. Džekas nevaikšto, o šis sugeba net skraidyti. Taip Cameronas prisiliečia prie dar vieno amžino mito apie žmogaus troškimus ir galimybes. Bet patikslis Džekas sutinka šnipinėti bazės apsaugos vadovui, žiauriam karininkui (Stephen Lang), kuris planuoja sugriauti navių stovyklą, nes po ją – didžiuliai to brangaus mineralo klodai. Karininkas tarnauja globaliai korporacijai, kuriai Pandoroje atstovauja cinikas golfo mėgėjas (Giovanni Ribisi).

Taip pačioje beveik tris valandas trunkančioje filmo pradžioje režisierius punktyru pažymi siužeto kryptį. Paskui, beveik iki pat gigantiškos mūšio ir navių išvaymo iš šventųjų vietų scenos, primenančios Trojos žlugimą ar paskutinę Pompėjos dieną, Cameronas rodys įvairias gerai pagal siužetą numanomas scenas – Džeko avataro susitikimą

su navių princese Neitire, jo navių išminties ir miklumo mokslus, meilę Neitirei ir pasipriešinimą užkariautojams. Visomis vaivorykštės spalvomis trykštančios scenos atrodo pernelyg ilgos ir ištęstos, bet, matyt, tai ir Camerono stiliaus bruožas, juk „Titanikas“ taip pat, švelniai tariant, užsitęsė.

Jei „Įsikūnijimą“ žiūri tiesiog kaip filmą, kuris pasakoja tam tikrą istoriją, jis atrodo ganėtinai banalus ir tuščias. Jei į visa tai pasižiūri Camerono žvilgsniu, supranti, kad filmo siužetas turi iliustruoti (atskleisti, priversti susižavėti, apsaugiti ir t.t.) naujomis kino technologijomis, jų neribotomis galimybėmis ir kitokiais skaitmeninės animacijos stebuklais. Tada supranti, kad Cameronui filmas pirmiausia yra reginys, ir kuo jis gražesnis ir įspūdingesnis, tuo geriau. Todėl tropiniuose miškuose Džekas kaunasi su įvairiomis pabaisomis, skraido kažkokiais pterodaktiliais (vieno jų prisijaukinimo scena tarsi parodijuoja mėgstamą kaubojų užsiėmimą – pažaboti laukinius žirgus), stebi masinius navių ritualus, grožisi laukine gamta, milžinišku gyvybės medžiu ir Neitire. Galima pajusti planetos atmosferą, pasigrožėti švytinčiais medžiais, gigantiškais kriokliais, įvairiais gyvūnais. Specialieji efektai išties daro įspūdį, ypač jei dar žiūri filmą su 3D akiniais. *Motion capture* principas, kai visas aktoriaus kūnas aplipinamas davikliais ir tai leidžia sukurti realaus judesio iliuziją animaciniam kine, išnaudotas šimtu procentų. Peterio Jacksono kino stebuklų krautuvėlės galimybės taip pat. Bet juk techninės kino galimybės dar ne viskas. „Įsikūnijime“ tas perdėtas žavėjimasis įvairiais skaitmeninių technologijų triukais, deja, susijęs ir su abejotinu kūrėjų skoniu, labai dažnai peržengiančiu kičo ribą – ir vaizdo, ir siužeto, ir muzikos.

Labiausiai kičinė yra navių lini-

„Įsikūnijimas“

ja. Cameronas pasinaudojo *new age* ir kitokiais pas mus irgi populiariais ezoteriniais bei naujųjų pagonių blizgučiais: naviai garbina šventą medį, jie tiki reinkarnacija, protėvių atmintimi, yra sujungti nematomomis gijomis su visa Pandoros ekosistema, mato sielas ir kitokius ženklus. Išoriškai jie šiek tiek primena Afrikos gentį tuaregus ir Amerikos indėnus, yra neįtikėtinai išmintingi, sumanūs, drąsūs, gyvena sutardami su gamta ir siekia ją išsaugoti. Sumedžioję žvėrį, jie jo atsiprašo už atimtą gyvybę. Cameronas tarsi apverčia aukštyn kojomis dar šaltojo karo metais kine atsiradusią ateivių iš kosmoso ar dar senesnę indėnų rodymo tradiciją.

Cameronas be jokių išlygų idealizuoja navius (lingvistai filmui net sukūrė specialią navių kalbą). Režisierius smerkia žmones – didžioji filmo personažų dalis yra baltodžiai, buki, ciniški, savanaudžiai, žinoma, išskyrus kelis kilnius mokslininkus bei pagrindinį filmo herojų ir lotynų amerikietės bruožų lakūnę. Kai Džekas pasirenka navius, blogasis karininkas jam mesteli: „Tu išdavei savo rasę.“ Todėl „Įsikūnijimas“ yra tarsi didelė propagandinio kino dozė. Cameronas išnaudoja tokio kino kūrėjų mėgstamas masines scenas, pasaulio padalijimą į savus ir priešus, į juoda ir balta, jų retoriką ir įtaigius vaizdus. Spėju,

kad „Įsikūnijimas“ gali tapti viena geriausių antiglobalistų (alterglobalistų, žaliųjų ir pan.) judėjimų indoktrinavimo priemone. Mintį apie tai, kad Žemę išgelbėti galima tik grįžtant prie gamtos, tik ją saugant, tik atsisakant godumo, Cameronas diegia visą filmą. Todėl „Įsikūnijimas“ smerkia ne tik bet kokį kolonizavimą, bet ir pateikia naujojo „žaliojo tikėjimo“ katekizmą. Be abejo, tai kilnu, bet kad ir kaip tai būtų kilnu, kiekviena propaganda vis dėlto yra įtartina.

Gal filmas man pasirodė toks atvirai propagandinis dar ir todėl, kad „Įsikūnijimą“ žiūrėjau tą dieną, kai Kopenhagoje baigėsi pasaulinis forumas, skirtas klimato atšilimui. Porą savaitių ten buvo kalbama apie tai, kad reikia saugoti Žemę. Ataskaitas iš forumo galėjai išgirsti per visas įmanomas žinias. Visai buvo kuriamas įspūdis, kad Kopenhagoje vyksta kažkas nepaprastai svarbaus, nors girdėti JT ir kitokių tautų atstovų kalbų fragmentai dvelkė pačia paprasčiausia demagogija. Kaip žinome, forumo rezultatai, švelniai tariant, jokie. Užtat labai akivaizdu, kad pagaliau visi žino, kas yra didžiausias žmonijos priešas. Su kuo reikia kovoti. Ir nors visur – ir Europoje, ir Amerikoje dabar pasiutiškai šalta ir siaučia pūgos, svarbiausia, kad priešas yra.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

kas? Kuris nors iš Gediminaičių. Tai turi būti lietuvis.“ – „O kur bus sositinė?“ – „Jei nenorite Varšuvos, tegu bus Krokuva.“ – „Gera, tegu bus Krokuva.“ – „Ekonomikos ministras tegu bus lietuvis, nes taip geriau. Lenkai yra chaotiški.“ – „O kultūros ministras, pavyzdžiui, gali būti lenkas.“ Viską taip rikiavome, juokdamiesi ir suprasdami, kiek daug mus jungia. Juk jungia visa pracitis. Ir tai graži pracitis.

Kada atsidūrėte saugume Aukų gatvėje? 1944–aisiais?

Taip, 1944 metais. Vilniuje vėl buvo bolševikai. Prasidėjo AK viršūnių suėmimai. Bet AK tada jau pasitraukė iš pogrindžio, kad susitartų su sovietų vadovybe dėl naujos lenkų armijos kūrimo ir sovietai oficialiai sutiko, kad tokia armija bus. Neva sutiko. Jie apsupo mūsų brigadas ir jas išvežė iš pradžių į Me-

dininkus, o paskui toliau į rytus. O visą viršūnę, tuos, kurie nepabėgo, suėmė. Suėmė vadus Wilką, Ludwiką ir kitus karininkus. Aš dirbau dar du mėnesius. Mano veikla buvo padėti įvairiems iš apsupties pabėgusiems vaikams patekti į Generalinę guberniją, į Varšuvą. Turėjau savus ryšininkų kelius, kuriais tada pasinaudojau. Nežinau, kiek žmonių man pavyko išsiųsti į Vakarus, bet vieną dieną ir mane suėmė. Saugumiečiai reikalavo pavardžių. Bet mūsų konspiracija buvo tokia gera, kad aš nežinojau jokių pavardžių. Net nežinojau, kokia yra tikroji Wilko pavardė.

Ar atėjus rusams turėjote tiesioginių ryšių su Wilku, t.y. AK Vilniaus apygardos komendantu?

Turėjau, net važiauvau kartu su juo automobiliu Vilniaus gatvėmis. Labai didžiavausi, kad važiuoju kartu su juo. Greičiausiai man tai nepadėjo, nes buvome pastebėti ir nufotografuoti.

Iš pradžių buvo saugumo kalėjimas, o paskui Lukiškės?

Paskui buvo Lukiškės. Tai jau tipiškas kalėjimas.

Ar ten buvo lengviau?

Šiek tiek lengviau. Ten buvo atviri langai. Tada jau buvo šilta.

Karo pabaigą sutikau dar saugume. Bet ji nepakeitė mūsų likimo. Pasikeitė tik tiek, kad pagausėjo išvežimų.

Kada atsiveikinate su Vilniumi?

Dar aštuonis mėnesius kalėjau Lietuvoje, Pravieniškių kalėjime. Bet 1946-ųjų pavasarį mus išvežė į rytus. Į Uchtą.

Ar girdėjote nuosprendį, žinojote, kiek laiko praleisite tremtyje?

Mane teisė, žinojau, kad nuosprendis – 10 metų.

Koks buvo teismas?

Teismas! Tai buvo humoras, dviejų dienų humoreska. Arsenalo gat-

vėje, privačiame bute, kurį gerai žinojau, nes prieš karą ten gyveno mano giminaičiai Pawlikowskiai. Tribunolas pasisavino tą butą, ten vyko ir teismo posėdžiai. Teisė visą mūsų grupę – Vilniaus apygardos AK štabą. Dauguma buvo štabo karininkai, iš viso kartu teisė keturiolika ar penkiolika asmenų.

Kaip skambėjo kaltinimai?

Visi buvo vienodi – tėvynės išdavimas. Mes sakėme, kad tėvynės neįdavėme, nes mūsų tėvynė – Lenkija. Mes kovojome už tėvynę. Bet mums neleido kalbėti. Skaitė kažkokius parodymų fragmentus, tuos fragmentus atrinko žmonės, nesusigaudantys situacijoje. Teisėjai, jauni leitenantai, visiškai nesiorientavo, atrinkdavo tai, kas jiems atrodė svarbu, bet dažniausiai tai buvo antraeiliai dalykai. Paprasčiausiai jie turėjo kažkuo užimti laiką. Tai truko dvi dienas. Nebuvo nei liudininkų, nei... Ar buvo prokuroras, nežinau, ar buvo advokatas – taip

pat. Buvo kažkokia ponia, kuri snaudė ir apsimetinėjo, kad protokoluoja. Paskui perskaitė iš anksto parengtą nuosprendį. Toks ir buvo teismas. Jis priminė absurdišką spektaklį.

Praleidote kalėjime ir lageryje vienuolika metų. Paskui grįzote...

Iš viso vienuolika su puse metų. Paskui grįžau į Varšuvą.

Sakoma, kad žmogus mokosi iš klaidų. Kaip Jūs manote, ar žmonija ko nors pasimokė iš XX amžiaus patirties? Ar XXI a. filosofas gali jaustis išmintingesnis už tuos, kurie gyveno anksčiau?

Kad ir kaip būtų, nebeliko jokių iliuzijų dėl žmogaus prigimties. Žinome, ką sugeba žmogus, ir kokią didelę įtaką jo elgesiui turi įvairiausios sąlygos. Žmogus yra labai silpna būtybė. Nepaprastai silpna. Tai reikia žinoti.

KALBĖJOSI
TADEUSZAS TOMASZEWSKIS

Chameleoniškas kultūros projektas

Programai „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ besibaigiant

Skaidra Trilupaitytė

Baigiantis 2009-iesiems vis dažniau mėginama retrospektyviai suvokti projekto „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ reikšmę. Be kitų dalykų, tai susiję su simbolinių miesto dimensijų apmąstymais, nes samprotaujant apie naujus XXI a. iššūkius dažnai pasitelkiami ne faktai, o efemeriški įvaizdžiai ir „gerosios naujienos“. Vertinti 2009 m. kultūros įvykius per VEKS prizmę nelengva, mat spalvingų šūkių pažėrusi programa neturi aiškios institucinės sąrangos (čia nekalbu apie kokius nors viešosios įstaigos įstatus). Pasigilinus į svarbiausių objektų finansavimo šaltinius, tuoj pat ims ryškėti ne tik VEKS, bet ir Lietuvos paminėjimo tūkstantmečio ar „atskiros biudžeto eilutės“ kontūrai. Programos parama, arba partnerystė, o tiksliau – žaliasis kultūros sostinės ženklelis – kyšo kone iš kiekvieno festivalio ir miesto bendruomenės renginio. Vis dėlto nesinori šiemetinio kultūros gyvenimo vertinti visus „burbulines“ simboliškos paženklintus įvykius priskiriant tik VEKS nuopelnams.

Kitaiptariant, galime kalbėti apie daugybę pozityvių kultūros gyvenimo reišinių, bet nesuveskim jų į VEKS. Gilinantis ne vien į tokius dalykus kaip meniškumas (tai būtų tradicinis požiūris), bet į didžiosios programos tikslus, konkursinių temų labirintus, idėjų bankus ir pan., virtualus Europos kultūros sostinės kaleidoskopas praranda ribas, įvykiai ir neįvykusių renginių aprašymai pradeda veikti kaip metonimijos, vienas kito papildymai, virtualiai ir nesuskaičiuojamomis kryptimis besitęsiančios retorinės nuorodos. Netrukus suprantį, kad kultūros sostinės įvykių neįmanoma net ir prisiminti; kad tuo įsitikintum, užtenka pažvelgti į chaotišką renginių kalendorių internete.

Sunku patikrinti europinio identiteto formavimo rezultatus ar bendruomeniškumo sklaidą (vienas pagrindinių programos uždavinių). Šia prasme pavykę, bent mano požiūriu, renginiai – minias smalsuolių subūrę projektai „Menas netikėtose erdvėse“, „Tebūnie naktis“ ar gatvės muzikos dienos – kol kas nerodo tęstinumo ženklų. Nenukirtus organizacinės ir finansinės VEKS bambagyslės, negalima kalbėti apie naujai suformuotas (ar neva tęsines) tradicijas. Gan patikimi sėkmės rodikliai būtų savanorių indėlis ir privataus kapitalo pritraukimas; vis dėlto tai – išsamesnių kompleksinių tyrimų reikalaujantys dalykai.

Trys pasikeitę VEKS vadovai, taip pat ir Vilniaus merai, nemažai kalbėjo apie reikšmingą kultūrinės infrastruktūros atnaujinimo progą, bet nelygiavertis statybininkų ir menininkų dialogas realybėje siūlo ne tiek jau daug kultūrinės regeneracijos pavyzdžių. Ko gero, užtikrintai galima tarti, kad VEKS

paskatino Nacionalinės dailės galerijos gimimą. Nors šis, vienas dažniausiai minėtų infrastruktūrinių objektų, sietas su Tūkstantmečio programa, amžintųjų statybų pritaikymas prie „minkštojo“ kultūros turinio (pastarasis finansuotas per VEKS) įvyko neįtikėtinais sklandžiai. Todėl nebeverta net minėti šį projektą ilgus metus lydėjusių lobizmo trūkumo ar smulkių nesusipratimų istorijos. Kaip teig-

A. LAPINIŪS NUOTR.

ta spaudoje, parodai „Spalvų ir garsų dialogai. M.K. Čiurlionio ir amžininkų kūryba“ išleista 1,5 mln. litų, ekspozicijai „Šaltojo karo metų modernizmas“ – per 2 mln. litų, ir ne taip jau svarbu, kuri biudžeto eilutė galbūt „dengė“ pastato stogą, o kuri – ekspozicijos įrangą. Dvi aukščiausio lygio, gausybę žiūrovų čia sutraukusios etapinės parodos – pakankamai įtikinamas VEKS laimėjimų įrodymas.

Kitais atvejais neaiškumų lieka vien todėl, kad miesto šventės ir spontaniški kultūros procesai nėra tapatūs nekilnojamojo turto ar ekonominio šalies augimo tendencijoms. Dėl to dviprasmiškai atrodo pagrindinio reprezentacinio 2009-ųjų kultūrinės infrastruktūros objekto – pastatytų/nepastatytų Valdovų rūmų – „prisistatymas“ šalies visuomenei. Su VEKS sietas Vilniaus dailės akademijos „Titanikas“ (čia jau eksponuojama itin patraukli VDA muziejaus ekspozicija) ir „Menų spaustuvė“. Tačiau „Menų spaustuvės“ pastato rekonstrukcijos sąsajos su VEKS abejotinos. Žinoma, galime kalbėti apie įvairias europines, koprodukcines ir kt. programas, bet kultūrinės sklaidos turinys čia gerokai praauga VEKS kompetencijos ribas.

Meno bendruomenėje atmintin ilgam įsirėžė VEKS Viešųjų erdvių humanizavimo programa, o tiksliau – kelios įgyvendintos skulptūros. Tai – Neries pakrantėje iškilę Mindaugo Navako „Dviaukštis“, Roberto Antinio „Puskalnis“ ir Vlado Urbanavičiaus „Krantinės arka“. Šios programos objektų yra ir daugiau, pavyzdžiui, Magdalenos Abakanowicz „Burtininkas“ (ši skulptūra atsirado ne trijų minėtų objektų draugijoje, o Europos skulptūrų parke), bet poveikio viešumoje aspektu neabejotinai metų lyderiu jau ta-

po Urbanavičiaus „vamzdis“, beje, visiškai neplanuotai. Net ir tie, kurie neatsimena oficialaus šio darbo pavadinimo ir neturi jokio noro domėtis menu, įsiminė žiniasklaidoje virusias aistras. Vietos įprasminimo požiūriu vertingesnės ne skandalo žiečirbos, o kamerinio pobūdžio visuomenei iki šiol neprieinamas erdves suaktualinusios iniciatyvos. Pavyzdžiui, tokios kaip buvusio vizitičių vienuolyno Švč. Jėzaus Šir-

dies bažnyčioje, esančioje kalėjimo teritorijoje, vykęs austrų menininkės Anjos Westerföлке projektas ir specialios ekskursijos („Susitikimų vieta“). Savaip intriguoja kai kurių hipotezinių VEKS infrastruktūros objektų, kurie buvo linksnijuojami dar gerokai iki 2009-ųjų, likimas. Šiandien turime ne vieną pusėtiną arba tiesiog akivaizdžiai nepavykusį proginio vjaus pavyzdį. Pavyzdžiui, Tymo kvartalas iki šiol netapo gyvosios istorijos renginių gausa turistus viliojančiu kultūros kvartalu, nors čia inicijuotas ekologinis turgus tikrai nėra prasčiausias sprendimas senojo miesto skvere. Kur kas liūdniau už primityvias Tymo „būdeles“ visais požūriais atrodo Nacionalinis stadionas, dar prieš keletą metų vadintas sporto, šokių ir dainų stadionu – jame ne sykį iš tolo įsivaizduoti būsimąjo Tūkstantmečio minėjimo ir VEKS programos renginiai.

Šiomet taip ir nepradėta 2009-aisiais planuota Lukiškių aikštės rekonstrukcija. Beje, asmeniškai tikrai nesigailiu, kad čia neiškilo dar vienas paminklas. Ir džiaugiuosi, kad ilgą laiką populiarintas vizionieriškasis daigiafunkcinis kultūros centras – neva privalomas elementas VEKS projekto paraiškoje Europos tarybai – taip ir liko vizijų lygmenyje. Neišsipildę architektūriniai sumanymai minimi ir kituose miestuose, pavyzdžiui, Liverpulyje (2008 m. Europos kultūros sostinė), taigi šiuo požiūriu Vilnius tikrai nėra unikalus. Tačiau apmaudu, kad Lietuvos sostinės vadovai nepasistengė išspręsti net ir nykstančio unikalaus architektūros paveldo problemų; pirmiausia čia akcentuočiau su VEKS ne kartą sietus neaiškaus likimo Koncertų ir sporto rūmus.

Didžiųjų šventinių įvykių paliki-

mą visame pasaulyje neretai „puošia“ didelės skolos, o apžvalgininkai mini ne vien „stulbinančios sėkmės“ istorijas, bet ir apleistus pastatus, nuskurdintas vietines meno bendruomenes. Žinoma, didieji įvykiai bent jau trumpam suteikia miestams tarptautinio matomumo, todėl gana gajus ir įsitikinimas, kad net ir trumpalaikis prestižas turėtų atsverti kitas problemas. Kartu su Naujametinės šventės fejerverkais prieš metus Vilniui taip pat atsirado progą sužibėti pasaulio žemėlapyje. Populistinės fejerverkinės kultūros spindesys sužavėjo nemažą dalį miesto bendruomenės, bet vietos kultūrininkai skeptiškai įvertino išlaidas tokiems dalykams.

Nors įvairios kritikos šiandien susilaukia kone visos Europos kultūros sostinės, būtent Vilniaus įvaizdis viešojoje erdvėje atrodo nepavydėtina. Išpūstos ambicijos, kai kone svarbiausiu tikslu prieš keletą metų tapo ne sukurti iki šiol nesukurtą elementarią kultūros infrastruktūrą, bet atrodyti pirmiems, kaip ir vien popieriuje likę užmojai, ilgainiui lėmė augantį kartėlį. Kaip taikliai pasakė Vilniaus vicemeras Gintautas Babravičius: „Ketinta skristi su boingu, tai atitinkamai buvo ir įranga, ir visi kiti dalykai. Kai paaiškėjo, kad galimybių tam nėra, tenka perdarinėti.“ Vis dėlto šandien stebina tai, kad viena ranka pažėrus įspūdingų palyginimų, kita ranka mieste ir toliau stumiamos niekuo nepamatuotas ambicijas (geriausiu atveju) išduodančios dešiniojo Neries kranto regeneracijos vizijos. Maža to – nenorima prisipažinti, kad „boingo“ nė nebuvo, o deramu laiku nesirūpinta net paprasto orlaivio įranga. Nacionalinio oro vėžėjo bankrotas tokiam kontekste atrodo daugiau nei simboliška.

Iš vilnietiškų realijų (o ne retorikos) greičiausiai pasimokys ir oficialieji vertintojai Europos taryboje, ir būsimosios sostinės. Šiandien pernelyg banalu būtų dėl nepagrįstų iliuzijų neišsipildymo kaltinti vien „atsitiktines“ išorines aplinkybes – 2008 m. Seimo rinkimus, 2009 m. LR Prezidento rinkimus, pasaulinę finansų krizę, skandalų ištroškusią žiniasklaidą, posovietinės visuomenės mentalitetą ir t.t. Nereikia pamiršti, kad neigiamą VEKS įvaizdį išpuoselėjo ne tik „kraugeriški“ žurnalistai ar *ekspertai.eu*, bet ir dauguma apie šį projektą pasisakiusių intelektualų. Iš pažiūros daugelio protingų žmonių kritika rodo ne vien pesimistų niurzgėjimą, bet ir tai, kad grandioziniam projektui trūko sąsajų su vietos kultūros bendruome.

Nebus keista, jei kitais metais VEKS mokės skolas – panašiai priversta elgtis ne viena buvusi Europos kultūros sostinė (pvz., Salonikai, 1997 m.). Net ir Glazgas (1990 m.) – bene plačiausiai ištyrinėtas sėkmingas Europos kultūros miesto atvejis – vis dar „pažeria“ naujų duo-

menų. Teigiama, kad šiame mieste neabejotinai buvo paskatintas vidurinės klasės vartojimas, bet ne kartą deklaruotas visapusiškas ekonominis atsigavimas vis dar sunkiai įrodomas. Mat nuosmukis miesto pakraščiuose ir mirtingumas (ypač tarp „eilinių gyventojų“) ne tik nesumažėjo, bet kai kuriais atvejais išaugo. Kitose studijose abejojama laikinų, vien nuo turizmo tendencijų priklausančių darbo vietų patikimumu.

Galbūt kultūros uždaviniai apskritai šiek tiek skiriasi nuo pridėtinės vertės ir naujų darbo vietų kūrimo? Deja, šiandien kultūros ir meno funkcijas neretai nustatinėja politikai, siekiantys efektingų sprendimų bei greitos naudos ir dėl jos maksimizuojantys galimą pelną, izoliuojantys kultūros planavimo procesus nuo visuomenės dėmesio ir ignoruojantys demokratinės politikos įrankius. Šiuo požiūriu Vilnius netgi galėtų tapti paknopstom suorganizuotos Europos kultūros sostinės rekordininku. Juk ar ne paradoksalu, kad Lietuvos sostinė bent keletą metų ruošėsi šventei, o jos organizatoriai nuolatos kalbėjo apie pasiruošimui skirto laiko trūkumą? Galutinė programa kažkodėl nebuvo patvirtinta iki pat š. m. vasario pabaigos. Negana to, VEKS finansavimo galimybės dažniausiai liko neaiškios net ir programų vykdytojams, šie nebuvo iki galo tikri, ar įstaiga įvykdys savo finansinius įsipareigojimus.

Manau, kad VEKS projektas labiau pasiteisino ne ten, kur mėginata skiepyti naujus „europietiškos kultūros“ užmojus, bet ten, kur programa natūraliai prisijungė prie jau egzistuojančių intelektualinių išteklių ir veikė kaip savotiška kultūrinio gyvenimo „nematoma ranka“. Pavyzdys – šiuolaikinio meno renginiai, jau seniai turėję stiprų organizacinį potencialą. Suprantu, kad „nematomos rankos“ metafora šiek tiek prieštarauja didiesiems VEKS tikslams, bet ilgalaikiu poveikiu (tai – taip pat viena programos užduočių) nebūtinai pasižymi iš anksto lengvai suplanuojami dalykai. O laiku ir vietoje suteikti impulsai net ir mažoms bendruomenėms (kino mieste programos ir pan.) gali būti ne mažiau vertingi, nei žiniasklaidos dėmesio sulaukiantys tarptautiniai festivaliai, forumai ir suvažiavimai.

Taigi galime konstatuoti realios programos sklaidos ir retorikos skirtumus. Kita vertus, struktūros gremėzdžiškumas ar „vizionieriška“ (t.y. taip ir nepasitvirtinusi) statistika dar nereikia, kad neturime gyvybingo ir spontaniško meninio gyvenimo. Gal ne kiekvienam į akis krentančio įvairiapusio VEKS poveikio vertinimas bet kokių atveju pareikalaus daugiau pastangų, nei įsimintiniausio metų įvykio rinkimas iš asmeninių prisiminimų skrynelės.

Personažo transformacijos

Monografija „Skulptoriaus dosjė: Vladas Urbanavičius“

Monika Krikštopaitytė

Anot dosjė pateikiamų žinių, knyga sumanyta dar 2007 metais, gavus honorarą už kenotafą, skirtą sovietų okupantų nužudytiems 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės akto signatarams Kazimieriui Bizauskui, Pranui Dovydaičiui ir Vladui Mironui Vilniaus Rasų kapinėse. Kitaip tariant, dar prieš tai, kai kelių politikuojančių ir ne itin susipažinusių su meno istorija biurokratų pastangomis, t.y. per prievartą, skulptorius Vladas Urbanavičius tapo garsenybe, mat sukūrė „Krantinės arką“.

Paprastai apie jokią kitą mieste esančią skulptūrą neturintys viešai išreikštos nuomonės vilniečiai „Krantinės arkos“ manėsi aistringai nemėgstantys. Nors esu girdėjusi ir keletą „atsivertimo“ istorijų, kai skulptūrą iš inercijos paniekinamai vamzdžiu vadinęs žmogus, pasivaikščiojęs jos paunksnėje, pakeitė nuomonę tardamas, kad ji čia tinka, net labai, o jos santykis su erdve kuria muzikalius sąskambius. Man ši skulptūra yra pati geriausia Vilniuje, net įtaigesnė už simpatinęga Roberto Antinio „Puskalnį“ ir legendinį, bet veikiamos erdvės masu kiek nusileidžiantį Mindaugo Navako „Kablį“. Kalbu tik apie Vilnį, kur mielai siūlyčiau „utilizuoti“ pirmiausia tris paminklus: Kudirkai, karaliui Mindaugui ir kunigaikščiui Gediminui, žinoma, po Valdovų rūmų. Ne itin reikšmingas istorijas apie juos, o būtent žymėjimo būdą, diskredituojantį pačią istoriją ir meno istoriją, mat vienas kažkodėl atiduoda kardą, kitas tupi, o trečias panašus į Majakovskį ir visus Leninus. Tai dar būtų ne bėda. Liūdniausia, kad Europos skulptūrų parku garsėjanti šalis miestą apsisistačiusi kiču. Paprastais žodžiais tariant – skulptūromis, kurios imituoja ne esamo, o senesnio laiko stilistiką ir taip solidarizuojasi su lietuviško maisto restoranais apsimetančiais nenusakomo amžiaus bajorkieimiais, lyg neturėtume puikių šiuolaikinių menininkų.

Tačiau LR kultūros ministerijos interneto svetainėje utilizuoti siūloma ne karaliaus Mindaugo, kunigaikščio Gedimino ir Vinco Kudirkos memorialinius paminklus, kas būtų, be abejo, įžūlu, o neva apklausos būdu tikrinamasi, ar tik „netyčia“ nepageidautų vilniečiai atsikratyti keliais šiuolaikinio meno kūrinyiais. Jei tai būtų koks nors rožinis dramblukas, tokie radikalūs klausimai irgi turbūt nekiltų. Juk būtų šalia ko fotografuotis... Jei jau Valstybės vardu rengiamos tokios apklausos, tai būtų sąžininga surengti jas visų skulptūrų atžvilgiu ir būtinai apmokestinti balsavimą, nes susidaro išpūdis, kad tai ne balsavimas, o mygtukų spaudymo turnyras (vieno asmens balsavimo skaičius neribojamas).

Štai tokiaame drumzliname kontekste pasirodžiusi knyga „Skulpto-

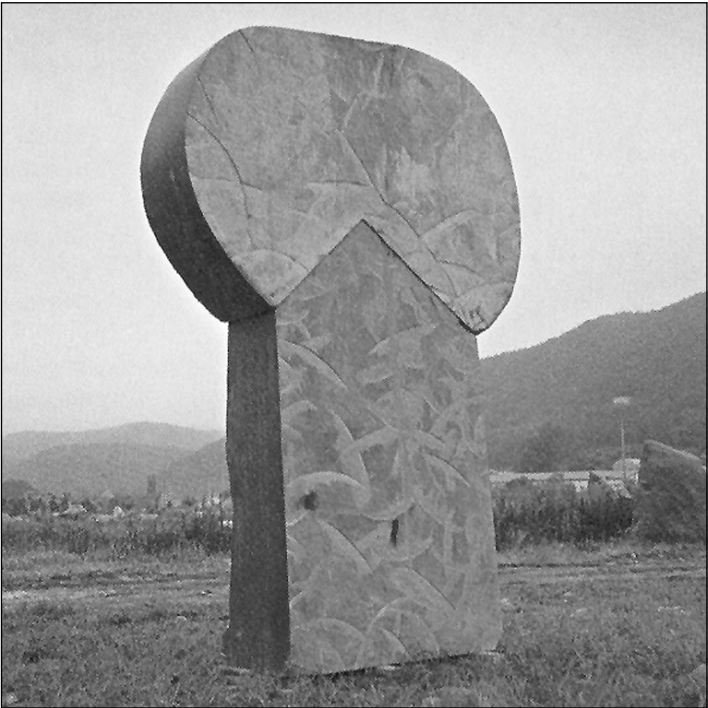

riaus dosjė: Vladas Urbanavičius“ atrodo kaip itin elegantiškas, profesionalus ir nepriekaištingas atkirtis biurokratų pakurstytam, geltonosios spaudos ir tiesiog neapykantai skatinti gimusios „pramoginės“ televizijos pagamintam ir kūrybingai išplėtotam šantažui.

Nors knygą apie Vladą Urbanavičių pavadinau atkirčiu, tai yra kur kas daugiau, nors joje teko nemažą skyrelį skirti „Krantinės arkos“ batalijoms, nepabijant publikuoti ir itin priešiškų pasisakymų. Tikiu, kad po kurio laiko šis skyrius atliks anekdoto funkciją. Pirmiausia monografija labai vertinga dėl joje pateikiamo konteksto. Knygos rengėja meno istorikė ir menotyrininkė Giedrė Jankevičiūtė unikaliai sugeba aprėpti didžiules medžiagas. Todėl pirmasis dosjė skyrius „V. Urbanavičiaus gyvenimą bei kūrybą lydėję įvykiai“, parengtas drauge su skulptoriaus žmona Ksenija Jaroševaite ir pačiu menininku, visus toliau esančius pokalbius ir faktus įžemina į platesnį ir kartu labai konkretų vaizdą. Pastraipose su nurodytais metais vardijami ne tik Urbanavičiui svarbesni asmeninio gyvenimo, bet ir laiko koloritą spalvinę pasaulio įvykiai, pavyzdžiui: Jurijaus Gagarino skrydis, Leonido

Brežnevo išrinkimas SSRS KP CK generaliniu sekretoriumi, Ernesto „Che“ Guevaros žūtis Bolivijoje, mini sijonų atsiradimas, svarbesni koncertai, knygos ir parodos. Nustatomas chronologinis „tinklelis“, kuriame skleidėsi menininko (ir jo bendraamžių) gyvenimai. Čia, žinoma, gali kilti klausimas, kaip pasirinkti tai, kas svarbiausia, juk viskas subjektyvu, ypač kai kalbama apie knygas ar kitus atminties pelkėse gana savavališkai pasirodiančius ir pasislepiančius dalykus. Kai kuriose pastraipose net atrodo, kad yra daugiau Giedrės ir Ksenijos požiūrio, nei knygos herojaus. Net kirsčiau lažybų, kad kažkuri iš jų šiai faktografijai formuoti pavartė savo senus dienoraščius. Pasidalinau šia mintimi su kolege Laima Kreivyte ir man patiko jos pastaba: juk dosjė taip ir atrodo – visokie žmonės („danosčikai“) „praneša“, ką sau mano, juk ne pats žmogus formuoja dosjė apie save. Teisybė, dosjė formatas nurodo, kad tai yra dokumentų rinkinys. Kita vertus, knygos rengėja Vlado Urbanavičiaus dalyvavimą knygoje įgyvendina ir sugrąžina balansą pokalbiais su juo, klausinėdama apie kūrybą ir jos aplinkybes. Urbanavičiaus knygoje netrūksta, nebent „Krantinės arkos“ užsipuolimo klausimu. Kita vertus, tai yra knyga apie kūrybą, o ne apie visuomenės požiūrį į meną.

Menininko dosjė esantys pokalbiai su menotyrininkėmis Raminta Jurėnaite, Lolita Jablonskiene, Elna Lubyte, Sigita Maslauskaite (sakralinio meno klausimais), menininkais Mindaugu Navaku, Deimantu Narkevičiumi, Laimos Kreivytės, Tojanos Račiūnaitės, Alfonso Andrieškevičiaus, Agnės Narušytės tekstai apčiuopia ne tik įvairius Urbanavičiaus kūrybos aspektus, bet ir visą Lietuvos skulptūros ir šiuolaikinio meno problematikos skalę,

Vladas Urbanavičius. „Dvi dalys“. 2002 m.

patys atsiskleidžia kaip puikūs konteksto reprezentantai.

Giedrė Jankevičiūtė atidžiai seka pasisakiusių mintis ir vis grįžta prie kelių Urbanavičiaus kūrybos aspektų: skulptūros socialumo, didelio mastelio paveikumo ir savybės, kurią Navakas pavadino inžineriškumu. Sukimasis aplink šiuos polius tekste sukuria temų pasikartojimą. Iš pradžių jį vertinau kaip knygos kūno trūkumą, bet viskas pasirodė kitaip perskaičius Laimos Kreivytės tekstą, kur ji, kalbėdama apie 2005 m. sukurtą „Sąramą“, Urbanavičiaus kūrybos strategiją apibūdina taip: „Kas iš tiesų rūpi skulptoriui? Turbūt labiau už viską – nerealus stabilumo pojūtis, kai visa 9x15, 46x0,55 metrų medžio ir metalo konstrukcija laikosi ant dviejų taškų. Priešingai nei karvedžiams-užkariautojams (ar šiuolaikiniams nekilnojamojo turto verslininkams), čia siekiama užimti ne kuo daugiau,

bet kuo mažiau žemės. Vos du taškus, į kuriuos remiasi nusmailintos „kampainio“ kojos.“ Turint tai galvoje, tekstų tematika irgi remiasi tik į kelis atramos taškus, ir todėl savo struktūra tampa artima savo objekto pobūdžiui. Paprastai kalbant, primena Urbanavičiaus skulptūrą „Kabantys akmenys“, kur remdamasis tik į kelis taškus ore išlaikomas nesuvokiamai didžiulis svoris. Dar įdomu tai, kad personažas (šiuo atveju menininkas) kaip gerame kino filme patiria transformaciją. Daugelyje knygos tekstų jis teigė, kad skulptūrų socialumas jam nėra svarbus, 157 puslapyje galiausiai leidžiasi Giedrės Jankevičiūtės įtikinamas, kad „svarbiausia – santykis su aplinka“, vadinasi, kažkuria prasme menininkas sutinka, kad skulptūros vis dėlto dalyvauja kaip socialinis objektas.

Šioje knygoje nemažai kalbama ir apie skulptorių Mindaugą Navaką. Justi, kad kūryboje jie bendražygiai ir vienas kito įkvėpėjai. Apskritai labai džiugina tai, kad neslepiami pasakojimuose dalyvaujančių žmonių asmeniniai ryšiai, o kaip tik iš to sukuriami privalumai. Štai knygos rengėja Jankevičiūtė su Urbanavičiumi ir Jaroševaite yra geri bičiuliai jau daug metų ir gali atskleisti žvelgiant iš šalies neregimus saitus bei įdomesnes išvalgas. Be to, kad Giedrė yra viena ryškiausių Lietuvos menotyrininkių, ji – ir knygoje aprašomų įvykių liudininkė. Tiesa, liudijimai yra įprastesni ir tampa neįkainojami prisimenant išėjusius asmenis, tačiau kodėl gi liudininkai turėtų būti pasitelkiami tik menininkui mirus? Dosjė formatas liudininkams ir liudijimams, tenka pripažinti, argumentuotas ir palankus.

Tačiau ieškodami šios faktų ir kontekstų pilnos knygos nesidairykite beveidžio aplanko – nors knygos dizainas ir dalykiškas, jis patrauklus ir spalvotas. Puiki dovana Kalėdoms. Tikiuosi, kas nors nusiuntė po egzempliorių įtakingiesiems biurokratams.

Vladas Urbanavičius. „Kabantys akmenys“. 2006 m.

Tarp skliaustų

Apie moters ir tikėjimo traktuotę kine

Laima Kreivytė

2009-iejį prasidėjo kaip Europos kultūros sostinės, o baigėsi kaip „Antikristo“ metai. Nors „Antikristas“ tapo „pabaigos“ tašku ne dėl savo skandalingos šlovės. Tokį jį padarė Europos šalių kino forumas „Scanorama“, parodęs Larso fon Triero filmą per uždarymą. Ne tam, kad skambiai trinkeltų durimis, ilgai netylant komentarų aidui. „Antikristas“ baigė tai, ką pradėjo Carlos Theodoras Dreyeris filme „Žanos d’Ark aistra“ – šis nebylusis šedevras buvo parinktas festivalio atidarymui. Dviejų danų režisierių filmus įsivaizduoju kaip skliaustus, įrėminančius ne tik „Scanoramą“, bet ir beveik visą kino epochą – „Žanos d’Ark aistra“ sukurta 1927 m., „Antikristas“ – šiemet.

Šis tekstas – ne kinotyrinė analizė, o laisvas bandymas pasižiūrėti tarp skliaustų: kaip pasikeitė moters ir tikėjimo traktuotė kine. Žinoma, kalbant tik apie du filmus, tai bus veikiau situacijos eskizas, o ne studija. Skiriasi ne tik režisierių braižas, bet ir vaizduojamas laikas. Tačiau abu filmai – ryškūs savo epochos ženklai, todėl verta pabandyti.

Dreyerio „Žana d’Ark“ tyli. Ne tik todėl, kad tai – nebylus filmas. Pasak Žaną vaidinusios aktorės Renée Marios Falconneti (1892–1946),

net ir filmavimo aikštelėje nebuvo jokios muzikos, nes režisieriui atrodė, kad ji iškreiptų atmosferą, kurią jis norėjo sukurti. Galima tik įsivaizduoti, kaip sunku buvo Broniui Kutavičiui įgarsinti šią spengiančią tylą. Iliustruoti stambiais planais nufilmuotą minimalistinį pasakojimą būtų beprasmybė. Kutavičius sukūrė savo garsinį „filmą“, derantį ir su šiais, ir su anais laikais.

Triero „Antikristas“ prasideda dieviška (kaip kitaip, jei beldžiamės į šėtono karalystę!) Händelio muzika ir poetiškais vaizdais. Jų sulėtintas grožis grėsmingas – kaip ir visi kiti filmo garsai: ant stogo krentančios gilės, kalbanti lapė etc.

Tai, kas pasakyta apie garsą, tinka ir vaizdui. Asketiškas nespalvotas Dreyeris tik sąlygiškai pažymi veiksmo vietą, visą dėmesį sutelkdamas į vidų (t.y. Žaną d’Ark, jos aistringą ir kenčiančią sielą). Visas filmas remiasi ne veiksmu, o stambiais Žanos veido planais. Tai filmas-veidas *par excellence*. Nei iki Dreyerio, nei po jo nebuvo kito tokio filmo-portreto. Roland’as Barthes’as atkreipė dėmesį, kad Garbo veidas – tai idėja, o Audrey Hepburn – įvykis. Falconetti veidas yra istorija, žiūrovo akyse tampanti mitu.

Trieras nepatogią „vidųjybę“ išverčia į išorę – Jis (Willem Dafoe) ir Ji (Charlotte Gainsbourg) po sū-

naus netekties važiuoja į pirmąjį mišką (Edene) stūksančią trobelę. Ji praneša, kad „gamta – tai šėtono bažnyčia“. Todėl veidą keičia figūra – ji yra gamtos dalis, plaukais susivijusi su žole ir joje ištirpstanti. Stambiu planu rodoma tik sueities scena ir krentantis kūdikis. Moters malonumas žudo.

Jei pažvelgtume į filmų veikėjas iš arčiau, pamatytume nemažai panašumų, bet kartu ir neperžengiamų skirtumų, kuriuos lemia režisierių požiūris į žiūrovus ir aktorius. Nors abu deklaravo, kad žiūrovai nėra svarbūs, išreiškė tai skirtingai. Dreyeris kaip koks viduramžių tapytojas į žemišką pasaulį bando žvelgti iš anapus, tarsi naudotų atvirkštinę perspektyvą. Todėl filmuojami veidas ir akys (sielos veidrodis), o kūnas tarsi išnyksta. Vis dėlto neišnyksta vyriški drabužiai, kuriuos Žana atsisako nusivilkti. Von Trieras dar filmuose „Prieš bangas“, „Šokėja tamsioje“, „Dogvilis“ ir kt. pademonstravo, kad puikiai manipuliuoja žiūrovais. Pačiu žiūrėjimo kūniškumu, nes surūdijusiomis atšipusiomis žirkėmis ekrane kerpa moters genitalijos tiesiog fiziškai prasibraus iki žiūrovų kaulų smegenų. Kas nors turėtų neleisti danų režisieriams dirbti su prancūzų aktorėmis, nes įtikėjusios jos padarys viską. Sklandė legendos, kad Dreyeris priverstė Falconetti klūpė-

„Žanos d’Ark aistra“

ti ant grindinio, kad toji labiau įsijaustų į vaidmenį. Von Trieras priverstų vaitoti net akmeninį stabą, jei tik įtartų, kad šis – moteriškos giminės.

Tačiau visa tai – tik detalės. Įdomiausias yra šių moterų santykis su tikėjimu. Čia ir atsiskleidžia ryškiausi XX a. ir XXI a. pradžios skirtumai. Žana kalbasi su Dievu, Ji – su savo vyru (kuris bando užimti Visagallo poziciją). Išpažintį keičia psichoanalizė, susitaikymą su likimu – skausmo „gydymas“. Viena – nesuprasta šventoji kankinė, tapusi Prancūzijos simboliu, kita – pamišusi ragana, tarnaujanti šėtono bažnyčiai. Žana – naivi beraštė, bet stiprios valios ir atsidadusi Dievui ir Karaliui (greičiausiai tapatiems). Von Triero Ji – išsilavinusi, rašo mokslinį darbą apie raganų deginimą, bet nepajėgia įveikti „prigimtinio“ moters blogio.

Štai čia paaiškėja, kad, būdamas tradiciškesnis, Dreyeris kartu yra ir aktualesnis už savo ginofobijų su-

kaustytą von Trierą. Beveik prieš šimtmetį Renée Falconetti sukurta Žanos d’Ark paveikslas šiuolaikinei moteriai pasako daugiau už desperatišką bandymą grąžinti moterį atgal į gamtą. Von Triero frustraciją išduoda jo interviu žurnalui „Sight & Sound“, kuriame jis aiškiai pasako, kad kadras, kuriame Charlotte Gainsbourg herojė „suauga“ su pieva, turėjo parodyti, esą „gamta jau tūnojo joje“. Žiūrint filmą neapleido įspūdis, kad režisierius tiesiog sukeitė vietomis personažus: Jis byloja feministines tiesas apie vargšes per šimtmečius nukankintas moteris, o Ji įtaria, kad jos buvo apsėstos. Nenuostabu, kad „Antikriste“ žmogaus balsu prabilusi lapė pareiškia: „Chaosas valdo.“

Atidarius skliaustus paaiškėjo, kad kenčianti moteris didiesiems režisieriams yra alfa ir omega, bet tik su sąlyga, kad atsisakys savo balso ir malonumo. Ar, be dangaus ir pragaro, joms dar kas nors egzistuoja?

„Matrica International“ Taujėnų dvare

Eksperimentinis filmas „PARC-79“

Santa Lingevičiūtė

„Vilniaus – Europos kultūros sostinės 2009“ tarptautinį projektą „Kai žmonės susitinka“ vainikavo eksperimentinis filmas „PARC-79“. Projekto mintis buvo suburti skirtingus filmų kūrėjus iš įvairių Europos šalių dirbti prie to paties projekto ir gauti per aštuonis šių metų mėnesius vieną galutinį rezultatą – meninį filmą. Kiekvienos šalies (jų buvo penkios: Lietuva, Belgija, Danija, Didžioji Britanija ir Italija) filmavimo grupės iš pradžių dvi savaites filmavo savo šalyse ir tik po to susirinko Lietuvoje, Taujėnų dvare. Pasak projekto idėjos autoriaus Allano van O.T. Anderseno, svarbiausia buvo išbandyti naujus filmo kūrimo metodus ir skatinti tarptautinį ir tarpkultūrinį bendradarbiavimą. Skamba gražiai ir optimistiškai. Kaip ir daugumos projektų idėjos bei vizijos.

Naujas filmo kūrimo metodas buvo noras labiau pakeisperimentuoti ne su filmo forma, bet su jo kūrimo procesu. Tai priminė šiais laikais tokį populiarių realybės šou formatą, pavyzdžiui, kad ir ne taip seniai vykusį menininkų „Art-o-tloną“,

„Kai žmonės susitinka...“

kurio priešakyje buvo „Žmonių“ veidas Egmontas Bžeskas.

Taigi, didžiausia visų komandų laukusi intriga – scenarijaus nebuvimas. Vietoj jo – kasdien gaunama vis nauja užduotis, tad režisieriai iki pat pabaigos nežinojo, kaip ir kiek keisis personažų charakteriai, to nežinojo ir aktoriai.

Tikrai nuoširdžiai džiaugiuosi, kad dokumentinis filmas apie projekto kūrybinį procesą buvo parodytas prieš „PARC-79“, taip bent jau buvo galima šiek tiek susigaudyti, kas, kaip ir kodėl. Beje, manau, kad dokumentinis filmas net labiau vykęs. Iš jo sužinome, kaip visos komandos iš peties ėmėsi darbo, bandė įsijausti į situacijas, nors ir būgštavo, kad iš to nieko gero neišeis,

nes niekada nedirbo ekspromtu.

Galbūt dėl šių pareiškimų ir filmą dauguma žiūrovų vertino atlaidžiai. Pradžiai nukelia į skirtingas šalis. Pagrindinis veikėjas iš Belgijos su draugais geria alų ir serga už vietinę futbolo komandą, aišktingas danas desperatiškai ir nesėkmingai bando susisiekti su mama, britė dalyvauja fotosesijoje, o italas fotografuoja. Žodžiu, veikėjai nelabai turi kuo užsiimti. Tada, vieną dieną, jie visi gauna paslaptinius laiškus nuo motinų, kuriuose taip pat ir bi lietiai į Lietuvą! Kiekvienas jų net nemirktelėjęs susikrauna daiktus. Kad ir kaip būtų keista, jie visi žino, kur yra ši šalis. Tik belgo draugas, sužinojęs, jog Lietuva yra šalia Baltarusijos, sakosi manęs, kad tokios

šalies kaip Baltarusija jau nebėra...

Visų atvykėlių Vilniaus oro uoste laukia prabangi mašina, kurioje sėdi du nekalbūs *a la* „Matricos“ agentai (gal tas nekalbumas dėl anglų kalbos nemokėjimo) ir kiekvieną svečią veža į paslaptinę Taujėnų dvarą. Nors anotacijoje parašyta, kad svečiai linksmai leidžia pirmą vakarą, drįsčiau paprieštarauti. Danas, iškankintas kelionės, apsiėmęs ir batutas krenta į lovą, belgas savo kambaryje maivosi iš neturėjimo ką veikti, tik britė su italų pasilinksmina, t.y. nusigeria.

Kitą rytą vietoj pavogtų daiktų jie randa po failą su rusišku viršeliu „Дело No...“, kiekvienas šiek tiek bando pamaištauti, bet greitai apsimsta ir apsaugos lydimi nueina pas invalido vežimėlyje sėdintį senelį, vardu Vytautas Marcinkevičius. Pasirodo, sovietmečiu jis buvo KGB dirbęs mokslininkas, kūręs jiems agentus, t.y. visi šie keturi jaunuoliai, gimę 1979-aisiais, turi mikročipų galvose, mat jų motinos bendradarbiau su KGB, o visų tėvas buvo vienas ir tas pats V. Marcinkevičius... Dabar jis, žinoma, apgailėstauja, kad taip pasielgė, tad prieš mirtį siūlo jiems pašalinti tuos

daikčiukus. Tačiau atvykėliams reikia apsispręsti (tai primena „Matricą“, kai Morfijus siūlo Neo dvi pilules): arba likti su mikročipu ir jausmais, arba pašalinti mikročipą, bet kartu su juo pasišalins ir jausmai...

Štai čia, įvykus filmo prodiuserės Ievos Norvilienės ir idėjos autoriaus Allano van O.T. Anderseno ginčui, kūrybinės grupės nebegauna jokių nurodymų ir pačios turi sugalvoti pabaigas. Prisiminkime dar pažadus, kad neva filme atsiskleis ir kiekvienos šalies kultūriniai ypatumai. Tad kas paaiškėja? Lietuvis – KGB agentas blogiukas, sudaužęs visų gyvenimus (gal tik ne belgo, nes tas išlieka ramus ir toliau geria alų...), britė grįžusi namo nusižudo (?!), mergiūs italas atsiverčia ir tampa kunigu, o danas, pasirodo, yra pats pikčiausias: jis nužudo savo „tėvą“ ir pasigrobia visus KGB kodus, kad galėtų valdyti likusius. Tad prieš važiuodami į šias šalis rimtai susimąstykite – neduok Dieve, Danijoje jums galvoje ims spengti, ypač jei jūs iš Lietuvos (nes mes visi, matyt, turime mikročipus), o Anglijoje saugokitės nuo stogų krentančių merginų.

Kiekvienas žodis – iš užburto rato

Nobelio literatūros premijos laureatė Herta Müller

Gruodžio 12 d. Stokholme Hertai Müller buvo įteikta Nobelio literatūros premija. Rašytoja gimė 1953 m. Rumunijoje, Banato srityje. Ji kilusi iš vokiečių, kuriuos XVIII a. Habsburgai perkėlė į dabartinės Rumunijos teritoriją. Müller studijavo germanistiką ir romanistiką Timišoaroje. 1987 m. ji emigravo į Vokietiją, gyvena Berlyne. Lietuvių skaitytojams iki šiol nepristatyta rašytoja yra ne tik Nobelio, bet ir svarbiausių vokiečių literatūrinių premijų laureatė. Pirmai pažinčiai pateikiame kelis jos kalbos, pasakytos teikiant Nobelio premiją, fragmentus.

„Ar turi nosinę?“, – kasdien prie vartelių, dar prieš išeinant į gatvę, klausdavo mama. Neturėdavau. Jos neturėdavau, tad grįždavau pasiimti į kambarį. Niekad jos neturėdavau, nes kasdien laukdavau to klausimo. Nosinė buvo įrodymas, kad mama rūpinasi manimi kiekvieną rytą. Per vėlesnes dienas valandas ir įvykius turėjau pasikliauti savimi. Klausimas „Ar turi nosinę?“ buvo paslėptas švelnumas. Atviriau tai pasakyti mamai būtų buvę gėda, nes valstiečiai taip nekalba. Meilė persikėlė į klausimą. Ją buvo galima išreikšti tik taip, sausiai, įsakmiu tonu. Šiurkštus tonas pabrėžė švelnumą. Kiekvieną rytą stovėjau prie vartelių, laukdama klausimo, kad paskui pasiimčiau nosinę. Tik tada išeidavau į gatvę, tarsi su nosine kartu su manimi būtų ir mama.

Praėjus dvidešimčiai metų jau ilgokai gyvenau viena mieste, dirbau vertėja mašinų fabrike. Keldavausi penktą, darbą pradėdavau pusę septynių. Rytą virš fabriko kiemo iš garsiakalbių sklisdavo nacionalinis himnas. Per pietų pertrauką – darbininkų chorai. Bet prie stalo sėdinčių darbininkų akys buvo tuščios kaip cinkuota skarda, rankos sutepotos alyva, valgis įvyniotas į laikraščius. Prieš suvalgydami lašinių gabalėlį, jie nukrapštydavo juodus spaustuvės dažus. Dveji metai prabėgo kasdienybės pilkumoje, viena diena priminė kitą.

Trečiais metais dienos liovėsi buvusios tokios pat. Vieną savaitę į mano kabinetą anksti ryte triskart atėjo didelis, stambaus sudėjimo vyras spindinčiomis mėlynomis akimis, kolosas iš saugumo tarnybos.

Pirmąkart jis išplūdo mane stovėdamas ir išėjo.

Antrąkart jis nusiėmė striukę, pakabino ją ant spintos rakto ir atsisėdo. Tą dieną iš namų atsinešiau tulpių ir pamerčiau jas į vazą. Jis pasižiūrėjo į mane ir pagyrė, esą aš labai gerai pažįstu žmones. Jo balsas buvo slidus. Pasijutau nedrąsiai. Suabejojau jo pagyrimu ir užtikrinau, kad išmanau apie tulpes, bet ne apie žmones. Tada jis man įgėlė, kad pažįsta mane geriau, nei aš tul-

pes. Paskui užsimetė striukę ant rankos ir išėjo.

Trečią kartą jis atsisėdo, aš stovėjau, nes jis pastatė portfelį ant mano kėdės. Neišdrįsau jo perkelti ant grindų. Pasakė, kad esu buka kaip bato aulas, vengiu darbo, pavadino mergše, ištvirtusią kaip rujojanti kalė. Tulpes nustūmė į patį stalo kraštą, ant jo vidurio padėjo tuščią popieriaus lapą ir rašiklį. Šūktelėjo: „Rašyti!“ Rašiau stovėdama, jis diktavo – savo pavarde, gimimo metus, adresą. Paskui, kad nepriklausomai nuo artimų ar giminystės ryšių nepasakysiu niekam, kad... tada nuskambėjo tas baisus žodis „colaborez“, kad bendradarbiauju. To žodžio neparašiau. Padėjau rašiklį ir priėjau prie lango, žiūrėjau į dulkėtą gatvę. Ji buvo neasfaltuota, visur duobės ir kuproti namai. Tą nusუსusi gatvelė vadinosi „Strada Gloriei“ – Šlovės gatvė. Šlovės gatvėje ant nuplikusio šilkmedžio tupėjo katinas. Tai buvo fabriko katinas suplėšyta ausimi. Virš jo kaip geltonas būgnas kabojų ryto saulė. Pasakiau: „N-am caracterul“, tai ne mano charakteriui. Žodis „charakteris“ sukėlė saugumiečiui isteriją. Jis suplėšė lapą ir metė skiauteles ant grindų. Tačiau, matyt, prisiminė, kad turi pateikti viršininkui bandymą mane užverbuoti, pasilenkė, surinko skiautes ir įsimetė jas į portfelį. Paskui giliai atsiduso ir iš visos savo pralaimėjimo gelmės trenkė vazą su tulpėmis į sieną. Sudaužė. Sugriežė iššieptais dantimis. Laikydamas portfelį po pažastim tyliai pasakė: „Dabar pasigailėsi, nuskandinsime tave upėje.“ Atsakiau labiau sau nei jam: „Jei pasirašysiu, negalėsiu gyventi, turėsiu nusiskandinti pati. Geriau tai padarykite jūs.“ Kabineto durys jau buvo atlapos, jo nebuvo. Šlovės gatvėje fabriko katinas šoko nuo medžio ant namo stogo. Šaka siūbavo lyg tramplynas.

Kitą dieną prasidėjo persekiojimas. Turėjau išnykti iš fabriko. Kasdien pusę septynių privalėjau pristatyti pas direktorių. Kartu su juo kabinete visada sėdėjo profsąjungos pirmininkas ir partijos sekretorius. Taip, kaip kadaise mama klausdavo „Ar turi nosinę?“, dabar kiekvieną rytą klausdavo direktorius: „Ar susiradai darbą?“ Kiekvienąkart atsakydavau tą patį: „Neieškau darbo, man patinka fabrike, norėčiau čia likti iki pensijos.“

Vieną dieną atėjau į darbą, bet mano stori žodynai mėtėsi koridoriuje ant grindų šalia kabineto durų. Atidariau duris. Prie mano stalo sėdėjo inžinierius. Jis pasakė: „Reikia belstis. Dabar čia sėdžiu aš. Čia tau nėra ką veikti.“ Eiti į namus negalėjau, nes tai būtų pretekstas mane atleisti. Neturėjau kabineto, bet juo labiau privalėjau dirbti, negalėjau praleisti nė vienos dienos.

Mano draugė, kuriai kasdien viską pasakodavau pakeliui į namus eidama skurdžia Šlovės gatve, iš pra-

džių man užleido savo rašomojo stalo kampą. Tačiau vieną dieną ji užtvėrė kabineto duris ir pasakė: „Negaliu tavęs įleisti. Visi kalba, kad esi informatorė.“ Persekiojimas nusileido žemyn, tarp bendradarbių buvo paskleistos apkalbos. Tai buvo blogiausia. Nuo puolimo galima gintis, prieš šmeižtą esi bėjęs. Kasdien laukiau visko, taip pat ir mirties. Bet su ta klasta negalėjau susidoroti. Ji buvo nepakeliama. Šmeižtas aplipina tave purvu, imi dusti, nes negali apsiginti. Bendradarbių akyse buvau būtent tokia, kokia būti atsiskiaui. Jei būčiau juos šnipinėjusi, jie nebūtų apie tai sužinoję ir pasitiktų manimi. Jie mane baudė už tai, ko nepadariau.

Dabar negalėjau praleisti nė vienos dienos, bet neturėjau stalo, o mano draugė jau nebegalėjo pasidalyti savu, dvejojama stovėjau laiptinėje. Porą kartų nusileidau ir užlipau laiptais ir staiga vėl pasijutau savo mamos vaiku, nes TURĖJAU NOSINĘ. Pasitiesiau ją ant laipto tarp pirmo ir antro aukšto, išlyginau ir atsisėdau ant jos. Storus žodynus pasidėjau ant kelių ir pradėjau versti hidraulinį mašinų aprašymus. Buvau laiptų dvasia, o nosinė – mano stalas. Mano draugė per pertraukas prisėsdavo šalia manęs. Valgydavome kartu, kaip prieš tai jos, o dar anksčiau – mano kabinete. Iš garsiakalbių kieme darbininkų chorai kaip visada dainavo apie liaudies laimę. Valgydama ji verkdamo iš gailėsčio man. Aš turėjau būti tvirta. Dar ilgai. Kelias amžinas savaites, kol buvau atleista. (...)

Vaikystėje namuose buvo nosinių stalčius. Jame buvo dvi eilės, kiekvienoje – po trijų rūšių nosines:

Kairėje buvo vyriškos nosinės. Tėvui ir seneliui.

Dešinėje – moteriškos nosinės. Mamai ir senelei.

Viduryje – vaikiškos nosinės man.

Stalčius buvo nosinės formos mūsų šeimos portretas. Vyriškos nosinės buvo didžiausios, su siauromis tamsiomis juostelėmis pakraščiuose, jos buvo rudos, pilkos arba vyšninės. Moteriškos nosinės buvo mažesnės, jų kraštai – žydrį, raudoni arba žali. Vaikiškos nosinės buvo mažiausios, be puošnių kraštų, baltas keturkampis su gėlėmis arba žvėreliais. Visos trys nosinių rūšys buvo skirstomos į kasdienines nosines pirmoje eilėje ir šventines – giliau. Sekmadienį nosinė turėjo būti pritaikyta prie drabužių spalvos, net jei ir slėpėsi kišenėje.

Joks kitas daiktas namuose, net ir mes patys, niekad nebuvome tokie svarbūs kaip nosinė. Ji tiko viskam – peršalus, kraujuojant nosiai, susižeidus ranką, dilbį ar kelį, ašaroms arba sukąsti ją tarp dantų ir numaldyti verksmą. Šlapią šalta nosinę ant kaktos nuo galvos skausmo. Su keturiais mazgais ant kampų kaip apsauga nuo saulės ar lietaus. Kad atsimintum, ant jos užmegzdavai mazgą. Ją apsiyvniodavai delną

nešant ką nors sunkaus. Plazdanti nosinė tapdavo atsisveikinimu traukiniui pajudant iš stoties. Traukinys rumuniškai vadinasi TREN, o ašara Banato tarme – TRĀN, traukinio ratų girgždėjimas man visada asocijavosi su verksmu. Kai kaime kas nors mirdavo, jam iškart parisdavo smakrą nosine, kad burna ne-

Oskaras Pastioras saugojo tą nosinę lagamine kaip dvigubos mamos relikviją dvigubam sūnui. Paskui, po penkerių metų lageryje, pasiėmė su savimi į namus. Kodėl? Balta baltisto nosinaitė buvo viltis ir baimė. Kas išleidžia iš rankų viltį ir baimę, miršta. (...)

Galima pasakyti, kad gyvenime

Hertos Müller mokyklos baigimo pažymėjimas

prasivertų, kai apims mirties stingulys. Kai mieste žmogus krisdavo gatvės pakrastyje, visada koks nors praeivis pridengdavo mirusiojo veidą savo nosine – tai būdavo pirmoji jo mirties skraistė.

Vasarą per karščius tėvai siųsdavo vaikus vėlų vakarą į kapines palaistyti gėlių. Eidavome dviese arba trise, nuo kapo prie kapo, visados kartu, laistydavome greitai. Paskui susėsdavome susiglaudusios ant koplyčios laiptų ir stebėdavome, kaip nuo kai kurių kapų kyla garų tumulai. Jie akimirką kabodavo tamsiame ore, o paskui išnykdavo. Mums tai buvo mirusiųjų sielos: gyvūnų, akinių, buteliukų ir puodelių, pirštinių ir kojinių siluetais. O tarp jų, tai šen, tai ten – balta nosinė su juodu nakties pakraščiu.

Vėliau, kai kalbėjauisi su Oskaru Pastioru, norėdama parašyti knygą apie deportacijas į sovietų lagerį, jis man papasakojo, kad iš vienos senos rusės motinos gavo balto baltisto nosinaitę. Rusė pasakė: „Gal pasiseks jums abiem, tau ir mano sūnui, ir netrukus sugrįšite namo.“ Jos sūnus buvo Oskaro Pastioro amžiaus ir taip pat toli nuo namų – baudžiamajame būryje. Oskaras Pastioras pasibeldė į jos namus kaip išbadėjęs elgeta, jis norėjo išmainyti anglį į maistą. Moteris įleido jį į namus, davė karštos sriubos. Jam varvėjo iš nosies į sriubą, ir ji padavė baltą batistinę nosinę, dar nenaudotą. Kruopščiai šilkiniais siūlais išsiuvinėta nosinė ažūriniais kraščiais buvo grynas grožis, ji jaudino ir žeidė elgetą. Tai buvo dviprasmiška – viena vertus, paguodžiantis baltistas, kita vertus – siuvėjo metras su šilkinėmis padalomis, baltais brūkšneliais, žyminčiais jo apleistumo skalę. Oskaras Pastioras savo ruožtu buvo tokia pat dviprasmybė nepažįstamajai – elgeta iš tolimo pasaulio jos namuose ir prarastas vaikas tolimame krašte. Tuos du jo pavidalus peraugo ir suteikė laimės gestas moters, kuri jam taip pat buvo du personažai – svetima rusė ir rūpestinga motina, klausianti: „Ar turi nosinę?“. (...)

iš pirmo žvilgsnio visai nereikšmingi daiktai, kad ir ragelis, akordeonas ar nosinė, sujungia tarpusavyje nutolusius dalykus. Kad daiktai juda ir kad netikėti jų vaidmenys paklūsta neįtikėtiniems pasikartojimams – užburtam ratui. Galima tuo tikėti, bet pasakyti to nepavyks. Tačiau tai, ko negalima pasakyti, galima parašyti. Nes rašymas yra nebylus veiksmas, darbas, jungiantis galvą ir ranką. Lūpos apeinamos. Diktatūros laikais kalbėjau daug, nes nusprendžiau negroti rageliu. Dažniausiai kalbėjimas turėjo sunkiai pakeliamų pasekmių. Bet rašymas prasidėjo tyloje, ten, ant fabriko laiptų, kur pati su savimi turėjau suderinti daugiau, nei buvo galima pasakyti. Jau nebegalėjau balsiai išreikšti to, kas vyksta. Geriausiui atveju, tik įvykių išorę, bet ne jų skalę. Tą sugebėjau tik nebyliai paraidžiuoti sakyti galvoje, užburtame žodžių rate, kai rašydavau. Į mirties baimę sureagavau gyvenimo troškuliu. Žodžių troškuliu. Mano būseną galėjo išsakyti tik žodžių sukuryrs. Paversdavau raidėmis tai, ko negalėjau pasakyti lūpomis. Vijausi tai, ką išgyvenau. Užburtame žodžių rate bandžiau pasivyti savo išgyvenimus, kol atsirasdavo tai, ko tokia forma iki tol nepažinojau. Lygiagrečiai su realybe į veiksmą įsijungdavo žodžių pantomima. Ji nepripažįsta realių išmatavimų, sumažina svarbiausius dalykus ir išdidina pašalinius. Užburtas žodžių ratas raito kulnus ir primeta išgyventiems dalykams tam tikrą užkerėtą logiką. Jo pantomima yra žiauri ir beprotiška, joje po lygiai alkio ir persisotinimo. Diktatūros tema atsiranda savaime, savarankiškai, nes aiškumas niekad negrižta, kiekvienas buvo visiškai apiplėštas arba gali jaustis kaltas. Ši tema savaime suprantama *implicit*e, bet mane pasisavina žodžiai. Jie nuvilioja temą ten, kur tik nori. Niekas nevyksta taip, kaip buvo iš tikrųjų, ir viskas yra tiesa.

PARENGĖ KORA ROČKIENĖ

Svarbu įsėsti į traukinį

Krėsle prie televizoriaus

Kelias dienas galvoje sukasi internete perskaityta frazė: „Pasaulis kvailėja, o mes kvailėjame kartu su juo.“ Ypač tai aktualu, kai skaitau televizijų atsiųstas šventines programas. Supratau, kad žiūrėti kokią nors televiziją nuo ryto iki vakaro būtų nepakeliama kančia. Jei kas nors priverstų iš eilės pasižiūrėti kelias amerikietiškas komedijas, kad ir per TV3, prisipažinčiau viską – ir kad esu CŽV agentas, ir kad arabų teroristas, ir kad kasu tunelį į Bombėjų. Per šventes gausiai bus parodyta, žinoma, ne tik komedijų, bet ir animacinių filmų bei to, ką kalbininkai liepia vadinti fantazijomis. Trumpai tariant, laukia tradicinis apkrautas stalas ir nuo lietuviškų vaišių nebeatsiejami Haris Poteris, Šrekas, kaukėtas Jimas Carrey, valdovo žiedo ieškotojai, Karibų piratai, visa krūva skirtingų Kalėdų senelių, dar didesnė krūva blogos lietuvių estrados, Marijonas Mikutavičius ir net dvi „*Traviatos*“ Naujųjų išvakarėse: per *LTV2 (31 d. 18.30)* – LNOBT scenoje ir per *BTV (31 d. 21.30)* – pastatyta Kauno valstybiniame muzikiniame teatre.

Kad nesusikytumėt, jog esu tik senas bambeklis, snūduriuojantis savo krėsle prie televizoriaus, nusprendžiau prisiminti, kokius gerus filmus šiemet pamačiau kino teatruose. Šarašėlis, pasirodo, ne toks jau ir trumpas, nors, žinoma, galėtų būti ilgesnis. Jame net du Clinto Eastwoodo filmai – „Laumės vaikas“ ir „Gran Torino“, Otaro Joseliano „Rudens sodai“, Marcelio Łozińskiego „Poste restante“, Agnės Varda ir Sergejaus Dvorcevojaus filmų retrospektyvos, Viktoro Kosakovskio „Tiše!“, Ari Folmano „Valsas su Baširu“, Quentino Tarantino „Negarbingi šunsukiai“... Aišku, dauguma jų matyti per festivalius. Lietuvoje tai bene vienintelis būdas pasižiūrėti vertingą filmą kino teatre, nors jau nebe visada iš kino juostos.

Festivalių pas mus vyksta daug. Tik daliai jų taip ir nepavyko rasti savo formulės. Seniausias lietuviškas kino festivalis „Kino pavasaris“ kasmet pateikia siurprizų, pavyzdžiui, geltoną palapinę, raudoną kilimą ar jaunojo kino konkursą, bet jo koncepcija lieka gana miglota. Užtat „Scanorama“ plečiasi nuosekliai, rodo ne tik originalius šiuolaikinius filmus, bet ir senojo kino vertybes, kviečiasi įdomius svečius. Žinau, kad rengti festivalius Lietuvoje imasi tik pasišventėliai, bet jų reikia, antraip kino gyvenimas pavirs lipnia provincijos pelke, kur ne geras filmas, o skandalas tampa metų kino įvykiu, kur milijoninius pelnus atneša lietuviškai įgarsinti animaciniai filmai vaikams. Suprantu, kad taip yra visur, bet „visur“ bent galima pasirinkti, ką žiūrėti. Pas mus – nelabai, nebent esi prisiekęs ekraniuotų komiksų gerbėjas.

Labai apsidžiaugiau išgirdęs apie „Vilniaus – Europos kultūros sostinės“ iniciuotą ir Niujorko antolo-

gijos filmų archyvo kuruotą kino istorijos retrospektyvą. Deja, ji prasidėjo tik vasarą, o ne metų pradžioje, kaip kad buvo planuota, filmai rodyti skirtingose erdvėse, be istorinio įvado, net nebuvo jokio retrospektyvos katalogo. Tiesa, prieš kai kuriuos seansus rengėjai kino salėje dalijo popieriukus, kuriuose buvo pabandyta prasta lietuvių kalba suformuluoti rodomo filmo svarbą. Bet ne tai blogiausia. Nežinau, gal čia tik man taip „pasisekė“, bet ekrane mačiau ne tokiems rodytams tiesiog privalomas kino kopijas, o prastus, kokybe piratiškus primenančius DVD. Iš vieno organizatorių lūpų girdėjau projektui skirtą sumą, tad teisintis, kad neužteko pinigų, būtų negarbinga. Greičiau pritrūko profesionalumo ir noro dirbti. Geriau pavyko kitas senojo kino projektas „Kinas mieste, miestas kine“, kuris ne tik pristatė retus filmus, bet ir atvėrė netikėtus Vilniaus kampelius. Jį lydėjo ir gerai parengtas katalogas bei informatyvi reklama. Tačiau aišku, kad kino edukacijai tokie svarbūs kino istorijos seansai Lietuvoje liks svetimkūniai, kol neatsiras nacionalinės filmotekos, nuoseklios kino edukacijos programos ir apskritai kino politikos.

Kol viso to nėra, Lietuvoje klesti mėgėjiška veikla. Žinoma, ji klesti pirmiausia televizijoje, kur šokti, dainuoti, čiuožti ir šiaip vaizduoti menininką gali kiekvienas saviveiklininkas. Bet tai ypač ryšku ir lietuvių kine, tiksliau, toje pusiau mėgėjiškoje, pusiau profesionalioje produkcijoje, kuri pretenduoja vadintis lietuvių kinu. Šventa vieta nebūna tuščia.

Kitas metų ženklas – daugėja kino teatrų. Vilniuje rudenį atsidariusi „Pasaka“ iškart sulaukė pelnyto ištikimų gerbėjų ir nuolatinį lankytojų dėmesio. Aš vis dar toks nesu, nes kol kas nepriratau prie gana „buduariškų“ kino teatro interjerų. Matyt, esu kaip tas šuo, kuris prisiša prie konkrečių vietų ir maršrutų. Todėl kojos pačios veda į „Skalviją“. Puiku, kad Kaunui pavyko išsaugoti „Romuvą“. Tai vienintelis toks tarpukario kino teatras. „Romuva“ yra išskirtinė, manau, jos atmosfera padės rengti ir išskirtinius kino renginius. Ar pavyks lenkams įgyvendinti sumanytą rodyti filmus didžiuliame „Ozo“ prekybos centre, pamatysime jau kitamet. Bet viliuosi, kad jame bus galima išvysti daugiau, nei tradiciškai siūlo lietuvių platintojai. Kai kurie jų pradėjo rengti tiesiogines operų transliacijas iš Niujorko. Matyt, jiems nepatiko, kad Operos teatre rodomi filmai. Aš esu įsitikinęs, kad operos reikia klausytis Operos teatre, kiną žiūrėti – kine, bet, matyt, tai jau pernelyg senamadiška. O šiaip, kaip jau patys suprantate, lietuvių kino gyvenimas naujumu nelabai gali pasigirti, jis gana monotoniškas, nors kasmet daugėja įvairių premijų. Kad tik būtų kam jas skirti.

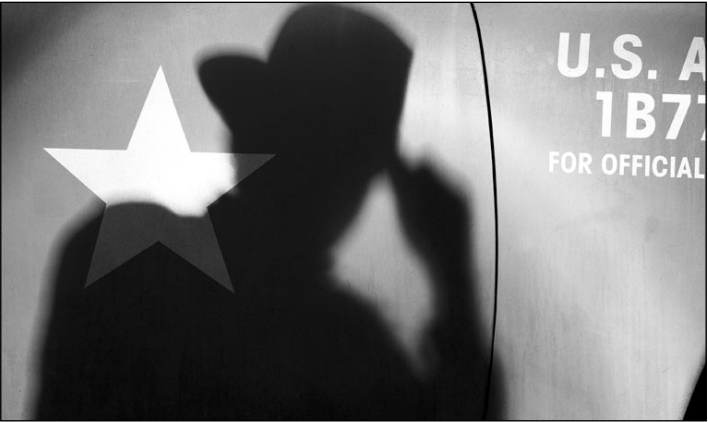
Šventės visada nuteikia nostalgikai. Todėl neabejoju, kad pirmojo metų sekmadienio naktį (*sausio 3 d. 23.15*) prie televizorių atsisės prisiminimų ištroškę žmonės, nes *LNK* rodys Alano Parkerio filmą „*Pink Floyd. Siena*“ (1982). Filmas ne vienam jaunam žiūrovui kažkada tapo savotišku naujos kino estetikos atskaitos tašku. Pasakojimas apie berniuką Pinką, kurį išauklėjo valdinga motina ir kuris tapo roko žvaigžde, susiejo „Pink Floyd“ muziką ir jos lyderio Rogerio Waterso istoriją, siužetą apie nuo savęs bėgantį žmogų ir narkotinės vizijas. Pats Watersas, sugalvojęs filmą dar 1977 m., norėjo, kad jis pirmiausia iliustruotų muziką. Iš pradžių jis pats ketino vaidinti pagrindinį vaidmenį, tik vėliau buvo pakviestas Bobas Geldofas – tada grupės „The Boomtown Rats“ lyderis. Watersas pasirodo tik vestuvių scenoje. Režisierius Alanas Parkeris pakvietė bendradarbiauti garsų britų piešėją Geraldą Scarfe’ą, kad šis sukurtų animaciją. Taip atsirado vienas pirmųjų postmodernistinių filmų, kurį netrukus mėgdžijo visi, kurie netingi, bet, tikiuosi, jis ir dabar padarys įspūdį.

Dar vienas mielas prisiminimas – 1966 m. Richardo Lesterio (to, kuris kūrė „The Beatles“ filmus) muzikinė komedija „*Linksmybės*“ (*LTV2, 29 d. 23 val.*). Filmo herojus senovės Romos vergas Pseudolusas turės gerai pasistengti, kad įgytų teisę būti laisvas. Šis filmas ypatingas tuo, kad jame vaidina didysis nebyliojo kino komikas Busteris Keatonas.

Mielai pasižiūrėsiu ir Bretto Ratnerio 1997 m. komediją „*Pinigų kalba*“ (*LNK, 25 d. 23.50*) apie smulkų sukčių, kuris tapo deimantų kontrabandininku. Amerikiečių filmų apie sukčius rodoma daug, bet šio scenarijų parašė Joelis Coenas.

Esu aistringas ne tik brolių Coenų, bet ir Indianos Džounso gerbėjas, todėl, žinoma, neatsisakysiu malonumo pasižiūrėti naujausią jo nuotykių dalį – pernykštį Steveno Spielbergo filmą „*Indiana Džounsas ir krištolo kaukolės karalystė*“ (*TV3, 27 d. 21 val.*). Veiksmas perkelia į šaltojo karo įkarštį – 5-ąjį dešimtmetį. Dabar Indianos (Harrisonas Fordas jau nebegali taip bėgioti, kaip anksčiau, bet yra toks pat nepakartojamai žavus) priešai yra sovietai ir gudriausia jų atstovė matorė Irina Spalko (Cate Blanchett). Bet atsiranda Indianos sūnus (beveik į jauną Marloną Brando panašus Shia LaBeoufas) ir netrukus veiksmas persikelia į Lotynų Ameriką, Peru, kur galbūt egzistavo ateivių civilizacija. Niekuo apie ateivių civilizacijas nemėgstu, bet režisierius prismaigstė filmą tiek žavių senojo kino citatų, kad mielai galima pažaisti šitą kino užuominų žaidimą.

Kitokius žaidimus Floridoje žaidžia tie, kurie yra „jauni kitaip“, t.y. turi daug cholesterolio, raukšlių ir... viagros. Kažkada vienu pirmųjų filmų „Desperatiškai ieškant Siuza-

„Indiana Džounsas ir krištolo kaukolės karalystė“

nos“ (1985, beje, jame vaidino dar nelabai kam žinoma Madonna) išimintinai debiutavusi feministė ir nepriklausomoji Susan Seidelman vis rečiau kuria didžiajam ekranui. Jos 2005 m. filme „*Bointono pakrantės našlių klubas*“ (*LTV, sausio 2 d. 23 val.*) grupelė vienmečių ir vienminčių neįtikėtinai atkakliai ieško meilės, pakeliui išprovokuodami ir daugybę absurdiškų situacijų.

Kad tai būdinga ir visai jauniems, atskleis Algimanto Puipos „*Nuodėmės užkalbėjimas*“ (*LNK, 28 d. 22.40*). Prieš kelerius metus pasirodęs filmas pagal Jurgos Ivanauskaitės prozą papasakojo dvi drastiškas meilės ligos istorijas. Filmo herojės, kurias meistriškai suvaidino Rasa Samuolytė ir Nelė Savičenko, blaškosi tarp savo gyvenimo vyrų, nes trokšta mylėti ir būti mylimos. Tie vyrai visai neverti tokios meilės, bet tai jau kitas klausimas. Puipa puikiai vaizduoja nesaugų savo herojų pasaulį, kuriame vis labiau nusitrina realybės ir sapnų riba, kuriame sunku išlikti savimi, apskritai būti.

Lenkas Janas Jakubas Kolskis kuria poetiškus, išmintingus filmus. Kolskio filmuose gimė savitas pasaulis: jis kartu ir atpažįstamas, ir valdomas šiek tiek kitokių dėsnių. Taip yra ir 2006 m. filme „*Jasminum*“ (*LTV, 25 d. 23 val.*). Jame matome mažą apleistą miestuką, kuriame net kino teatras uždarytas, ir netoliese įsikūrusį vienuolyną. Čia

Kronika

Lietuvos kinematografinių sąjungų sąjunga pagerbė geriausius metų filmus

Lietuvos kinematografininkų sąjungos apdovanojimas už geriausią 2008–2009 metų kinematografijos kūrinių praėjusio penktadienio vakarą buvo įteiktas vaidybinio filmo „Dubury“ (rež. Gytis Lukšas) kūrbynei grupei už vizualinę kalbą.

Geriausiu dokumentiniu 2009 metų filmu pripažinta Julijos ir Rimanto Gruodžių juosta „Upė“.

Šiemet į tradicinę premiją pretendavo dviejų vaidybinių ir trijų dokumentinių filmų kūrėjai, atrinkti iš keturiolikos konkursui pateiktų kino darbų. Be apdovanotųjų į finalą taip pat pateko Igno Miškinio vaidybinis filmas „Artimos šviesos“, Justino Lingio dokumentinis filmas „Pasijutau lietuviu esąs“ ir Algirdo Tarvydo dokumen-

gyvena keli vienuoliai, juos suvaidino ypatingi aktoriai Januszgas Gajosgas, Adamas Ferency, Krzysztofąs Pieczyńskis. Vienuolynas taip pat ypatingas – jis kontempliacinis, vienuoliai negali bendrauti su pasauliu ir tarpusavyje. Ramybė ir tvarką sudrumsčia restauratorė Nataša (Grażyna Błęcka-Kolska) ir jos penkerių metų dukrelė Genė. Ji labai smalsi ir greitai susidraugauja su vienuolyno gyventojais. Kiekvienas jų kvepia koku nors augalu ir laukia stebuklo, kuris būtinai turi įvykti. Stebuklas įvyksta, tik visai ne toks, kokio laukė... Bet tai filmas ne tik apie stebuklą, bet ir apie menininko vietą pasaulyje ir net apie kiną – juk vienuolyno vyresnysis yra Fellini gerbėjas, o miestelyje apsilanko kino žvaigždė.

Apie stebuklą ir Roberto Zemeckio animacinis filmas „*Svajonių traukinys*“ (*LNK, 25 d. 12.30*). Iš visų gausiai rodomų animacinių filmų pasirinkčiau būtent šitą – jis dvelkia Kalėdų dvasia ir yra net šiek tiek liūdnas. Tai pasakojimas apie berniuką, kuris švenčių išvakarėse atsiduria poliariniame eksprese. Specialieji efektai neužgožia tikrų išgyvenimų, ir tai svarbiausia. O dar man patiko viena filmo frazė: „Nesvarbu, kur vyksta traukinys. Svarbu į jį įsėsti.“

Jūsų –

JONAS ŪBIS

tinė juosta „Kūrybos erdvė“.

Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje vykusiose iškilmėse premijuotų filmų kūrėjams įteikta dailininko Eduardo Daukanto sukurta (ir jo sūnaus Simono Daukanto pagaminta) skulptūrėlė bei laureato pažymėjimas.

Renginio metu pirmą kartą įteiktas ir Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus įsteigtas apdovanojimas „Pėda, palikta Lietuvos kino istorijoje“. Jis bus skiriamas žymiausiems ir svarbiausiems Lietuvos kino meno kūrėjams. Pirmąjį muziejaus apdovanojimą – iš vario išlieta simbolinę pėdą – atsiėmė kino operatorius Jonas Gričius.

Baigus istorinio pastatų komplekso rekonstrukciją, muziejaus kieme planuojama atidaryti apdovanotųjų režisierių, operatorių, aktorių ir kitų žymių kino pasaulio atstovų bronzoje įspaustų pėdų alėją.

LKS INF.

Nenusigrėžk, poete

Užrašų likučiai

Paulina Pukytė

Tai kino kūrėjo Wernerio Herzogo frazė. Jis kalba apie tai, kad kūrėjas, menininkas turi žiūrėti į viską, kas jam rodoma, kas pasitaiko jo kelyje, įskaitant ir pačias kvailiausias televizijos laidas. Herzogu aš tikiu (jo vokiško akcento galėčiau klausytis ištisas valandas, tikriausiai jis mane hipnotizuoja), todėl kiek įmanydama stengiausi nenusigrėžti. Tačiau bepigū jam kalbėti, jis nežino, kad Lietuvoje tai padaryti daug sunkiau, nei daugumoje kitų pasaulio vietų. Kartais tai tiesiog kankynė.

Kankyne jau buvo tampanti vienintelė televizijos laida, kurią, regis, dar verta būtų žiūrėti – apie kultūrą („Duryš atsидaro“). Akivaizdu, kad laidos kūrėjai verčiami ne tik susiveržti diržus iki begalybės, bet ir „priartinti kultūrą prie liaudies“. Diržų susiveržimas – ne pats blogiausias dalykas, kaip žinia, jis gali padiktuoti įdomių kūrybinių sprendimų, bet štai kultūros artinimas prie masinio žiūrovo, ypač klausinėjant praevių nuomonės ir kviečiant neprofesionalius „šaunius vaikinus“ komentuoti profesionalų meną, virsta beviltišku farsu ir vulgarizacija.

„Kaip galima jį išteisinti, jeigu jis nekaltas?!“, – apie savo antrosios pusės kelius ir klystkelius (per vesuves primušę pusseserę) per kitą televizijos laidą atvirauja garsi nežinoma mados dizainerė, o laidos vedėja giriasi, kad jos laida „skatina delikatumą ir kultūrą“.

Kodėl aktoriai teatre taip daug rėkia? „Jiems atrodo, kad nebeužteks kvapo, nebesigirdės, o kai pradeda vienas šaukt, tada ir kitas, ir trečias, kaip šunys kaimė pradeda lot ir nebegali sustot, nebegali iš to rėkimo išeit.“ O kodėl taip rėkia televizinių šou vedėjai? Juk turi mikrofonus.

Pirmojo Simone de Beauvoir „Antrosios lyties“ vertimo į anglų kalbą leidėjas išvadino jos tekstą „žodine tryda“ ir savarankiškai su-trumpino visu penktadaliu bei su-paprastino kalbą. Antrasis, nesu-trumpintas ir nesupaprastintas vertimas išleistas tik šiemet, po pusės amžiaus.

Kitoje televizijos laidoje, renkant „šauniausią damą“, – vyro ir moters

duetas. Moteris dainuoja: „Atleisk man!“, vyras dainuoja: „Atleisk jai!“

Viename konceptualiojo meno pradininko Johno Baldessario 8-ojo dešimtmečio tapybos darbe parašyta: „Sakoma, kad paveikslai su karvėmis ir vištomis niekam nereikalingi, o tokius pačius paveikslus su buliais ir gaidžiais labai gerai perka.“

Save madingu ir pažangiu laikandčio žurnalo „Miesto IQ“ metų pabaigos numerio viršelyje – 9 „žymūs“ (pagal įvairius kriterijus) žmonės. Visi iki vieno – vyrai.

Parodos atidarymo metu vienas žinomas Lietuvos menininkas pasiūlė puikų sprendimą dėl „pakrantės vamzdžio“: „Reikėtų jį tiesiog paauksuoti – tada visiems patiktų.“

Liaudžiai peršama skaitmeninės televizijos programa siūlo „papildomus kanalų rinkinius“, vienas iš jų – „KINO rinkinys“: „Delikatesas kino gurmanams ir filmų mėgėjams. Kruopščiai atrinkti nauji ir pamėgti Europos ir Holivudo studijų filmai lietuvių kalba neabejotinai praturtins jūsų laisvalaikį.“ Šį rinkinį sudaro trys kanalai: „Blue Hustler“ (*soft porn*), „Playboy“ (erotika) ir „Auksinis balticum“ (Klaipėdos televizija).

Labai seniai vienam televizijos kanalui išverčiau filmą apie Hirosimos subombardavimą. Po sprogi-mo moteris pareina į savo namelį miesto pakraštyje ir sako jos laukiančiam tėvui: „Gatvių nebėra.“ Atvažiavau į miestelį. Prie geležinkelio stoties durų kabėjo žemėlapis, ištyrinėjau jį, užsirašiau, kuriomis gatvėmis reikės eiti iki tikslo, mačiau, kad ten buvo ir turgaus aikštė... Išėjusi iš stoties, atsidūriau priešais prekybos centrą, į kairę ir į dešinę

iki pat horizonto tęsėsi aklinos jo sienos, todėl nebuvo kur daugiau eiti, tik į vidų arba atgal į geležinkelio stotį. Žengiau vidun. Aplink, kiek tik akys užmato, į visas puses driekėsi koridoriai ir parduotuvių cilės. Pagal žemėlapiį čia turėjo būti gatvės su pavadinimais... O kaip dabar žinoti, kur ir kada pasukti? Kartais atrodė, kad už kampo monstriškas pastatas jau baigsis ir atsivers miestas, bet ne, dar vienas parduotuvių koridorius, dar vienas... Apėmė siaubas, tiesiog panika, maniau, kad niekada iš ten nebeįeisiu. Gatvių nebėra... Filmas baigėsi optimistišku haiku: „Dabar, kai mano namai sudegė, aš daug geriau matau mėnulį.“ O čia – ne tik nebėra gatvių, namų, bet ir mėnuli-o nebėra kaip pamatyti.

Geriausias „Europos kultūros sostinės“ renginys – vasarą po atviro Vilniaus dangumi (savo mieste dar turime dangų) rodytas „Kinas mieste, miestas kine“ (už dyką!). O kino maištininko ir avangardisto Je-ano-Isadore'o Isou 1951 m. filme „Traktatas apie seiles ir amžinybę“ už kadro nuskambėjo dialogas, kuriame atspindėtas visas net ir šian-dieninis mūsų gyvenimas:

– Markizas de Sadas [tą ir aną] ...
– Tikriausiai žydas.
– Antisemitas!
– Užsičiaupk!
– Fašistas!
– Eik pasiskųsk Stalinui!
– Varyk pas Trumaną!
– Užsenio šnipas!
Muštynės.

Werneris Herzogas pasakė dar ir taip: „Visų nelaimių akivaizdoje mano paskutinis ir vienintelis prie-globstis yra kalba.“

Loreta Juodkaitė

jo šios šalies žmonės ir ieškojo įkvė-pimo klausdami savęs, kas jungia skirtingo tikėjimo, kultūros, tradi-cijų žmones. Todėl ir spektaklis – apie žmogiškas vertybes, aktualias šiuolaikiniam žmogui bet kurioje pasaulio šalyje.

„MENŲ SPAUSTUVĖS“ INF.

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA

Anuomet ir dabar : [istorinis romanas] / William Somerset Maugham ; iš anglų kalbos vertė Ramutė Rybelienė. – Vilnius : Margi raštai, 2009 (Vilnius : Logotipas). – 248, [4] p. : iliustr. – (Panteonas, ISSN 1822-8542). – Nugar. antr.: Makiavelis. – Tiražas 1500 egz. – ISBN 978-9986-09-385-5 (jr.)

Amžinoji donorė : eilėraščiai ir scenos / Gintautas Iešmantas ; [dailininkė Aušra Čapskytė]. – Vilnius : Žuvėdra, 2009 (Kaunas : Aušra). – 194, [6] p. : iliustr. – Tiražas [200] egz. – ISBN 978-9955-669-52-4 (jr.)

Hansas Christianas Anderseną: pastangos (at)pažinti : [monografija] / Asta Gustaitienė ; [redakcinė taryba: Leonas Gudaitis (pirmininkas) ... [et al.] ; Vytauto Didžiojo universitetas. – Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2009 (Kaunas : VDU I-kla). – 305, [7] p. : portr. – Santr. angl. – Tiražas [300] egz. – ISBN 978-9955-12-486-3 (jr.)

Baltasis tigras : [romanas] / Aravind Adiga ; iš anglų kalbos vertė Zigmantas Ardickas. – Vilnius : Vaga, 2009 (Kaunas : Aušra). – 286, [1] p. – Tiražas 1650 egz. – ISBN 978-5-415-02138-3

Baltų užtrauktukų tango : romanas / Birutė Jonuškaitė. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009 (Vilnius : Standartų sp.). – 286, [1] p. – Tiražas [1000] egz. – ISBN 978-9986-39-603-1 (jr.) : [20 Lt 18 ct]

Citadelė : [romanas] / Antoine de Saint-Exupéry ; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Mečkauskas-Meškela. – Vilnius : Tyto alba, 2009 (Vilnius : Logotipas). – 470, [2] p. – Tiražas 3000 egz. – ISBN 978-9986-16-176-9 (jr.)

Gimtadienio šventė : romanas / Panos Karnezis ; iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė. – Vilnius : Tyto alba, 2009 (Kaunas : Aušra). – 261, [1] p. – Tiražas 2000 egz. – ISBN 978-9986-16-736-5 (jr.)

Karina, Mauno duktė : romanas / Mika Waltari ; iš suomių kalbos vertė Aida Krilavičiūtė. – Vilnius : Tyto alba, 2009 (Vilnius : Standartų sp.). – 236, [2] p. – (Klasika). – Tiražas 3000 egz. – ISBN 978-9986-16-728-0 (jr.)

Melagis ant kušetės : romanas / Irvin D. Yalom ; iš anglų kalbos vertė Viktorija Labuckienė. – Vilnius : Vaga, 2009 (Vilnius : Logotipas). – 445, [2] p. – Tiražas 1050 egz. – ISBN 978-5-415-01950-2 (jr.)

Mano meilė stikliniais kaliošais : misterija : keturių sparnų, su aušrine ir pašvaiste / Juozas Erlickas. – Vilnius : Tyto alba, 2009 (Vilnius : Logotipas). – 821, [2] p. – Tiražas 4000 egz. – ISBN 978-9986-16-729-7 (jr.)

Odyssey of hope : the story of a Lithuanian immigrant's escape from Communism to freedom in America and the return to his beloved homeland / by Joseph Kazickas with Valdas Bartasevičius ; translated by Vijolė Arbas ; edited by Jurate Kazickas. – Vilnius : Tyto alba, 2009. – 373, [2] p. : iliustr., portr. – Virš. antr. ir aut. nenurodyti. – Tiražas [220] egz. – ISBN 9986-16-505-9 (jr.)

Piligrimas : [romanas] / Paulo Coelho ; iš portugalų kalbos vertė Valdas V. Petrauskas. – Vilnius : Vaga, 2009 (Kaunas : Aušra). – 238, [2] p. – Tiražas 1050 egz. – ISBN 978-5-415-01946-5

Puikybė ir prietarai : [romanas] / Jane Austen ; iš anglų kalbos vertė Jūratė Juškienė. – Vilnius : Charibdė, [2009] (Gargždai (Klaipėdos r.) : Print-it). – 350, [2] p. – Tiražas [1500] egz. – ISBN 978-9955-739-13-5

Skustuvo ašmenys : romanas / W. Somerset Maugham ; iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė. – Vilnius : Tyto alba, 2009 (Vilnius : Standartų sp.). – 412, [1] p. – Tiražas 2500 egz. – ISBN 978-9986-16-726-6 (jr.)

Stambulas : prisiminimai ir miestas / Orhan Pamuk ; iš turkų kalbos vertė Justina Pilkauskaitė. – Vilnius : Tyto alba, 2009 (Vilnius : Logotipas). – 484, [2] p. : iliustr. – Tiražas 2500 egz. – ISBN 978-9986-16-725-9 (jr.)

Šviesos artumoj : [atsiminimai] / Donata Danutė Stukaitė. – Kaunas [i.e. Vilnius] : Petro ofsetas, 2009 (Vilnius : Petro ofsetas). – 263, [1] p. : iliustr., faks., portr. – Tiražas 300 egz. – ISBN 978-609-420-029-8

Taksi : romanas / Karen Duve ; iš vokiečių kalbos vertė Auksė Noreikienė. – Vilnius : Algimantas, 2009 (Vilnius : Standartų sp.). – 223, [1] p. – Tiražas [1000] egz. – ISBN 978-609-423-002-8 (jr.) : [22 Lt]

Tapti madam Mao : [romanas] / Anchee Min ; iš anglų kalbos vertė Antanina Banelytė. – Vilnius : Vaga, 2009 [[Kaunas] : Arx Baltica). – 335, [1] p. – Tiražas 1850 egz. – ISBN 978-5-415-02136-9

Trumpa istorija apie moterį, kuri negalėjo būti ištikima : romanas / Tanja Langer ; iš vokiečių kalbos vertė Teodoras Četrauskas. – Vilnius : Vaga, 2009 (Vilnius : Logotipas). – 533, [2] p. – Tiražas 1650 egz. – ISBN 978-5-415-02137-6 (jr.)

Valgyk, melskis, mylėk : moters ieškojimai Italijoje, Indijoje ir Indonezijoje : [kelionių memuarai] / Elizabeth Gilbert ; iš anglų kalbos vertė Antanina Banelytė. – Vilnius : Vaga, 2009 [[Kaunas] : Arx Baltica). – 380, [2] p. – Tiražas 1550 egz. – ISBN 978-5-415-02133-8

Vienuolika minučių : romanas / Paulo Coelho ; iš portugalų kalbos vertė Audrius Musteikis, Valentina Rimšienė. – Vilnius : Vaga, [2009] (Kaunas : Aušra). – 244, [2] p. – Tiražas 1010 egz. – ISBN 978-5-415-01723-2. – ISBN 5-415-01723-2 (klaidingas)

Vandens metodas : romanas / John Irving ; iš anglų kalbos vertė Leonas Judelevičius. – Vilnius : Alma littera, 2009 (Vilnius : Standartų sp.). – 421, [1] p. – Tiražas 7000 egz. – ISBN 978-9955-38-490-8 (jr.) : [28 Lt 19 ct]

PARENGĖ ALDONA BARODICAITĖ. REDAGAVO GRAŽINA KUBILIENĖ.
LIETUVOS NAC. M. MAŽVYDO B-KA. BIBLIOGRAFIJOS IR KNYGOTYROS CENTRAS

„Galerija XX“

Laisvės a. 7

Kalėdinė miniatiūrų paroda

TRAKAI

Savicko paveikslų galerija

Vytauto g. 19

Raimondo Savicko pastelės

Trakų salos pilis

Algimanto Aleksandravičiaus fotografijų paroda „LDK atspindžiai. Gudija“

MOLĖTAI

Galerija „Akcija M“

Inturkės g. 4

Laisvydės Šalčiūtės paroda „Dėlionė. Keletas klausimų“

TELŠIAI

VDA Telšių parodų salė

Kęstučio g. 3

Danų grafikos paroda „Laiko spaudas“

DUSETOS

Dailės galerija

K. Būgos g. 31a

Paroda „Sartų regioninis parkas fotografijoje“

iki I. 2 d. – Dusetų krašto fotografų paroda

UTENA

Kultūros centro dailės galerija

Aušros g. 49

Lietuvos dailininkų sąjungos kolekcija: grafika (Tatjana Diščenko, Elvyra Katalina Kriaučiūnaitė, Vladas Lisaitis, Egidijus Rudinskas, Jolanta Sereikaitė, Adasa Skliu-tauskaitė, Nijolė Šaltenytė, Birutė Zokaitytė, Danguolė Dauknytė)

Spektakliai

VILNIUS

Nacionalinis operos ir baleto teatras

27 d. 12 val.; I. 2 d. 18.30 – P. Čaikovskio

„SPRAGTUKAS“. Dir. – M. Staškus

27 d. 18 val. *Kamerinėje salėje* – Kalėdų muzikos vakaras

29 d. 18.30 – F. Leháro „LINKSMOJI NAŠLĖ“.

Dir. – J. Geniušas

30 d. 18.30 – P. Čaikovskio „GULBIŲ EŽERAS“. Dir. – R. Šervenikas

31 d. 18.30 – G. Verdi „TRAVIATA“.

Dir. – R. Šervenikas

I. 3 d. 12 val. – M. Theodorakio „GRAIKAS ZORBA“. Dir. – M. Pitrėnas

Nacionalinis dramos teatras

Didžioji salė

27, I. 2, 3 d. 12 val. – PREMJERA! K. Čiukovskio „DAKTARAS AIŠKAUDA“. Rež. – E. Jaras

29 d. 18 val. – „DIENOS IR DAINOS“ (dainos spektaklis, skirtas E. Piaf). Rež. – R. Morkūnas

30 d. 18 val. – D. Wassermano, J. Dariono, M. Leigh „ŽMOGUS IŠ LA MANČOS“.

Rež. – A. Večerskis

31 d. 18 val. – R. Cooney „MEILĖ PAGAL GRAFIKĄ“. Rež. – A. Večerskis

Mažoji salė

27 d. 16 val. – L. Bärfusso „SEKSUALINĖS MŪŠY TĖVŲ NEUROZĖS“. Rež. – R. Kudzma-naitė

I. 3 d. 16 val. – M. Duras „MEILUŽIS“. Rež. – B. Marcinkevičiūtė (Mar)

Vilniaus mažasis teatras

26 d. 18.30 – T. Lettso „VESTONAI“. Rež. – V. Malinauskas

27 d. 11 val. – PREMJERA! „KARALAITĖ IR PRINCAS KRABAS“. Rež. – A. Sunklodaitė

30 d. 18.30 val., 31 d. 17 val. – PREMJERA! „BELAUKIANT „MISTRO“. Rež. – R. Tuminas

Valstybinis jaunimo teatras

27 d. 12 val. – J. Kelero, A. Jalianiausko „PAIKA PELYTĖ“. Rež. – A. Jalianiauskas (Salė 99)

27 d. 18 val. – L. del Val „RAIŠI ŽIRGAI

NEŠUOLIUOJA“. Rež. – I. Jonynas

I. 2 d. 12 val. – J. Erlicko „BILIETAS IŠ DANGAUS“. Rež. – D. Jokubauskaitė

(Salė 99)

2 d. 18 val. – E. Scarpettos „VARGŠAI.

ARISTOKRATAI“. Rež. – P.E. Landi

3 d. 12 val. – A. Giniočio „JUŽĖ DYKADUONIS“. Rež. – A. Giniotis

Rusų dramos teatras

27 d. 12 val. – PREMJERA! E. Stankevičiūtės „MIEGANČIOJI GRAŽUOLĖ“. Rež. – E. Stan-kevičiūtė

27 d. 14.30 – „RUSIŠKA EGLUTĖ“ (Mažoji salė)

28 d. 13 val. – „KALĖDINIŲ ŽAISLIUKŲ NUOTYKIAI“ („Peterburgo angažementas“)

30 d. 18 val., 31 d. 19 val. – J. Ščiuckio „SUGALVOK NORA“. Rež. – J. Popovas

„Menų spaustuvė“

31 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – PREMJERA! „MALDA SMĖLYJE“.

Choreogr. – L. Juodkaitė

Raganiukės teatras

26 d. 12 val. – „KALĖDŲ SENELIS KARLSONAS GELBĖJA KALĖDAS“

27 d. 12 val. – „NAUJA KALĖDŲ PASAKA“

M.K. Čiurlionio menų mokyklos Šokio teatras

30, 31 d. 18 val. – L. Delibes „KOPELIJA“

KAUNAS

Kauno valstybinis dramos teatras

27 d. 13, 17 val., 29, 30 d. 11 val., I. 2 d. 11, 14 val. *Mažajoje scenoje* – PREMJERA!

„AUKSO OBELĖLĖ IR VYNO ŠULINĖLIS“.

Rež. – D. Vengelis

27 d. 19 val., 31 d. 18 val. *Mažajoje scenoje* – M. von Mayenburgo „BJAURUSIS. SKALPELIO PJŪVIS“. Rež. – V. Malinauskas

29, 30 d. 12 val., I. 2 d. 12, 15 val. *Parketi-nėje salėje* – PREMJERA! V.V. Landsbergio „ATEITIES MIESTAS“. Rež. – A. Jalianiauskas

29 d. 18 val. *Ilgajoje salėje* – T. de Fombel-le’io „ŠVYTURYS“. Rež. – G. Varnas.

29 d. 19 val. *Mažajoje scenoje* – V. Djačen-ko „RUDENS STILIAUS MOTERIS“.

Rež. – S. Paciukas

30 d. 19 val. *Mažajoje scenoje* – D. Danis „PASKUTINĖ DIURANŲ DAINA. IŠPAŽINTIS“. Rež. – A. Jankevičius.

31 d. 19 val. *Kamerinėje scenoje* – I. Hagerup „STIKLINĖ ARBATOS SU CITRINA“. Rež. – D. Juronytė

31 d. 21 val. *Didžiojoje fojė* – koncertas

I. 2 d. 18 val. *Ilgajoje salėje* – B. Srlbjanovič „SKĖRIAI“. Rež. – R. Atkočiūnas

Kauno muzikinis teatras

26 d. 18 val. – C. Colemano „MIELOJI ČARITI“. Dir. – J. Geniušas

27 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“ (H. K. Anderseno pasakos motyvais, pagal E. Griego ir J. Sibelijaus muziką).

Dir. – J. Janulevičius

27 d. 18 val. – I. Kálmáno „MONMARTRO ŽIBUOKLĖ“. Dir. – V. Visockis

30 d. 18 val. – G. Verdi „TRAVIATA“. Dir. – J. Geniušas

31 d. 20 val. – Naujųjų metų sutikimas.

Populiariausių operėčių ir miuziklų reviu.

Dalyvauja teatro solistai, choro, baletو artistai. Dir. – J. Geniušas, J. Janulevičius, V. Visockis

I. 3 d. 12 val.– „SNIEGO KARALIENĖ“. Dir. – J. Janulevičius

3 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPARNIS“. Dir. – J. Geniušas

Kauno mažasis teatras

27 d. 15.30 – „KATYTĖ „P“. Rež. – V. Balsys

Kauno valstybinis lėlių teatras

26, 27, I. 2 d. 12 val. – V. Šoblinkskaitės „STEBUKLINGAS VARPELIS“.

Rež. – A. Stankevičius

I. 2, 3 d. 13 val. – „ŽAISLIUKO ISTORIJA“. Aut. ir rež. – R. Bartninkaitė

KLAIPĖDA

Klaipėdos muzikinis teatras

27 d. 17 val. – R. Paulso „SESUO KERĖ“

28, 29 d. 18.30 – J. Strausso „ŠTRAUSIANA“. Dir. – D. Zlotnikas

30, 31 d. 18.30 – G. Verdi „TRAVIATA“. Dir. – V. Lukočius

ŠIAULIAI

Šiaulių dramos teatras

27 d. 12 val. – „KUKUČIO KELIONĖ“ (pagal M. Martinaitį). Insc. aut. ir rež. – I. Norkutė

27 d. 18 val. – E. Rostand’o „SIRANO DE BERŽERAKAS“. Rež. – A. Pociūnas

31 d. 19 val. – PREMJERA! B. Sabath „BERNIŪKŠČIŲ RUDUO“. Rež. – K. Smoriginas

PANEVĖŽYS

J. Miltinio dramos teatras

27 d. 18 val. – M. Camoletti „PIŽAMA ŠEŠIEMS“. Rež. – R. Atkočiūnas

29–31, I. 2, 3 d. 18 val. – PREMJERA! N. Saimono „KALIFORNIJOS VIEŠBUTIS“.

Rež. – A. Pociūnas

ALYTUS

Miesto teatras

26 d. 13 val. – PREMJERA! „KOMETA MUMIŲ SLĖNYJE“ (pagal T. Janson).

Rež. – M. Sadauskas

31 d. 19 val. – D. Gintalo, R. Radzevičiaus „ŽUVŲ PIEMUO“. Rež. – D. Kimantaitė,

A. Mažeika

Koncertai

VILNIUS

Kongresų rūmai

26, 27 d. 19 val. – simfonija orkestrui, chorui ir solistams „The Queen symphony“

S. Rinkevičiūtė (smuikas), R. Rinkevičiūtė (fortepijonas), V. Šiugždinienė (violončelė),

Kauno valstybinis choras (vad. – P. Bingelis), choras „Ąžuoliukas“ (vad. – V. Miškinis).

Dir. – G. Rinkevičius

28 d. 19 val., 31 d. 17 val. – Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Solistai

A. Paley (fortepijonas), I. Prudnikovaitė (mecosopranas). Dir. – G. Rinkevičius.

Programoje P. Čaikovskio, G.M. Rodriguezo, A. Piazzolos ir kt. kūriniai

29, 30 d. 19 val. – gražiausios operų arijos. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras.

Solistai A. Antonenko (tenoras), S. Janušaitė (sopranas). Dir. – G. Rinkevičius. Programo-je P. Čaikovskio, G. Puccini kūriniai

31 d. 19 val. – simfoninė drama-opera „Impossible“. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, G. Rinkevičius, L. Bendžiūnaitė,

I. Prudnikovaitė, V. Juozapaitis, V. Prudniko-vas, A. Paley ir kt. Programoje operų „Verte-ris“, „Karmen“, „Traviata“, „Eugenijus Onegi-nas“, „Užburtoji fleita“, „Sevilijos kirpėjas“,

„Turandot“, L. van Beethoveno, P. Čaikovskio simfonijų ištraukos, populiarios dainos, fejerverkai

Taikomosios dailės muziejus

31 d. 17, 19.30 – kamerinis ansamblis „Vilniaus arsenalas“ (fleitininkė L. Šulskutė,

altininkas R. Romoslauskas ir klavesinininkas S. Okruško). Solistai N. Katilienė (sopranas) ir

D. Puišys (baritonas). Programoje D. Cimaros-sos, G.F. Händelio, W.A. Mozarto kūriniai

Nacionalinė dailės galerija

31 d. 18 val. – choro „Aidija“ koncertas „Paklausyk, kaip skamba...“. Programoje

P. Hindemitho, B. Britteno, H. Schutzo, D. Ellingtono, J. Siniaus ir kt. kūrinai

Šv. Kotrynos bažnyčia

26 d. 18 val. – „Vakar, šiandien ir rytoj 3“. Koncertų ciklas, skirtas choro „Jauna muzi-ka“ 20 metų jubiliejui. Solistė J. Daunytė (arfa). Dir. – V. Augustinas. Programoje

B. Britteno „Ceremony of Carols“ ir gražiausios visų laikų kalėdinės giesmės

Kalėdų muzikos savaitė

26 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – teatralizuotas koncertas visai šeimai „Šventų Kalėdų rytą“. Berniukų ir jaunuolių choras „Ąžuoliukas“ (meno vad. ir dir. – V. Miškinis). Dalyvauja aktorė V. Kuodytė, vargonininkas B. Vasiliauskas, varinių pučiamųjų instrumentų orkestras „Senjorai“. Programoje pasaulio tautų Kalėdų giesmės

26 d. 18.30 *Vilniuje, Šv. Pranciškaus Asižiečio (Bernardinų) bažnyčioje*, – kalėdinis labdaros koncertas. Čiurlionio kvartetas. Solistai A. Krikščiūnaitė (sopranas), K. Zmailaitė (sopranas), E. Seilius (tenoras), Bernardinų bažnyčios chorai „Langas“ ir „Šv. Pranciškaus paukšteliai“ (vad. – R. Kraucevičiūtė)

26 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad., solistas ir dir. – S. Krylovas (smuikas, Italija). Programoje J. Haydno,

W.A. Mozarto, A. Vivaldi kūriniai

27 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – muzikinis spektaklis „Žvėrių karnavalas“ (C. Saint-Saenso muzika, teksto autorė L.S. Černiauskaitė). Rež. ir dail. –

G. Radvilavičiūtė. Groja Klaipėdos kamerinis orkestras (meno vad. – M. Bačkus). Solistai S. ir R. Zubovai (fortepijoninis duetas). Dir. – M. Piečaitis. Vaidina Klaipėdos lėlių teatro artistai

27 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Čiurlionio kvartetas. Solistai E. Seilius (tenoras), K. Zmailaitė (sopranas). Programoje C. Debussy, H. Duparco, J. Offenbacho, J. Massenet, M. Ravelio kūriniai

29 d. 17 val. *Kaišiadorių katedroje* – teatralizuotas Kalėdų koncertas visai šeimai. Merginų choras „Liepaitės“ (vad. – J. Vaitkevičienė). Dalyvauja G. Kviklys (vargonai)

29 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – vyrų vokalinis sekstetas „Man Sound“ (Ukraina). Programoje G. Bensono ir A. Jarreau kūriniai

30 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – „Camerata Klaipėda“. Solistai V. Čepinskis (smuikas), M. Bereznickis (altas, Rusija). Programoje F. Mendelsssohno-Bartholdy, R. Schumanno, M. Brucho, C.M. von Weberio, H. Vieuxtempso ir kt. kūriniai

Naujamečiai koncertai

29 d. 18 val. *Panevėžio dailės galerijoje*, 31 d. 18 val. *Vilniuje, Evangelikų liuteronų bažnyčioje*, – ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. – A. Vizgirda). Dalyvauja

Vilniaus universiteto kamerinės muzikos ansamblis (meno vad. ir dir. – P.B. Koncė). Solistai J. Stupnianek (sopranas), R. Beinaris (obojus), J. Landsbergytė (vargonai). Dir. – P.B. Koncė. Programa „J.S. Bachas ir A. Vivaldi“

29 d. 18 val. *Marijampolės kultūros centre*, 31 d. 18 ir 20 val. *Vilniuje, Šventų Jonų bažnyčioje*, – Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad., solistas ir dir. – S. Krylovas (smui-kas, Italija). Programoje G. Tartini, N. Paganini, J. Haydno kūriniai

30 d. 19 val. *Druskininkuose, Mokymo centre „Dainava“*, 31 d. 19 val. *Vilniuje, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje* – ciklo „Kvartetas ir fortepijonas“ baigiamoji programa.

M. Labazevitchius (fortepijonas, JAV), Valstybinis Vilniaus kvartetas. Dalyvauja A. Gurinavi-čius (kontrabosas). Programoje W.A. Mozarto, F. Schuberto kūriniai

29 d. 18 val. *Alytaus kultūros ir komunikacijos centre*, 30 d. 18 val. *Kauno filharmonijoje*, 31 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras. Solistai D. Kužmarskytė (mecosopranas), L. Pautienius (baritonas). Dir. – J. Domar-kas. Programoje F. Suppe, F. Loewe, G. Verdi, Ch. Gounod, J. Strauso ir kt. kūriniai

Klaipėdos koncertų savaitė

26 d. 18.30 val. – koncertas „Mušamųjų

simfoninis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

27 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

28 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

29 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

30 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

31 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

1 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

2 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

3 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

4 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

5 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

6 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

7 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

8 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

9 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

10 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

11 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

12 d. 18.30 val. – koncertas „Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai ir kamerinis orkestras“

„Įsikūnijimas“

Savaitės filmai

2012 ***

Žemės vis dar laukia neregėtos katastrofos. Režisierius Rolandas Emmerichas savo filmuose („Nepriklausomybės diena“) jau rodė ne vieną mūsų planetą ištikusį kataklizmą. Naujas jo ir kompozitoriaus bei scenaristo Haraldo Klosererio sumanymas ėmė kristalizuotis, kai abu aptiko, jog senovės majų kalendorius baigiasi 2012 m. Tai ir paskatino kino meistrus rašyti scenarijų. Pagrindiniai naujo filmo herojai yra rašytojas (John Cusack), kuris visą laiką skiria romano rašymui ir pats sugriauna savo šeimą, taip pat jo žmona (Amanda Peet) bei tektoninės Žemės juostos, kurios ima judėti ir sunaikina Los Andželą. Tada rašytojas su šeima pradeda kelionę, kuri padės jiems išlikti ir pamatyti naują pasaulį. Kai menininkas rūpinasi savo artimaisiais, žmonija besirūpinanti valdžia ir prezidentas (Danny Glover) nusprendžia, kad visuomenės išsaugoti nepavyks, bet galima išsaugoti pačių geriausių jos narių saujelę (JAV, Kanada, 2009). (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai)

Antikileris D.K.: meilės kaina *

Tai jau trečiasis filmas apie Lapinu pramintą buvusį milicijos majorą Korenevą, kuris, likvidavęs teroristų gaują, tęsia kovą su blogiu. Šįkart blogis suranda Korenevą klinikoje, kur šis bando pasislėpti nuo tikrovės. Bankininkas Chondačiovas ir jo asistentė Katia prašo Korenevą rasti nusikaltėlius, pasikėsinusius į bankininką ir pavogusius didelę sumą pinigų. Majoras sutinka, tik jį labiau domina mergina. Tačiau tyrimas vėl privers susitikti milicininką su praitimi, kurią jis nori pamiršti. Netyčia užklydusius į filmą gal paguos mintis, kad net ir patys blogiausi filmai, ypač jų tęsiniai, gali būti savotiškas šalies, kurioje tas filmas sukurtas, gyventojų pasąmonės monologas. Turint galvoje, kad populiarių žodį „mentas“ nuolat girdi ir lietuviškose televizijose, tai gali būti net įdomu. Režisieriaus Eldaro Salavatovo filme vaidina Goša Kucenka, Viačeslavas Razbegajevs, Jekaterina Klimova, Ivanas Bortnikas, Stanislavas Liubšinas, Michailas Jefremovas (Rusija, 2009). (Vilnius, Klaipėda, Panevėžys)

Belaukiant Eriko ****

Naujausias garsaus britų režisieriaus Keno Loacho filmas pasakoja apie laiškanešį Eriką, kuris yra futbolo fanatikas. Vieną dieną jis susipažįsta su savo dievaičiu – futbolo žvaigžde Ericu Cantona. Šis padės filmo herojui išspręsti gausias problemas. Pagrindinius vaidmenis šiame ne tik futbolo gerbėjams skirtame filme sukūrė Steve’as Evetsas, Ericas Cantona, Stephanie Bishop, Gerard Kearns, Stefan Gumbs (D. Britanija, Prancūzija, Italija, Belgija, 2009). (Vilnius)

Nacių eksperimentas *

Naujas Joelio Schumacherio kūrinėlis priskiriamas filmams, kurie vadinami „nacių siaubo filmais“. Juodoji magija, eksperimentai su žmonėmis ir zombiais juose siejami su Hitleriu, svastika, nemirtingumo paieškomis ir kitokiais Trečiojo reichso „eksperimentais“. Nacių Vokietija ir Holokaustas vis dažniau įpinami į siaubo filmų ornamentus. Kad šis bandymas nelabai pavyko, matyt, liudija faktas, kad kitose šalyse jis iškart buvo išleistas tik DVD formatu. Vaidina Dominicas Purcellas, Jesse Metcalfe’as, Henry Covillas, Michaelis Fassbenderis, Emma Both (JAV, 2009). (Vilnius, Kaunas)

Viskas normaliai ***

Šis režisieriaus Kirko Joneso filmas – 1990 m. italo Giuseppe Tornatore’s filmo „Stanno tutti bene“, kuriame pagrindinį vaidmenį sukūrė Marcello Mastroianni, perdirbinys. Šįkart našlį, kuris vyksta aplankyti savo vaikų, vaidina Robertas De Niro. Vyras suvokia, kad su vaikais jį siejo dabar jau mirusi žmona. Jis nori užmegzti artimesnius ryšius su savo suaugusiais vaikais ir sužino, kad jų gyvenimas visai ne toks jau ir tobulas. Taip pat vaidina Kate Beckinsale, Samas Rockwellas, Drew Barrymore, Katherine Moening (JAV, 2009). (Vilnius, Kaunas, Klaipėda)

***** – šėdėvras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – nickalas

Redaktorius – Linas Vildžiūnas
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Dailė – Monika Krikštopaitė | Muzika – Kamilė Rupeikaitė
Kinas – Živilė Pipinytė | Teatras – Rasa Vasinauskaitė
Stilius – Rita Markulienė | Dizainas – Jokūbas Jacovskis
Maketas – Vanda Čemerikaitė | Finansininkė – Brigita Misiuvienė

Kino repertuaras

VILNIUS

Forum Cinemas Vingis

26–30 d. – Alvinas ir Burundukai 2 (JAV) – 13.30, 16 val.; 31 d. – 11.15, 13.30, 16 val.
26–30 d. – Kruvina seserijos paslaptis (JAV) – 11.45, 13.50, 16.20, 18.45, 21 val.; 31 d. – 11.45, 13.50, 16.20, 18.45; 26–30 d. – Susipynę išgyvenimai (JAV) – 11.40, 14.20, 16.40, 19, 21.30; 31 d. – 11.40, 14.20, 16.40, 19 val.; 31 d. – Juodasis žaibas (Rusija) – 12, 14.40, 17.10, 19.40; 27–28 d. – Šerlokas Holmsas (Australija, D. Britanija, JAV) – 21.50; 31 d. – G. Verdi „Aida“ Transliacijos iš Metro-politeno operos įrašo kartojimas – 18 val.
26–30 d. – Įsikūnijimas (JAV) – 11, 14.30, 17.50, 21.20; 31 d. – 11, 14.30, 17.50; 26–30 d. – Įsikūnijimas (3D, JAV) – 12, 16.15, 20.40; 31 d. – 12, 16.15; 26–29 d. – Kalėdų giesmė (3D, JAV) – 11.30, 14.10, 17.30; 30 d. – 11.30, 14.10; 31 d. – 11.30; 26–30 d. – Viskas normaliai (JAV) – 13.10, 15.30, 18.30, 21.10; 31 d. – 13.10, 15.30, 18.30; Antikileris D.K.: meilės kaina (Rusija) – 15.50, 18, 20 val.; 2012 (JAV) – 12.20, 22 val.; 26–30 d. – Viskas įskaičiuota (JAV) – 15.10, 18.20, 21 val.; 31 d. – 15.10, 18.20; Asmeniniai Pipos Li gyvenimai (JAV) – 12.40, 18 val.; 26–30 d. – Jaunatis (JAV) – 14.50, 20.30; 31 d. – 14.50; Niko (Airija, Danija, Suomija, Vokietija) – 13 val.

Forum Cinemas Akropolis

26–30 d. – Alvinas ir Burundukai 2 (JAV) – 10.30, 13, 15.30, 18, 20.15; 31 d. – 10.30, 13, 15.30, 18 val.; 26–30 d. – Kruvina seserijos paslaptis (JAV) – 12.15, 14.30, 16.45, 19, 21.20; 31 d. – 12.15, 14.30, 16.45; 27–30 d. – Šerlokas Holmsas (Australija, D. Britanija, JAV) – 21 val.; 31 d. – Juodasis žaibas (Rusija) – 11, 14.15; 26–30 d. – Įsikūnijimas (JAV) – 10.20, 13.45, 17.20, 20.45; 31 d. – 10.20, 13.45, 17.20; 26 d. – 2012 (JAV, Kanada) – 11, 14.20, 17.30, 21.10; 27–30 d. – 11, 14.20, 17.30; 26–30 d. – Jaunatis (JAV) – 11.45, 15, 17.45, 21 val.; 31 d. – 11.45, 15, 17.45; 26–30 d. – Viskas įskaičiuota (JAV) – 13.55, 16.30, 19.20, 21.50; 31 d. – 13.55, 16.30; 26–30 d. – Viskas normaliai (JAV) – 14.10, 16.30, 19.10, 21.30; 31 d. – 14.10, 16.30; Kalėdų giesmė (JAV) – 10.10, 12.30, 14.45; 26–30 d. – Antikileris D.K.: meilės kaina (Rusija) – 17.10, 19.30, 21.40; 31 d. – 17.10; Niko (Airija, Danija, Suomija, Vokietija) – 12 val.

„Skalvijos“ kino centras

26 d. – Julie ir Julia (JAV) – 18.20; 27 d. – 20 val.; 28, 29 d. – 19.10; 30 d. – 20.50; 31 d. – 21 val.; 26 d. – Vatelis (Prancūzija, D. Britanija) – 16 val.; 29 d. – 16.50; 31 d. – 18.40; 26 d. – Ruggjūčio šventė (Italija) – 20.40; 27 d. – 18.20; 28 d. – 21.20; 30 d. – 19 val.; 31 d. – 17 val.; 27 d. – Vestuvės (Rusija, Prancūzija, Vokietija) – 16 val.; 29 d. – 21.15; 28 d. – Tūkstantis ir vienas įsimylėjusio kulinaro receptas (Gruzija) – 17.10; 30 d. – 17 val.; 28 d. – Edita ir Marselis (Prancūzija) – 14.30; 26 d. – Lauros Kalėdų žvaigždė (animac. f., Vokietija) – 11 val.; 27 d. – 13 val.; 26 d. – Svajonių traukinys (animac. f., JAV) – 13 val.; 27 d. – 11 val.

Pasaka

25 d. – Kad ir kas benutiktų (JAV) – 17, 19 val.; 26 d. – 16, 20 val.; 27 d. – 16, 17 val.; 28 d. – 17.30; 29 d. – 12.15, 15, 19.10; 30 d. – 21.30
25 d. – Pasaulis yra didelis ir išsigelbėjimas slypi už kampo (Bulgarija, Slovėnija, Vengrija, Vokietija) – 17.30, 21.30; 26 d. – 15, 19.20;

27 d. – 19 val.; 28 d. – 19.10; 29 d. – 21 val.; 30 d. – 17.10; 25 d. – 8 moterys (Prancūzija) – 19.30; 26 d. – 17.10; 27 d. – 15, 21 val.; 31 d. – 17 val.; 25 d. – Šalti apkabinimai (Ispanija) – 21 val.; 26 d. – 17.40, 21.40; 27 d. – 20.30; 28, 29 d. – 19 val.; 30 d. – 19.30; 26, 27 d. – Karsteno ir Gitės kino išdaigos (Danija) – 13 val.; 26, 28, 29 d. – Belaukiant Eriko (D. Britanija, Prancūzija, Italija, Belgija, Ispanija) – 21.30; 27 d. – 18 val.; 28 d. – 17 val.; 30 d. – 19.15; 30 d. – 21.40; 27 d. – Jauno kino pasakojimai – 19.10; 28 d. – 21.20; 28 d. – Stebuklinga žaislų krautuvėlė (JAV) – 15.30; 30 d. – 16 val.; 29 d. – Gatavi draubūžiai (JAV) – 11, 13.30 val.; 31 d. – Čikaga (JAV) – 17.15; 31 d. – Visi kalba, kad aš tave myliu (JAV) – 19.15, 21.15; 31 d. – Sena daina (Prancūzija) – 19, 21.10

Ozo kino salė

25 d. – Visi kalba, kad aš tave myliu (JAV) – 18 val.; 26 d. – Paskutinės dienos (JAV) – 16 val.; 28 d. – A. Čechovo ekranizacijos – 18 val.; 29 d. – E. Klimovo kūrybos vakaras – 18 val.; 30 d. – A. Puškino ekranizacijos – 18 val.; 31, I. 1 d. – šventinis kino vakaras – 18 val.

KAUNAS

Forum Cinemas

26–30 d. – Alvinas ir Burundukai 2 (JAV) – 10.30, 11.30, 13, 14, 15.30, 16.30, 17.50, 18.45, 21 val., 31 d. – 10.30, 11.30, 13, 14, 15.30, 16.30, 17.50; 26–30 d. – Kruvina seserijos paslaptis (JAV) – 11, 13.15, 15.45, 18.30, 21.15, 23.30; 31 d. – 11, 13.15, 15.45; 26–30 d. – Susipynę išgyvenimai (JAV) – 15, 18.10, 20.30, 23 val.; 31 d. – 15, 18.10; 31 d. – Juodasis žaibas (Rusija) – 10, 12.30, 15.10, 17.40; 27–30 d. – Šerlokas Holmsas (Australija, D. Britanija, JAV) – 22 val.; 29 d. – Amelija iš Monmartro (Prancūzija) – 17 val.; 26–30 d. – Viskas normaliai (JAV) – 12, 14.15, 16.45, 19, 21.30; 31 d. – 12, 14.15, 16.45; 26 d. – Įsikūnijimas (3D, JAV) – 11.45, 16, 20.15, 23.59; 27–30 d. – 11.45, 16, 20.15; 31 d. – 11.45, 16 val.; 26–30 d. – Įsikūnijimas (JAV) – 20.45; Kalėdų giesmė (JAV) – 10.15, 12.30, 14.45; 26 d. – Viskas įskaičiuota (JAV) – 17 val.; 27–30 d. – 19.30; Niko (Airija, Danija, Suomija, Vokietija) – 10.45, 12.45; 26 d. – Jaunatis (JAV) – 23.15

Cinamonas

31 d. – Juodasis žaibas (Rusija) – 12, 14.10, 16.30; 26–30 d. – Alvinas ir burundukai 2 (JAV) – 11, 13, 15, 17, 19, 21 val.; 31 d. – 11, 13, 15, 17 val.; 30 d. – Šerlokas Holmsas (Australija, D. Britanija, JAV) – 12.30, 19, 21.30; 26–30 d. – Įsikūnijimas (JAV) – 11.15, 14.45, 18.15, 21.45; 31 d. – 11.15, 14.45; 26–29 d. – Nacių eksperimentas (JAV) – 17.45, 20, 22 val.; 30 d. – 17.45, 22 val.; 31 d. – 17.45; 26–29 d. – Viskas įskaičiuota (JAV) – 12.15, 16.30, 19.15, 21.30; 30 d. – 12.15, 16.30, 19.45; 31 d. – 17.30; 26–30 d. – Zombių žemė (JAV) – 14.30; 26–30 d. – Jaunatis (JAV) – 11.30, 17.30; 31 d. – 11.30; 26–30 d. – Kalėdų giesmė (JAV) – 11.45, 13.45, 15.45; 26–30 d. – 2012 (JAV, Kanada) – 14.15, 20.30; 31 d. – 14.15

KLAIPĖDA

Cinamonas

31 d. – Juodasis žaibas (Rusija) – 11.15, 13.10, 15.45, 18 val.; 26–30 d. – Kruvina

Laimingų Naujųjų metų!
Iki pasimatymo sausio 8 d.

© „7 meno dienos“. Vilniaus kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas UAB „7 meno dienos“, Bernardinų g. 10, 01124 Vilnius. Tel.: 2613039, 2617247. Faks. 2611926.
El. paštas 7md@takas.lt. ISSN 1392-6462. 3 sp. l. Tiražas 1100 egz.
Spausdino UAB „Ukmergės spaustuvė“, Vasario 16-osios q. 31, Ukmergė
Remia SRTR fondas (2–5, 8 psl.)
Vilniaus miesto savivaldybė (6–7 psl.)

